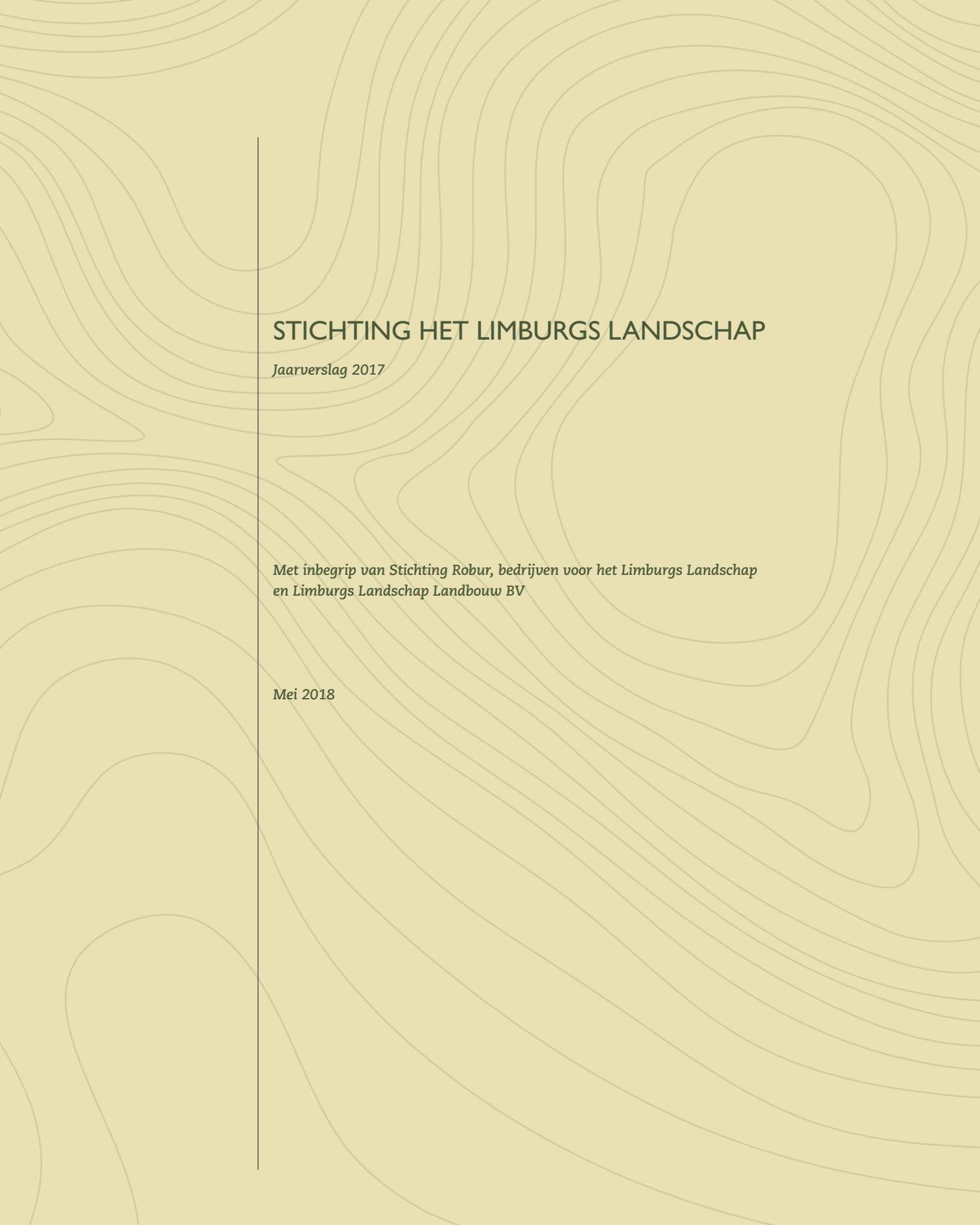




Limburgs *Landschap*

Jaarverslag 2017



STICHTING HET LIMBURGS LANDSCHAP

Jaarverslag 2017

*Met inbegrip van Stichting Robur, bedrijven voor het Limburgs Landschap
en Limburgs Landschap Landbouw BV*

Mei 2018

INHOUD

DEEL I VOORWOORD 3

1. HET LIMBURGS LANDSCHAP: MOOI DICHTBIJ 4

1.1 Aankoop	6
1.2 Beheer	8
1.3 Inrichtingsprojecten	12
1.4 Erfgoed	14

2. VOORLICHTING 20

2.1 Communicatie	21
2.2 Fondsenwerving	23
2.3 Samenwerking	24
2.4 Beleid en beleidsbeïnvloeding	27

3. ORGANISATIE 29

3.1 Bestuur, commissies en bezoldigingsbeleid	30
3.2 Personeel	31
3.3 Ondernemingsraad	32

4. BIJLAGEN 34

4.1 Statuten Stichting het Limburgs Landschap	35
4.2 Leden Algemeen Bestuur 2017	36
4.3 Relevante (neven)functies leden Algemeen Bestuur	37
4.4 Organisatie per 31-12-2017	40
4.5 Commissies per 31-12-2017	43
4.6 Stichting ROBUR, Bedrijven voor Het Limburgs Landschap	45
4.7 Specificatie natuurterreinen	46
4.8 Overzicht inrichtingsprojecten	50
4.9 Verantwoordingsverklaring Stichting het Limburgs Landschap, CBF	51

DEEL II FINANCIEEL VERSLAG OVER 2017 54

COLOFON

Redactie: Stichting het Limburgs Landschap	Stichting het Limburgs Landschap Rijksstraatweg 1, Lomm Postbus 4301 5944 ZG Arcen T 077 - 4737575
Ontwerp en opmaak: infour, Heerlen	
Druk: Schrijen-Lippertz, Voerendaal	
Foto omslag: Stichting het Limburgs Landschap	

VOORWOORD

Het is mij een genoegen u, mede namens het Algemeen Bestuur en personeel, het jaarverslag 2017 van Stichting het Limburgs Landschap aan te bieden. Afgelopen jaar hebben we afscheid genomen van Ger Frenken als directeur van Het Limburgs Landschap. Tijdens zijn afscheidssymposium werd hij terecht uitvoerig geprezen voor zijn inzet en is hij door de Gouverneur benoemd tot Limburger van Verdienste. Vanaf 1 februari 2017 nam Wilfred Alblas het stokje over en de goede organisatorische voorbereiding in 2016 zorgde voor een soepele overgang.

De maatschappij verandert voortdurend en dat vraagt om een soepele en creatieve organisatie. Voor het bereiken van onze doelen zijn niet alleen een beleidsmatige inbedding, maar ook financiële zekerheden van belang. Naast de zakelijke bedrijfsvoering wordt het steeds noodzakelijker ook extra eigen inkomsten te genereren. Dat lukt steeds beter. Dankzij de steun uit de maatschappij kunnen we zo beheerresultaten continueren en nieuwe projecten opstarten.

Ook het afgelopen jaar is er weer hard gewerkt aan de realisatie van de EHS, tegenwoordig het NatuurNetwerk Nederland door aankoop en inrichting van natuurgebieden. Daarnaast heeft de stichting in de loop der jaren een groot aantal erfgoedprojecten uitgevoerd. Dat wordt op basis van de Erfgoednota voortgezet. De erkenning door het rijk als POM, (Professionele Organisatie voor Monumentenbehoud) in maart 2017 voelt dan ook als een steun in de rug. Het moet ook een betere financiële zekerheid onder restauratieprojecten opleveren. In 2017 is ook de Erfgoedcommissie in het leven geroepen als evenknie van de beheercommissie. Deze commissies van inhoudelijke professionals adviseren gevraagd en ongevraagd bij projecten.



Ook wordt er volop ondersteuning gegeven aan duizenden vrijwilligers die overal in de provincie actief zijn op velerlei gebied, zoals beheer van natuurgebieden, monitoring en het geven van excursies. Het actief communiceren in de diverse media, het aanwezig zijn op evenementen en het organiseren van allerlei activiteiten is van belang om burgers meer te betrekken en heeft dus grote aandacht.

Ik heb het geluk te midden van een van de mooiste natuurgebieden van Het Limburgs Landschap te wonen, Sarsven en De Banen. Ik wandel er dagelijks en zie met eigen ogen hoeveel werk het Limburgs Landschap hier heeft verzet om er een prachtig natuurgebied van te maken. En ik zie dat steeds meer mensen met mij genieten! Het jaarverslag laat zien dat we succesvol zijn in ons werk. Dit lukt dankzij de inspanning van velen: betrokken bestuurders, de verschillende commissies, zeer veel enthousiaste vrijwilligers en donateurs, en natuurlijk het team van medewerkers en directie. Ik wens u veel genoegen met het lezen van dit jaarverslag.

Wendy Raab,
voorzitter Stichting het Limburgs Landschap

HET LIMBURGS LANDSCHAP: MOOI DICHTBIJ

Stichting het Limburgs Landschap stelt natuur en erfgoed veilig door aankoop en beheer. Om dat werk te kunnen doen is een goed overheidsbeleid, steun vanuit de samenleving en een degelijke exploitatie van de Stichting onontbeerlijk.

NATUURBELEID

Voor de toekomst van de natuur in Limburg is het realiseren van het Limburgse deel van het Nationaal Natuurnetwerk essentieel. Dit netwerk is in de loop van de tijd door de overheid in omvang beperkt, en de realisatietermijn is vertraagd van 2018 naar 2027. Limburgs Landschap blijft zich inzetten voor de realisering van het netwerk, met name in de omgeving van de eigen terreinen. Voor de verwerving van gronden is een functieveranderingssubsidie beschikbaar. Helaas is deze subsidie-regeling niet meer overal opengesteld, omdat de Provincie geen extra middelen ter beschikking stelt, en deze collegeperiode de prioriteit legt bij de afronding van Natura 2000-gebieden. SLL pleit voor het zo snel mogelijk volledig invullen van het Netwerk, dat immers al tot een minimum is teruggebracht. Ook is het belangrijk gronden te kunnen verwerven als ze te koop komen. Dat dit nu slechts voor een deel van de "gouden natuur" in Limburg kan, is schadelijk en zorgt ervoor dat gedane investeringen niet of minder renderen.

Gelukkig is door de provincie actief

beleid geformuleerd voor de zogenaamde natte natuurplekjes. Via het Deltaprogramma Hogere Zandgronden is voor die gebieden wel instrumentarium beschikbaar. Voor SLL gaat het om Dubbroek, Kaldenbroek, Beeselsbroek, Roeventerpeel en Zwart Water. In deze gebieden is afronding en inrichting cruciaal om deze bijzondere natte natuur toekomst te geven.

EFFICIËNT BEHEER

Goed beheer van bestaande natuur is een essentieel onderdeel van het natuurnetwerk. Regelmatig melden zich eigenaren bij de Stichting om hun stukje bos te koop aan te bieden. Waar dat grenst aan, of gelegen is binnen gebieden van de Stichting proberen we dat dan aan te kopen. Hierdoor krijgt de Stichting steeds grotere aaneengesloten arealen in beheer. Dat geeft ons de mogelijkheid het beheer in samenhang te organiseren en het recreatief medegebruik van gebieden goed te zoneren. Helaas wordt het veiligstellen door aankoop bij bestaande natuur niet meer gesubsidieerd.

Voor een efficiënt beheer is het handig als gebieden van verschillende beheerders niet versnipperd door elkaar liggen. Afgelopen jaar is met de ruilingen in het Heukelomse Beekdal en met het voorbereiden van een ruiling met Natuurmonumenten, Staatsbosbeheer en ARK een belangrijke stap gezet. De komende periode streven we verdere ruilingen



na, zodat Limburgs Landschap meer aaneengesloten beheer-areaal krijgt.

In Natura 2000-gebieden die gevoelig zijn voor stikstofdepositie speelt de Programmatische Aanpak Stikstof (PAS). Door SLL is in beeld gebracht welke maatregelen we daar ten gunste van de natuurkwaliteit kunnen treffen. Dit is ook voor de Limburgse economie van belang, omdat dit de ruimte geeft om de stikstofemissies plaatselijk te laten groeien. Omdat het maatregelen betreft die het gevolg zijn van milieuvervuiling door derden, krijgt SLL de kosten voor het uitvoeren van deze maatregelen volledig vergoed.

TOEKOMST VOOR MONUMENTEN

Voor het (gebouwde) erfgoed heeft SLL geen actieve verwervingsstrategie. Wij hebben een vangnetfunctie voor monumenten waar andere partijen geen raad mee weten waardoor onderhoud, restauratie en bestemming achterwege blijven. Bij de afweging of we dergelijke objecten kunnen aankopen speelt de toekomstige functie een belangrijke rol. We streven naar een passend rendabel gebruik, waaruit minimaal de onderhoudskosten te betalen zijn.

Op die manier gaat nieuw gebouwen-bezit niet ten koste van het beheer van datgene wat al aan onze zorg is toevertrouwd. De komende periode zijn we druk bezig om een nieuwe functie voor de kloosterruïne op Hoogcruts te zoeken. De complexen Nieuw-Ehrenstein en Grathermolen zullen worden gerestaureerd en herbestemd. Daarbij zoeken we primair naar functies die deze monumenten betekenis geven voor zo veel mogelijk mensen. Functies als informatiecentrum, kunst en cultuur, horeca en vakantiewoningen passen daarbij.

Voor de financiële dekking van onze activiteiten is een aantal inkomstenstromen cruciaal. We willen het aandeel inkomsten uit eigen terreinen en gebouwen in onze totale inkomsten laten groeien. De afgelopen jaren is dit ook gelukt. Gelukkig hebben we van de provincie Limburg begin 2018 een beschikking vanuit de Subsidieregeling Natuur en Landschap voor de periode 2017- 2022 ontvangen wat ons natuurbeheer een solide basis geeft. De exploitatiebijdrage van de provincie wordt jaarlijks verleend. Deze maakt het ons mogelijk onze regionaal gebonden en vernieuwende inzet voor natuur en erfgoed voor Limburg over de volle breedte te blijven uitvoeren en ontwikkelen. Juist voor deze rol krijgen we uit de Limburgse samenleving veel waardering.

STEUN UIT DE SAMENLEVING

De steun van onze donateurs is van groot belang. Hieruit blijkt het brede draagvlak voor onze stichting in het Limburgse. Om de financiële bijdrage aan ons werk op peil te houden zullen we - voor het eerst sinds de invoering van de Euro - de minimumcontributie gaan verhogen. Dat ook het Limburgse bedrijfsleven onze werkzaamheden

financieel ondersteunt via Stichting ROBUR ervaren wij als stimulerend. Het aantal steunende bedrijven ligt inmiddels rond de 75, waarbij het streven is gestaag door te groeien naar 100 steunende bedrijven.

Belangrijk is de steun die we ontvangen van de Nationale Postcodeloterij. Onze landelijke koepel LandschappenNL is de begunstigde van de Postcodeloterij. Het contract tussen LandschappenNL en de NPL is in 2015 verlengd tot eind 2020. In 2017 hebben de provinciale landschappen en stichtingen Landschapsbeheer gezamenlijk door een extern bureau laten kijken naar hun impact op een aantal van de door hen nagestreefde doelen. De resultaten van deze impact-analyse zullen we in de loop van 2018 delen met de NPL.

EEN PARK OM LIEF TE HEBBEN

Bijzonder onderdeel van SLL vormen de Kasteeltuinen Arcen. Sinds het in eigen beheer nemen van de exploitatie in 2013 is de weg omhoog gevonden. Dit uit zich in groeiende aantallen bezoekers en abonneenthouders en een hoge gasttevredenheid. Het 30 jarig bestaan in 2018 kan met trots gevierd worden. Per saldo houden we inmiddels wat geld over op de exploitatie, maar dat is nog niet voldoende om de benodigde investeringen en overheadkosten vanuit de Stichting te dekken. We streven nog steeds naar een gestage groei van het aantal betalende bezoekers, maar een verbetering van het exploitatiesaldo heeft prioriteit. Verhoging van de toegangsprijzen en een beter saldo uit horeca en winkel zijn daarvoor onontbeerlijk. Investerings in het park blijven nodig. Behalve om vervanging van verouderde installaties en bedrijfsgebouwen gaat het ook om vernieuwingen in de tuin. Op de

locatie van de voormalige volière doet zich daar de komende jaren een mooie kans voor.

GEZONDE FINANCIËN

SLL voert een terughoudend financieel beleid ter beperking van financiële risico's. De Stichting heeft geen leningen afgesloten. De beschikbare reserves zijn voldoende om risico's die zich in de exploitatie voordoen te kunnen afdekken. Omdat de reserves ook een bron van inkomsten zijn voor de exploitatie wordt een gezond evenwicht nagestreefd tussen rendement en risico. In het treasury-statuuut is vastgelegd dat maximaal 25% van het beschikbare vermogen belegd mag zijn in aandelen.

Komende periode zal ook de BTW meer aandacht vergen. Per 1 januari 2018 is de landbouwwijziging afgeschaft. Dit heeft behoorlijke consequenties voor onze facturering en de inrichting van onze administratie. Op jachthuurovereenkomsten zullen we bijvoorbeeld BTW in rekening moeten gaan brengen. Meer dan voorheen zullen we ook betaalde BTW kunnen gaan terugvragen. Deze kunnen in toenemende mate worden toegerekend aan BTW-belaste prestaties. Dit brengt voor Limburgs Landschap financiële voordelen met zich mee, die moeilijk te begroten zijn zolang hierover geen afspraken met de belastingdienst zijn gemaakt.

*Wilfred Albias,
directeur-rentmeester*



1.1 AANKOOP

Eén van de belangrijkste doelen van Het Limburgs Landschap is het door aankoop veiligstellen van (nieuwe) natuur en erfgoed voor de toekomst. Ook in 2017 heeft Het Limburgs Landschap een aantal belangrijke verwervingen kunnen doen.

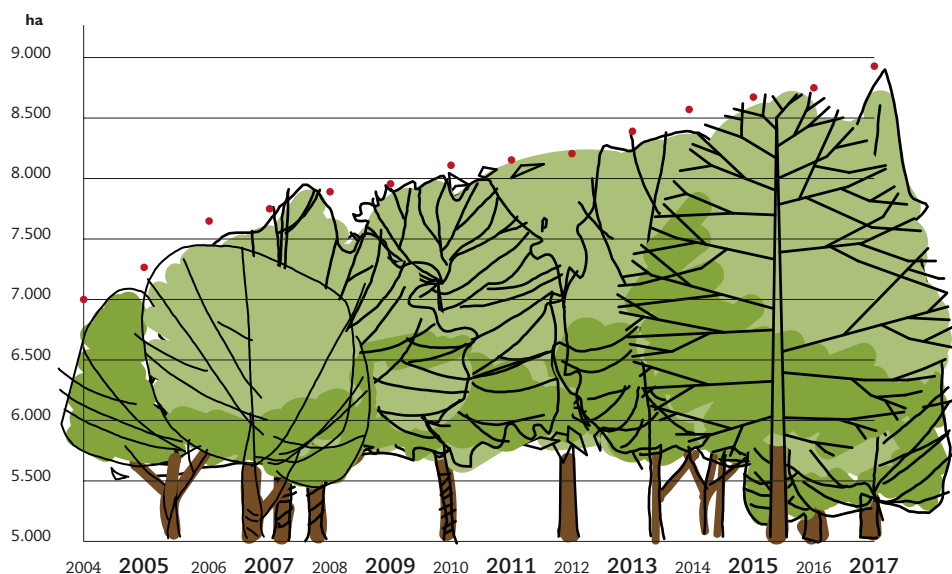
Dankzij de met de Provincie Limburg overeengekomen partnercontracten worden de aankopen met een 'nieuwe natuur status' grotendeels gefinancierd. Voor verwerving van bestaande natuurterreinen, zoals bossen, zijn geen subsidies beschikbaar en zijn we aangewezen op eigen middelen en fondsenwer-

ving. Als er grond aan onze Stichting te koop wordt aangeboden, worden de bestaande en potentiële natuur- en/of cultuurwaarden goed afgewogen, voordat het besluit valt om hiervoor 'eigen geld' in te zetten. Gelukkig kan de Stichting bij de niet-subsidiabele aankopen ook regelmatig gebruik maken van een (mede) financiering door de Nationale PostcodeLoterij (NPL), het Prins Bernhard Cultuurfonds of de Stichting ROBUR. Ook zijn in 2017 enkele schenkingen ontvangen van particulieren. Dit kan zijn in de vorm van een financiële bijdrage voor aankopen of bij het schenken van een stukje grond. Het wordt erg op prijs

gesteld als particulieren op deze wijze hun steentje bijdragen aan het behoud van het Limburgse landschap.

In 2017 werd via 38 aankopen 153,7 hectare aangekocht voor een totaalbedrag van 2,25 miljoen euro. Daartegenover vond een afname plaats van 81,6 ha oppervlakte in beheer. Door een beleidswijziging van Rijkswaterstaat is ons beheer van een gedeelte van de natuurvriendelijke oevers langs de Maas beëindigd. De totale oppervlakte in beheer van Het Limburgs Landschap bedroeg eind 2017 8863 ha, dat is 4,0 % van Limburg.

Toename areaal in beheer van Limburgs Landschap



Luuk Daamen, assistent Rentmeester:

“De mooiste verwerving van 2017 is in mijn optiek de afronding van het Heukelomse beek project. Het ging hier om een samenwerking met Provincie Limburg, Waterschap Limburg, Rijkswaterstaat, Staatsbosbeheer, Stichting Natuurlijk Heukelomse Beekdal en de Gemeente Bergen. Voor Het Limburgs Landschap betekende dit een areaaluitbreiding van ruim 42 ha. Hierdoor is een aaneengesloten natuurgebied van ca. 180 ha ontstaan dat inspeelt op de wisselende waterstanden van de Maas. In het beekdal ontwikkelt zich nu een fraai natuurgebied met soortenrijke vochtige graslanden, oevervegetaties, bosschages en open water”.

“In het Schandeloos broek heeft Het Limburgs Landschap in 2015 bijna 17 ha ruilgrond gekocht. Hierna zijn gesprekken opgestart met diverse grondeigenaren en pachters die in de natuurgebieden Ravenvennen en Zwart water gronden hebben. Dit heeft tot een mooi resultaat geleid waarmee 7,8 ha. natuurdoelstelling wordt gerealiseerd en dat daarnaast ook bijdraagt aan landbouwstructuurverbetering. Voor de agrariër leidt dit namelijk tot minder versnipperd gelegen gronden die bovendien dicht bij het bedrijf zijn gelegen. Met de nog resterende ruilgrond zal worden geprobeerd hetzelfde resultaat te bereiken”



TBO-RUIL

Veel aandacht ging gedurende 2017 uit naar het afronden van een grote ruiling tussen de terreinbeherende organisaties (TBO). Stichting Ark, Staatsbosbeheer, Natuurmonumenten

en Limburgs Landschap bereidden een transactie voor waarbij 564 ha natuurgebied van eigenaar wisselt. De versnippering van eigendommen neemt hierdoor af hetgeen een efficiënt beheer

ten goede komt. Voor Limburgs Landschap betekent het per saldo een uitbreiding van circa 150 ha, gelegen bij onder meer het Weerterbos, Eys, Sarsven en de Banen, Maasduinen en Bemelerberg.

De verplichting werd aangegaan in 2017, reden waarom deze ruiling financieel verantwoord is in de jaarrekening 2017. In de hectare-boekhouding vinden we deze ruiling pas terug in 2018,

omdat we bij het administreren van grondtransacties de datum van actepassing bij de notaris aanhouden. Deze vond plaats op 15 januari 2018 in de Oude Pastorie.

EEN OVERZICHT VAN ALLE AANKOPEN DIE IN 2017 PASSEERDEN BIJ DE NOTARIS.

Objectnaam	Oppervlakte (ha)
Anstelvallei	11,99
Beesels Broek	0,27
Boshuizerbergen	1,17
De Hamert - Roobeek	8,89
Dorperheide	21,94
Exaten - Haelense beekdal	0,53
Gennepse Hei	6,37
Grathemer Molen	0,16
Heukelomse beek	39,26
Landgoed Arcen	0,62
Kasteel Goedenraad - Eyserbos	1,40
Landgoederenzone Maastricht - Mariënwaard	10,94
Langhout	0,35
Linnerheide	12,37
Linnerweerd	6,76
Neerbeekdal	0,89
Ophovense Zandberg	1,48
Ravenvennen - Vreewater	5,44
Rivierpark Blerick Baarlo	0,29
Rivierpark Venlo Velden	0,13
Landgoed Rozendaal & Marissen	2,21
Ruiling Zwart Water – Ravenvennen aankoop	7,77
Ruiling Zwart Water – Ravenvennen verkoop	7,87
Spaanse Bos	2,18
Sweeltje - Munningsbos	0,20
Weerterbos - Hugterbroek	4,45
Weerterbos - Hugterbroek - aankoop ruilgrond	3,21
Wellenstein	0,96
Zwart Water	9,21
154	

1.2 BEHEER

SUBSIDIESTELSEL NATUUR EN LANDSCHAP

Natuurbeheerders met natuurgrond in het Natuur Netwerk Nederland (een door de provincie aangewezen gebied), kunnen subsidie krijgen voor natuur- en landschapsbeheer, zo ook Het Limburgs Landschap. De provincie Limburg bepaalt de mogelijkheden en voorwaarden en geeft in het provinciaal Natuurbeheerplan en het Openstellingsbe-

sluit aan voor welke beheertypen subsidie mogelijk is.

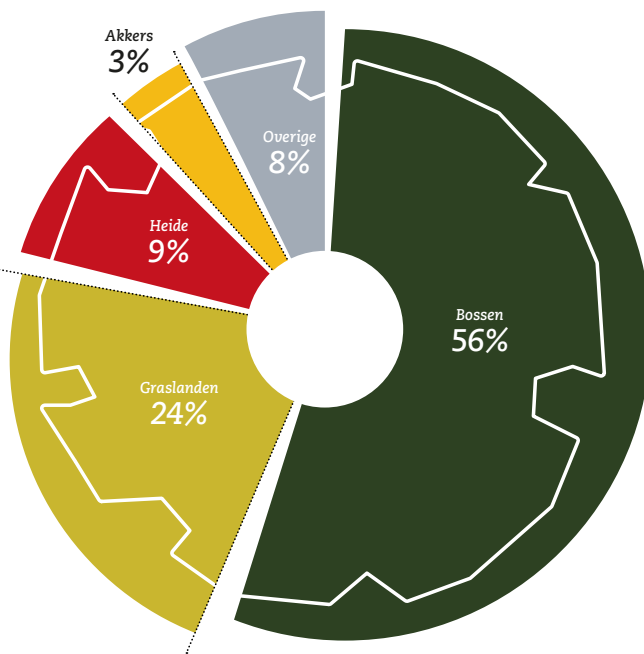
Een beheertype beschrijft aan welke kenmerken het terrein moet voldoen. Op één oppervlakte kan één natuurbeheertype worden aangevraagd. In onderstaande figuren staat een overzicht van de aangevraagde natuurbeheertypen en oppervlakten.

SNL BEHEERTYPE

oppervlakte in hectare

Rivier	124
Beek en bron	4
Zoete plas	158
Moeras	8
Hoogveen	28
Vochtige heide	143
Zwakgebufferd ven	179
Zuur ven of hoogveenven	34
Droge heide	484
Zandverstuiving	14
Nat schraalland	20
Vochtig schraalland	31
Droog schraalland	168
Bloemdijk	2
Kruiden- en faunairijk grasland	1468
Glanshaverhooiland	5
Kruiden- en faunairijke akker	253
Ruigteveld	24
Rivier- en beekbegeleidend bos	108
Hoog- en laagveenbos	307
Haagbeuken- en essenbos	182
Dennen, eiken- en beukenbos	3360
Droog bos met productie	2
Droog hakhout	7
Park- en stinzenbos	1

TERREINTYPEN IN BEHEER BIJ HET LIMBURGS LANDSCHAP

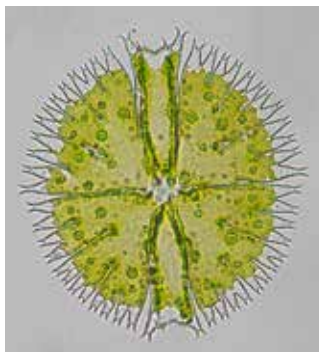


Alleen beheerders met een certificaat natuurbeheer komen in aanmerking voor de subsidie. Certificering is een verklaring van de provincie dat een beheerder voldoet aan bepaalde kwaliteitseisen. De Stichting Certificering SNL geeft de natuurcertificaten namens de provincies af.

Op 11 mei 2016 heeft Het Limburgs Landschap bezoek gehad van de certificeringscommissie. Uiteindelijk heeft dit er toe geleid dat er aanpassingen in enkele procedures zijn doorgevoerd. Bij de jaarlijkse evaluaties van het terreinbeheer wordt altijd een actiepuntenlijst opgesteld. Op basis van het advies van de certificeringscommissie is daarin duidelijker gemaakt wie de verantwoordelijke persoon is om het punt aan te pakken. Elke 10 jaar dient een beheerplan herzien te worden. In een sschema is nu duidelijker opgenomen wanneer een beheerplan herzien gaat worden. Na deze aanpassingen heeft dit op 22 december 2017 geresulteerd in de definitieve brief waarin het behoud van het certificaat is vastgelegd. Dat wil zeggen dat de externe certificeringscommissie vindt dat het Limburgs Landschap met het beheer van haar terreinen en de administratie die daar bij komt kijken voldoet aan de eisen die daaraan gesteld zijn.

BIJZONDERE SOORTEN

Natuurkwaliteit in natuurterreinen is het beste te beschrijven aan de hand van ontwikkelingen bij aange troffen soorten. Enkele verdienen er in 2017 speciale aandacht.



In juni onderzochten leden van de Nederlandse Sieralgenwerkgroep de herstelde vennen in de omgeving van Nederweert-Eind. Sieralgen zijn zeer kenmerkende, en vaak ook fraai gevormde, kleine waterplantjes, waarvan de soortensamenstelling heel goed aangeeft welke kwaliteit het water waarin ze voorkomen heeft. Er werden op vijf monsterpunten in totaal ca 150 soorten aangetroffen. Het rijkst bleek de onderzoekslocatie bij de Schoorkuilen: 61 soorten. Sieralgenkenners hebben een systeem bedacht op grond waarvan ze wateren op basis van de waargenomen soorten een rapportcijfer kunnen geven. De Schoorkuilen kreeg een tien! Bij de Banen zijn nog verbetermogelijkheden; de drie monsterpunten hier kregen 'slechts' een zeven.



In het Weerterbos wordt al vele jaren aan vernatting gewerkt, zodat het areaal vennen en moeras er aanzienlijk gestegen is. Deze zomer werden we er verrast door drie kraanvogels, die het gehele zomerhalfjaar in de omgeving verbleven. Soms werd er zelfs gebaltst, wat bij kraanvogels gepaard gaat met een soort dans begeleid door hun toeterende roep. Soms is het overzomen van kraanvogels een eerste teken dat ze een gebied geschikt vinden om te gaan nestelen. Of dat in het Weerterbos ook gaat lukken, lijkt nog wat twijfelachtig. Toch beschouwen we het als een kroon op ons werk dat zo'n spectaculaire vogelsoort het Weerterbos blijkbaar goed weet te waarderen.

Arjan Ova, stafmedewerker
Beleidsondersteuning en
Ecologie:

“De meest spectaculaire soort die in 2017 onze terreinen bezocht was de wolf Naya, een jong vrouwtje, dat in Mecklen-Vorpommern voorzien was van een zender. Zo waren haar omzwervingen perfect te volgen. Op 29 december liep ze in de omgeving van het Reindersmeer het Nationaal Park de Maasduinen in. Tijdens de jaarwisseling verbleef ze ongeveer 24 uur in het Weerterbos. Dat is voor wolven een ideaal gebied (groot, relatief rustig en veel voedsel: o.a. edelherten, reeën, wilde zwijnen) maar blijkbaar toch niet goed genoeg. Ze vertrok, zeer aangenaam via het ecoduct Weerterbergen dat hier de autosnelweg en spoorlijn kruist naar België. Hiermee was de eerste Limburgse wolf in 150 jaar een feit.”



Op 26 augustus organiseerden Stichting het Limburgs Landschap en het Natuurhistorisch Genootschap in Limburg (met financiële ondersteuning van de provincie Limburg) een 1000 + 1 soortendag in Nationaal Park De Maasduinen. Ongeveer 70 personen, met kennis van een breed scala aan soortgroepen, namen hier aan deel. Er werden zo'n 1700 soorten vastgesteld, waarvan er bijna honderd niet eerder in het gebied gezien waren. Dit geeft aan hoe enorm soortenrijk het Nationaal Park is. Natuurlijk komt dit door de grote variatie van laag en nat langs de Maas tot hoog en droog op de stuifduinen. Ook het zorgvuldige beheer dat de stichting er al tientallen jaren uitvoert draagt bij aan deze hoge biodiversiteit.

Op 7 november bezochten paddenstoelkenners van de Nederlandse Mycologische Vereniging de Groot Heide bij Venlo. Dit is een van de beste gebieden voor wasplaten en andere karakteristieke paddenstoelen van schrale graslanden en open heide in Nederland. Er werden elf soorten wasplaten aangetroffen, met daarnaast ook nog diverse aardtongen, knotszwammen en koraalzwammen. Juist omdat de Groote Heide al decennia een constant beheer kent, kunnen deze soorten er voorkomen. Het vormt een belangrijke natuurcomponent van dit fraaie gebied.

HERINTRODUCTIE

Herintroductie van soorten kan op meerdere manieren gebeuren. Diersoorten worden vaak rechtstreeks

verplaatst van een oorspronkelijk naar een nieuw leefgebied. Bij planten vindt dit tegenwoordig veelal plaats via het verplaatsen van maaisel. Op de Bemelerberg is dit laatste meerdere malen gebeurd op maagdelijke grond, die bloot kwam te liggen nadat de verrijkte bovengrond was verwijderd. Op de Stroberg, onderdeel van de Bemelerberg bleek in mei harlekijn te groeien. Deze orchidee groeit 'van nature' nog slechts op één plaats in Limburg, de Berghofweide bij Schin op Geul. Het zal dan ook niemand verrassen dat het maaisel juist van dáár afkomstig was.

Carlo van Seggelen,
districtsbeheerder
Zuid Limburg:

“Mijn favoriete stukje in beheer bij Het Limburgs Landschap is de mantel-zoomvegetatie aan de zuidrand van het Eyserbos met het mooiste kalkgrasland voor je en het schitterende uitzicht naar het zuiden waar je met helder weer tot op het Ardennenmassief kan kijken. Dankzij vrijwilligers wordt hier knap werk geleverd. Onder leiding van de Orchideeënwerkgroep Nederland wordt hier jaarlijks een deel van de struweelrand afgezet tot aan het oude hellingbos van het Eyserbos. Door deze werkwijze wordt de gehele bosrand in 4-5 jaar gefaseerd terug gezet. Een belangrijke bijdrage levert jaarlijks een fanatieke groep IVN-ers uit Amsterdam in leeftijd variërend van 12-75 jaar. Verbluffend is het resultaat. In de drie jaar dat dit beheer nu is ingezet komen de meest zeldzame plantensoorten terug die al vele jaren niet meer gezien zijn waaronder extreem zeldzame orchideeën. Voor mij een van de mooiste beheerwerken mede vanwege het feit dat vrijwilligers dit in belangrijke mate op hun conto kunnen schrijven.”



EXOTEN

Er zijn plantensoorten die ons veel hoofdbrekens kosten. Watercrassula is zo'n plaagsoort. Deze onooglijke plant, oorspronkelijk afkomstig uit Australië, is in staat om venoeveren geheel te bedekken. Daarbij verdwijnen zeldzame planten die juist geheel afhankelijk zijn van deze groeiplaatsen. Deze soort, die waarschijnlijk door watervogels wordt verplaatst, komt nu helaas in meerdere terreinen van de stichting voor. De Curfsgroeve, de Schoorkuilen en het Heerenven-Zuid zijn er enkele voorbeelden van. In de herfst heeft in de Schoorkuilen een bestrijdingsactie plaatsgevonden, die ons duizenden euro's gekost heeft. Met een klein kraantje maar ook handmatig zijn de watercrassula-planten zo goed en zo kwaad als dat gaat weggehaald. We hopen dat het heeft geholpen. Mogelijk moet dit beheer vanaf nu jaarlijks worden uitgevoerd; geen leuk vooruitzicht.

BEHEERCOMMISSIE

De beheercommissie van Het Limburgs Landschap, met daarin externe deskundigen die ons adviseren over beheer van natuurterreinen, kwam vier keer bij elkaar. Veldbezoeken werden in juni gebracht aan het Smalbroek (locatie om een Maasplas te verondiepen) en de Lus van Linne (waar ontgrinding en natuurontwikkeling gecombineerd worden) en in september aan de groeve 't Rooth en de Bemelerberg, (waarbij optimaal beheer van kalkrotsen en het beheer van wilde zwijnen aan de orde kwamen). Tevens evalueerde de commissie haar functioneren. De taakinvulling zal de komende jaren gelijk blijven; wel wordt gestreefd naar het



toevoegen van nieuwe relevante expertise in de commissie.

SCHAAPSHERDER ZUID-LIMBURG

Per 1 december trad Lars Vossen als schaapsherder (annex medewerker terreinbeheer) in dienst in district Zuid. De mogelijkheid om met een gehoede kudde op de Bemelerberg aan de slag te kunnen, kan het beheer van dit uitzonderlijk rijke hellingschraallandreservaat verder optimaliseren. Juist zo kan overmatige vergrassing beter worden tegengegaan, terwijl bloemrijke delen niet door de schapen begraasd worden. De komende jaren zal het beheer door Mergellandschapen en schapenhonden een grotere rol gaan spelen.

ROUTES

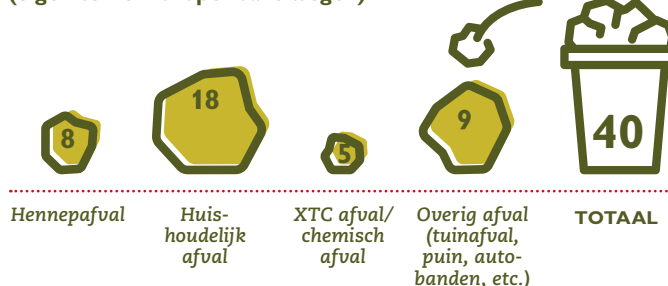
Al onze terreinen zijn toegankelijk voor recreatie, via wegen, wandelpaden, fietspaden of ruiterroutes. Door de terreinen van Het Limburgs Landschap lopen diverse routes. Veel routes worden in eigen beheer onderhouden, maar een aantal routes wordt ook door derden beheerd, zoals in district Zuid door VVV Zuid-Limburg. De door het Limburgs Landschap uitgestippelde, aangelegde en beheerde wandelroutes hebben een totale lengte van 158 km. Daarnaast zijn 42 km aan ruiterroutes in beheer. Ook werden in 2017 afspraken gemaakt met het Mountainbike Overleg

STRAFBAAR FEIT

Overtreding openstelings-voorwaarden Loslopende hond/paddenstoelen plukken / enz,	14
Parkeren Twistedenerweg, Rijksweg N271, Bosserheide	9
Wet Milieubeheer, ivm illegaal afval storten	1
Visserij	18
Overige processen-verbaal	6
TOTAAL	41

TOTAAL AFVALDUMPINGEN

(eigen terrein & openbare wegen)



Zuid-Limburg. Als gevolg hiervan is de mountainbike-route bij Meerssen verbeterd. Deze wordt door het Mountainbike Overleg Zuid-Limburg onderhouden.

TOEZICHT EN HANDHAVING

Natuurgebieden zijn er om van te genieten en te koesteren. Gelukkig doen veel mensen dat, maar helaas niet iedereen. Toezicht en handhaving is voor deze groep helaas nodig. Het gaat daarbij om zaken als loslopende honden en illegale visserij.

Hierboven wordt een overzicht gegeven van het aantal verbalen dat door BOA's van de Stichting in

Noord- en Midden-Limburg is opgemaakt en het aantal afvaldumpingen dat heeft plaatsgevonden. In Zuid Limburg worden de BOA-werkzaamheden door de Groene Brigade van de Provincie Limburg verricht. Behalve dat deze dumpingen een enorme ergernis zijn vormen ze ook een kostenpost. Gemeenten gaan er verschillend mee om. Sommige voeren het afval zelf af, wat door SLL erg gewaardeerd wordt. Bij andere gemeenten staan wij zelf voor de kosten, waarvoor we wel een subsidieverzoek bij de provincie kunnen indienen. In dat geval moeten we de helft van de afvoerkosten zelf betalen.

1.3 INRICHTINGSPROJECTEN



Verspreid in de provincie zijn 21 projecten afgerond terwijl 8 projecten nog in uitvoering zijn. In bijlage 4.8 treft u hiervan een overzicht aan.

RAVENVENNEN EN VREEWATER

Op de Schandelose heide is de met o.a. fosfaten verrijkte bovenlaag van een voormalige akker afgegraven (3,47 ha.). Vervolgens is hier maaisel van een goed ontwikkeld heideterrein verspreid, als begin van de ontwikkeling van droge en vochtige heide. In het gebied Meerkoelen is de toplaag van een voedselrijk grasland (2,58 ha.) afgegraven om een bloemrijk

grasland op oude rivierklei te ontwikkelen. Tevens is hier een waterbiotoop uitgegraven (0,2 ha.). Beide maatregelen hebben als doel om het leefgebied voor boomkikker en grauwe klauwier te versterken.

WEERTERBOS

In het Weerterbos is 4 ha. fijnspaarrenbos geveld, o.a. nabij de Grashut. Het verwijderen van bos nabij de vennen zorgt voor een afname van voedingsstoffen (naalden) die in de vennen terecht komen. Het vellen van deze naaldbomen zorgt bovendien voor een afname van verdamping waardoor het waterpeil van de vennen

Jan Leunissen,
medewerker projectvoor-
bereiding en projectbegeleiding:

“Ondanks alle beheerinspanningen in het verleden staat de natuurkwaliteit nog steeds erg onder druk. De depositie van onder andere stikstof door de jarenlange hoge uitstoot afkomstig uit de landbouw, maar ook uit verkeer en industrie, zorgt nog steeds voor een sterke verzuring en vermessing. De problemen die hiermee samenhangen, worden door het rijk en de provincie onderkend. Met geld afkomstig uit de PAS (Programmatische Aanpak Stikstof), een overheidsprogramma gericht op het terugdringen van (de effecten van) stikstof in onder andere de natuur, kan Het Limburgs Landschap in een aantal bijzondere natuurgebieden extra natuurherstelmaatregelen uitvoeren. Vruut de meeste tijd ben ik bezig met de uitvoering van PAS-projecten. “





stijgt. Door tevens de strooisellaag af te schrapen en af te voeren en de rabatten uit te vlakken kan op deze percelen een adequaat maaibeheer gevoerd worden. Zo ontwikkelen we waardevolle vegetaties op de nieuwe venoevers. Op de Maarhezerheide is 5 ha grove dennenbos geveld en hiervan is 3,7 ha geplagd. Hierbij zijn zeldzame soorten als vossenbes gespaard. Aaneengesloten bos wordt op deze manier omgevormd naar gevarieerd heidegebied, waarvan met name de nachtzwaluw zal profiteren.

BEMELERBERG

Door begrazing wordt het dichtgroeien van onze waardevolle kalkgraslanden en heischrale graslanden op de Bemelerberg voorkomen. De schapen eten echter niet alle ongewenste opslag. Daarom is in deze terreinen de aanwezige opslag van onder ander bramen en meidoorns afgeknipt of afgemaaid en afgevoerd. In een deel van de Julianagroeven zijn de groevewanden geheel van bosopslag ontdaan waardoor zeldzame kalkminnende soorten hier meer mogelijkheden krijgen. Direct naast de Koeberg is een smalle

strook bos met onder andere hoge populieren geveld; het kalkgrasland ligt hierdoor weer volop in het licht en bovendien waait op deze manier nauwelijks meer blad in dit voedselarme terrein.

Jos Berends,
districtsbeheerder
Midden Limburg:

“ Ik heb over heel 2017 genoten van het beheer dat we voeren in Midden Limburg. Met name in het Reigersbroek boekten we bijzondere resultaten. Op diverse percelen is in het verleden grootschalig ingegrepen door de voedselrijke bouwvoor weg te plaggen. Na uitvoering hebben we met zorgvuldig gepland maaien en begrazen gestreefd naar bloemrijke vegetaties. En het is gelukt! De gewenste soorten zijn terug. En dat zelfs hele speciale gasten zoals het staartblauwtje het gebied ontdekken en zich er voortplanten is de slagroom op de taart. Gewoon genieten als de percelen in bloei staan..... Dat maakt je als beheerder vrolijk en geeft de energie om door te gaan met je werk.”



1.4 ERFGOED

POM STATUS

Het Limburgs Landschap heeft als particuliere organisatie al decennia lang de zorg voor een groot aantal bijzondere Limburgse monumenten, waaronder 46 rijksmonumenten en is op die manier in heel de provincie actief.



Ook zorgt de Stichting voor een groot aantal kleinere monumenten en archeologische vindplaatsen. Buiten deze stenen monumenten zijn er ook nog 'groene' monumenten op de historische buitenplaatsen als lanen, historische parken, tuinen en landschapsstructuren met een geschiedenisverhaal.

In de loop der jaren heeft de Stichting met steun van velen een groot aantal monumenten kunnen restaureren en zo een nieuwe toekomst kunnen geven. Dat wordt breed gewaardeerd.

Die steun uit de maatschappij geeft de Stichting ook extra energie om andere uitdagende projecten aan te pakken.

De door Het Limburgs Landschap gerealiseerde projecten en de professionele manier van werken zijn voor de minister aanleiding geweest om Het Limburgs Landschap in 2017 de officiële POM-status te verlenen. Daartoe heeft de minister ook advies gevraagd aan de Landelijke Raad voor Cultuur. De Raad beoordeelde de visie, het (bouw)historisch onderzoek, de gerealiseerde projecten, het inhoudelijk vakmanschap en de borging van kennis bij Het Limburgs Landschap als positief.

Al met al is Het Limburgs Landschap zeer blij met deze erkenning. Het is een kwaliteitskeurmerk voor het werk van de Stichting. Tegelijkertijd leidt deze erkenning ook tot een vermindering van de bureaucratie rondom subsidieaanvragen voor monumentenrestauratie. Door de erkenning kan Het Limburgs Landschap zo nog efficiënter projecten aanpakken.

GEBOUWD ERFGOED STICHTING HET LIMBURGS LANDSCHAP

Regio Noord

- 1 Ruïne Bleijenbeek *
- 2 Sluizencomplex Reindersmeer
- 3 Boerderij Hagenaars
- 4 Jachthut op den Hamer
- 5 Werkschuur Hamert
- 6 Annakapel
- 7 Inaborg
- 8 Kasteel Arcen *
- 9 Kloosterhof
- 10 Wijmarsche Watermolen
- 11 Houthuizermolen
- 12 Huys Kaldenbroek

Regio Midden

- 13 Beijlshof
- 14 Stockxhof
- 15 Exatenhof
- 16 Grathemermolen
- 17 Huisje Merum
- 18 Koningshof
- 19 Herenhof
- 20 Schrevenhof

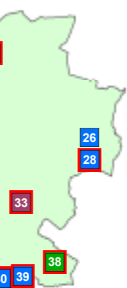
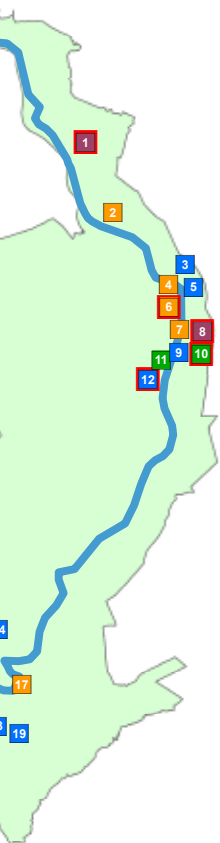
Regio Zuid

- 21 Standerdmolen
- Urmond
- 22 Ruïne Stein
- 23 Jansse Meule
- Oirsbeek
- 24 Kasteel Elsloo
- met slakmolen *
- 25 Oude Pastorie
- 26 Klarenanstel
- 27 Jezuietenberg
- 28 Hoeve Nieuw Ehrenstein
- 29 NAVO Hoofdkwartier
- Cannerberg
- 30 Van Tienhovenmolen
- 31 Kalkoven de Valk
- 32 Boswachterswoning
- Neercanne
- 33 Kasteel Goedenraad *
- Gronsveld
- 34 Torenmolen
- 35 Wittemer Molen
- 36 Kasteel Neercanne *
- 37 Hoogcruts
- 38 Frankenhofmolen
- 39 Hoeve Alleleyn
- 40 Bervesj

* Historische
buitenplaats

Legenda

- Boerderij
- Gebouw overig
- Kasteel
- Molen
- Rijksmonument



OPRICHTING ERFGOEDCOMMISSIE

In de Erfgoednota (oktober 2016) spreekt Het Limburgs Landschap de ambitie uit om zich verder te willen ontwikkelen als provinciale trust. Om de kennis en expertise van de organisatie op het terrein van erfgoed verder te versterken heeft de Stichting daarom besloten om een Erfgoedcommissie in te stellen. Deze commissie is qua structuur en werkwijze vergelijkbaar met de Beheercommissie zoals die als adviesorgaan vooral op het ecologische vlak vanaf 1997 naar volle tevredenheid functioneert. De erfgoedcommissie is eveneens een adviescommissie van overwegend externe deskundigen. Zij leveren specialistische kennis en expertise die aanvullend is op intern aanwezige informatie.



Op 14 november vond de eerste vergadering van de erfgoedcommissie plaats op Kasteel Arcen. De commissie zal drie keer per jaar op locatie vergaderen. De leden van de erfgoedcommissie zijn terug te vinden in bijlage 4.5.

AANKOPEN ERFGOED ZAADEEST

Op de Ravenvennen werd een bosperceeltje gekocht met een bijzonder verhaal. Er stond namelijk een zaadeest op: een nu wat vervallen uit grof kiezelcement opgetrokken gebouw met golfplaten aan de noordzijde en een schuin aflopend glazen dak aan de zuidzijde.



Vroeger was voor de aanleg van nieuw bos en het herplanten natuurlijk plantmateriaal en daarmee dus ook dennenzaad nodig. Voor de zaadoogst werden in de winter dennenkegels geplukt. Door de kegels te drogen kwamen de zaden vrij, het zogenaamde eesten. Om een voldoende grote productie te krijgen werd er in de Ravenvennen een zaadeest aangelegd.

De kegels werden in kratten onder het glas geplaatst. Door de zonnewarmte gingen de schubben van de kegels uit elkaar en kwamen de zaden vrij uit de kegels. De kegels werden daarna gebruikt om de kachel mee aan te maken. Om daarna de vleugeltjes van het uiteindelijke dennenzaad te scheiden, werden deze in jute zakken 'gevelegd' in een wanmolen. De zaden werden opgekweekt, zo'n 10 tot 100 duizend dennenboompjes per jaar. Na 1 tot 2 jaren werden die in het bos uitgeplant, 1300 dennenboompjes per hectare. De productie was niet alleen voor de eigen regionale markt, maar werd ook verkocht aan bosbouwers in Drenthe en Overijssel en in Duitsland.

De zaadeest op de Ravenvennen ligt er nu vervallen, verlaten en leeg bij. Nu het eigendom is van Het Limburgs Landschap zou dat in de nabije toekomst wel weer eens anders kunnen worden.

GRATHEMERMOLEN

Inmiddels heeft Stichting het Limburgs Landschap een grote diversiteit aan molens in haar bezit. Van watermolens zoals de Frankenhofmolen in Vaals tot windmolens zoals de Houthuizermolen in Lottum. In 2017 kwam daar een nieuwe molen bij, de tiende in beheer bij Limburgs Landschap. Tijdens Open Monumentendag werd de Grathemer-molen door de Gemeente Leudal overgedragen aan de Stichting.

De gemeente Leudal was vanaf 2006 eigenaar van de Grathemer-molen. De watermolen ligt schilderachtig aan de ingang van het dorp aan de Uffelse beek. In de vorige eeuw verdween net



zoals bij andere molens de economische functie. Er bleven zich gelukkig mensen om de molen bekommeren. Het huidige waterrad werd in 1995 naar oud voorbeeld teruggeplaatst en gekoppeld aan het gietijzeren binnenwerk. Dat zou het oudste gegoten aandrijfwerk voor molenstenen in Nederland zijn. De molen is zo nog steeds maalvaardig en compleet uitgerust. Dit alles danken we onder andere aan de inzet van de voormalige Stichting Grathemer-molen. Alles bij elkaar is dit cultuurhistorisch gezien dus een bijzondere plek.

Het molengebouw en zeker de aangrenzende woning en voormalige stallen zijn niet meer in optimale conditie. Dit komt omdat de woning al jarenlang niet meer gebruikt wordt en leegstaat. Ondanks allerlei nieuwbouwplannen kwam een echte herbestemming niet van de grond. Reden voor de gemeente om samen met Het Limburgs Landschap te kijken naar een

haalbare toekomst. Het Limburgs landschap gaat nu herbestemmingsplannen in het oude complex uitwerken. Na de overdracht wordt gewerkt aan de consolidatie van de gebouwen om verdere achteruitgang te stoppen. Ondertussen worden de restauratieplannen uitgewerkt.

RESTAURATIEPROJECTEN

In 2017 is begonnen met het restauratieproject Nieuw Ehrenstein te Kerkrade. De financiering is nog niet geheel rond, maar we wilden niet langer wachten. Al naar gelang er middelen zijn, pakken we het hoognodige aan. Doel is dat het gehele gebouw weer “casco” in orde is, waardoor het verval stopt. Hiervoor zijn daken verwijderd en zijn delen van de kapconstructie gerestaureerd en verstevigd. Het metselwerk van de muren was slecht en had vaak geen goede onderlinge verbinding. Slechte stukken boeten we in, waarbij de zoektocht naar de juiste stenen een flinke uitdaging was.

Bij de Oude Pastorie in Beek is als afsluiting van het project het tuinhuis geplaatst. Dit geheel uit hout gemaakte gebouw past bij het in 2016 gerestaureerde

bezoekerscentrum. In het tuinhuis kunnen benodigde spullen voor de vrijwilligers worden opgeslagen. Tevens kan hier ook het hout voor de bakoven worden opgeslagen. De Boomfeestdag werd gekoppeld aan de aanleg van de boomgaard bij de Oude Pastorie. Daaraan werd een bijzonder initiatief gekoppeld, de bouw van een monument voor een in 1943 neergestort oorlogsvliegtuig. Later in het jaar werd het monument tijdens een indrukwekkende bijeenkomst geopend.

Aan Torenmolen Gronsveld is groot onderhoud uitgevoerd aan de kozijnen, ramen en deuren. Met name de kozijnen van de schuur waren slecht en aan vervanging toe. Meteen zijn ook de molen, het molenhuis, de bakoven en de stal weer netjes geschilderd.

Verder heeft de Stichting zich het afgelopen jaar veel bezig gehouden met het dagelijkse onderhoud aan al haar gebouwen en objecten. Ook is er achter de schermen veel gewerkt aan de voorbereiding van nieuwe projecten die de komende jaren gaan starten.



Mark Rovers, projectcoördinator
projecten en gebouwenbeheer:

“ Het leukste werkje vond ik afgelopen jaar het opknappen van de schuur bij ons vakantiehuis in Merum. Na zelf de tekeningen te hebben gemaakt, hebben we samen met de vakmensen buiten alles verbouwd. Naast het aanbrengen van een nieuw dak hebben we de wanden voorzien van een houten afwerking. Hierbij is hout uit eigen bossen van de Stichting gebruikt. Door de korte en open communicatie kon iedereen zijn kennis en vakwerk in het project stoppen. Leuk was te zien dat daardoor iedereen met veel passie aan het bouwen was. Het project was dan ook zeer snel klaar.”



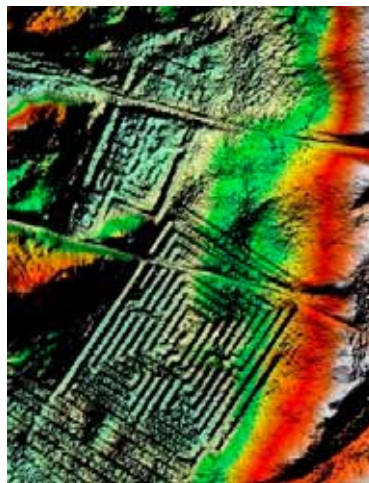
KENNISDAG DOLGAERT

In oktober 2017 is een landelijke studiedag over doolhoven georganiseerd in Kasteeltuinen Arcen naar aanleiding van de bijzondere vondst van de resten van een eeuwenoud doolhof op het landgoed. Naast de doolgaard bleek er mogelijk sprake te zijn van een eigenstandige tuinaanleg, met een klein paviljoentje. De onbegrepen doolhof / tuinstructuur vraagt zeker nog om nader vergelijkend onderzoek en veldonderzoek, om er een beter beeld van te vormen en het verhaal te kunnen schrijven.

KASTEELTUINEN ARCEN

2017 was het vijfde jaar dat Kasteeltuinen Arcen onder de verantwoordelijkheid van Stichting het Limburgs Landschap geëxploiteerd werd. Het Kasteel en de tuinen waren van 1 april tot en met 5 november 2017 geopend voor het publiek.

Nadat het Provinciaal project in 2016 werd afgerond werden twee extra investeringen opgepakt in het begin van 2017. Het Bergpaviljoen is verbouwd waarbij de werkbaarheid voor de medewerkers en de servicegraad voor de bezoeker aanzienlijk is verbeterd. Van het voormalige apeneiland in het Lommerrijk werd een Aaiweide gemaakt. Dit laatste project werd in eigen beheer uitgevoerd i.s.m. collega's uit District Noord. Een van de opmerkelijke projecten die verder hun voltooiing vonden was de restauratie van de Steinway Welte Pianola in het Kasteel. Vanaf de opening was deze zelfspelende vleugel weer bijna dagelijks te horen in de salon. De restauratie werd mede



mogelijk gemaakt door het Prins Bernhard Cultuurfonds en giften van particulieren.

Het beoogd aantal bezoekers is ruim gehaald. Uiteindelijk passeerden 176.500 bezoekers de poorten. Bijna 30% is afkomstig uit Duitsland en zo goed als 10% bezoekt ons vanuit Vlaanderen.

Het opgestelde promotieplan is gevolgd waarbij de nadruk lag op communicatie in Limburg, Oost-Brabant, Gelderland, Nordrhein-Westfalen en Vlaanderen en met de vakpers. Geconcludeerd kan worden, dat:



**Rob Rambags, Manager
Kasteeltuinen Arcen**

“ Ook in 2017 mocht Kasteeltuinen Arcen van de ANWB voor de tweede keer het predicaat ‘Leukste uitje van Limburg’ ontvangen en het certificaat van uitmuntendheid van Tripadvisor. Signalen dat onze bezoekers het product en de beleving van het park waarderen. De combinatie van erfgoed, tuinbeleving en passende evenementen en activiteiten lijken passende ingrediënten voor een bijzonder dagje uit.”



- Gasten onverminderd positief blijven: rapport-cijfer 8,3.
- Het groepsbezoek nog steeds stijgt. Van 3000 (2013) naar 6300 (2014), naar 8000 (2015), naar 8900 (2016) naar 9200 in 2017. Inspanningen die de afgelopen jaren zijn gedaan om meer touroperators en groepen te informeren over de ontwikkelingen in ons park hebben resultaat.
- Het aantal seizoenkaarthouders groeit ook nog steeds. Van 600 (2012) naar 2300 (2013), naar 3400 (2014), naar 3540 (2015), naar 5250 (2016) en nu naar 5700 in 2017. Dit duidt op vertrouwen in de directe omgeving en een goede prijs-kwaliteit verhouding.

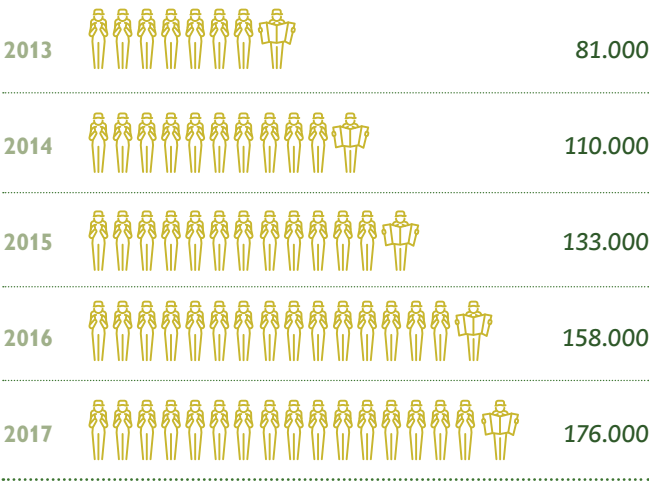


De organisatiestructuur van Kasteeltuinen Arcen is nauwelijks veranderd. Hiermee is recht gedaan aan de opdracht vanuit het bestuur om te zorgen voor een krachtige kern met daaromheen een flexibele schil van gemotiveerde medewerkers. De exploitatie over 2017 laat met een omzet van ruim 2.850.000 euro een positief resultaat zien van 277.000 euro. Dat is 78.000 euro boven hetgeen was begroot.

**VAKANTIE-
WONINGEN**

Het Limburgs Landschap beheert op 7 locaties in totaal 12 vakantiewoningen. Na een uitzonderlijk goed jaar in 2016 is dit jaar de omzet van de vakantiewoningen iets teruggelopen. In meerjaren-perspectief zien we nog steeds een gunstige ontwikkeling. De samenwerking met Beaujean Vacances verloopt goed. De huizen van Limburgs Landschap horen bij de

AANTAL BEZOEKERS KASTEELTUINEN ARCEN

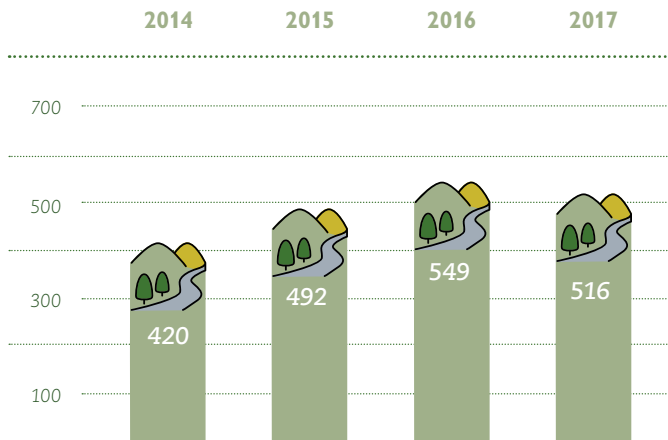




best verhuurde vakantiewoningen uit de portefeuille van deze verhuurbemiddelaar. In totaal zijn er 5642 gasten in onze vakantiewoningen geweest. De reacties van de gasten zijn zeer positief en ze waarderen de locaties, sfeer en omgeving, zo blijkt uit gastenboeken, gesprekken die door sleutelbeheerders met gasten worden gevoerd en de geringe hoeveelheid klachten.

NETTO OMZET (K)

in euro



BEZETTINGSGRAAD VAKANTIEWONINGEN

in procenten

	2014	2015	2016	2017
Birven	29	54	54	50
Frankenhofmolen	48	66	66	62
Heerenhof	29	40	46	48
Kaldenbroek	23	34	41	38
Koningshof	43	52	58	55
Merum	50	64	60	56
Wittermolen	35	50	52	45
Gemiddeld per jaar	37	52	54	51



Michael van Roosmalen,
districtsbeheerder Noord
Limburg

“Na een lange periode van planning, voorbereiding en wachten op de juiste weersomstandigheden hebben we in het voorjaar van 2017 een stuwteje geplaatst in de Fossa Eugeniana. Het was een hele uitdaging om de juiste plek en hoogte te kunnen bepalen maar het is perfect gelukt. De stuw verbindt de twee forten uit de tachtigjarige oorlog met elkaar en je beleeft de fossa Eugeniana en Fort Hazepoot als nooit te voren. Met een hoogtekaart in de hand kun je letterlijk elke historische lijn in het landschap vinden en beleven. Op een mooie zonnige dag kijk je vanaf Fort Hazepoot op de Fossa die als een langgerekte spiegel in het landschap ligt. Werkelijk prachtig! Er blijft nog wel een persoonlijke wens over en dat is het verwerven van het tweede deel van het dubbelfort. Een unieke kans om het meest gave en robuuste bouwwerk uit de tachtigjarige oorlog volledig te reconstrueren en beleefbaar te maken.”

2 VOORLICHTING

Hoewel het positieve maatschappelijk effect van de zorg voor natuur en landschap breed onderschreven wordt moeten we dat belang nog steeds bij provincie en andere overheden nadrukkelijk onder de aandacht brengen. Het lijkt er soms op dat bij het beoordelen van ons werk alleen naar de kosten wordt gekeken, en niet naar het maatschappelijk rendement. Het versterken van natuur en landschap blijkt echter steeds weer een maatschappelijke duurzame investering.

Vanzelfsprekend besteden we ook veel tijd aan verzoeken van de provincie en andere overheden voor advies voor langere termijndoelen en projecten. Op deze manier proberen we een integrale afweging te stimuleren zodat ook natuur en landschapsdoelen in een project meegenomen worden.



Het Limburgs Landschap wil ondanks haar deels specialistische werk vooral ook een naar buiten gerichte organisatie zijn voor een breed publiek. Dat doen we door een laagdrempelige presentatie van ons werk en een gastvrije houding naar onze bezoekers. Daarom zijn al onze natuurgebieden op diverse manieren beleefbaar. Door samenwerkingsverbanden proberen we breed verankerd te zijn in de maatschappij. Of het nu overheden zijn, recreatiesector, media, bedrijfsleven of collega-organisaties, de koppeling van deelbelangen maakt een project veelzijdiger en daardoor beter realiseerbaar. Dat netwerken vraagt wel om onze aanwezigheid bij een groot aantal overlegstructuren.

2.1 COMMUNICATIE

Het Limburgs Landschap krijgt brede steun uit de maatschappij. Onze ‘Beschermers’ zijn een maatschappelijk signaal van het belang dat de Limburgers hechten aan een kwalitatief aantrekkelijke leefomgeving. De ‘beschermers’ geven ook concrete financiële steun. We bieden hen een programma met excursies en beschermersvoordelen.

Het merendeel van onze activiteiten is echter bewust toegankelijk voor iedereen om het brede publiek te laten zien wat voor werk we doen om Limburg aantrekkelijk te maken. Daarnaast hebben we gemiddeld wekelijks persberichten over projecten en activiteiten van de stichting. Ook via de sociale media presenteren we ons meerdere keren per week. Ons werk als “goed doel” leent zich voor free publicity. Daarnaast hebben we in samenwerking met L1 en Dagblad de Limburger ‘sponsored content’ projecten. Een artikelenserie in het dagblad kreeg goede reacties. Een extern geadviseerde social media-actie had tot ieders verbazing maar beperkt resultaat. Ook de verwachte ledenwerving bleef daardoor achter.

De veel bekeken serie Natuurlijk Limburg werd dit jaar gemaakt met het Natuurhistorisch Genootschap als partner. Ook zijn



in 2017 de voorbereidingen gestart van de serie van 2018 waarbij het Limburgs Geschiedkundig en Oudheidkundig Genootschap de partner zal zijn. Door onze monumenten gericht open te stellen op Molendagen en Open Monumentendag en dergelijke, kunnen we meeliften op hun publiciteit. Zo trok Hoogruts op de Open Monumentendag grote aantallen bezoekers. Veel media-aandacht trok de brand die op 20 juli 2017 ontstond in de mergelgrotten onder het Kannerbos. De ondergrondse gangen zijn eigendom van Het Limburgs Landschap. Dat ze bij een Vlaamse veehouder in gebruik waren als opslag van hooi en stallingsruimte voor vee en landbouwvoertuigen volgt uit de erfdienstbaarheid die is gevestigd toen Limburgs Landschap het gebied in 1947 verwierf.

De rookontwikkeling zorgde voor veel overlast, vooral ook voor Chateau Neercanne. De erfpachter kon het restaurant met moeite openhouden. De brand was pas na een week geblust. De rookschade was groot en pas na een grondige schoonmaakactie en het vervangen van veel apparatuur kon het onder de grond gelegen restaurantdeel met feestgrot weer geopend worden.

De mergelgangen zijn van belang als overwinteringsplek voor verschillende soorten vleermuizen. Onduidelijk is nog hoe de brand het leefgebied van de vleermuizen heeft beïnvloed. Onderzoek hiernaar wordt bemoeilijkt door veiligheidsproblemen. Door de brand zijn delen van het gangencomplex door de overheid onveilig verklaard, waardoor de toegang er verboden is.



SOCIALE EN DIGITALE MEDIA

Voor social media maakt Het Limburgs Landschap vooral gebruik van facebook, hier werden wekelijks meerdere berichten gepost. Voor Het Limburgs Landschap steeg het aantal volgers van 2805 naar 3238, bij Kasteeltuinen Arcen van 4947 naar 6634. In Kasteeltuinen was het bericht [als betaalde advertentie] over de gratis toegang voor kinderen in augustus met een bereik van 46.000 personen het meest bekeken item. Bij Het Limburgs Landschap was dat de gestolen zitbank van het Reigersbroek, met een bereik van ruim 17.000.

Ook twitter wordt door verschillende collega's gebruikt, maar vooral op persoonlijke titel. Kasteeltuinen Arcen kent een eigen account met zo'n 2000 volgers.

De website van Het Limburgs Landschap, met 74.000 bezoekers in 2017, wordt vooral bezocht door gebruikers die via internet informatie zoeken, daarna door rechtstreekse benadering op de webpagina of via de sociale media. Vooral de onderdelen over onze natuurgebieden, de agenda

en de excursies in het NAVO hoofdkwartier zijn populaire pagina's. Opvallend, maar niet verrassend is het feit dat het gebruik van het website-bezoek via de mobiel stijgt tot ongeveer 1/3 van de bezoeken. De vaste pc of laptop is echter nog steeds favoriet met de helft van het bezoek. De rest van de bezoekers bekijkt de website via een tablet.

Digitale nieuwsbrieven verschenen in 2017 op regelmatige basis vanuit Kasteeltuinen Arcen, van Het Limburgs Landschap werden slechts enkele nieuwsbrieven verzonden.



2.2 FONDSSENWERVING

Gezien het grote aantal projecten en de variatie daarbinnen liggen er bij Limburgs Landschap altijd kansen voor fondsenwerving.

Dat vraagt wel veel creativiteit en inzet bij de benadering van de diverse financieringsbronnen. Daar vinden we niet altijd de tijd voor. Een belangrijke steunpilaar is de Nationale Postcode Loterij. Hun niet gelabelde steun geeft ons de kans om de basisfinanciering onder vele projecten te leggen waardoor we andere financiers overtuigend kunnen benaderen. Ook onze bedrijvenstichting

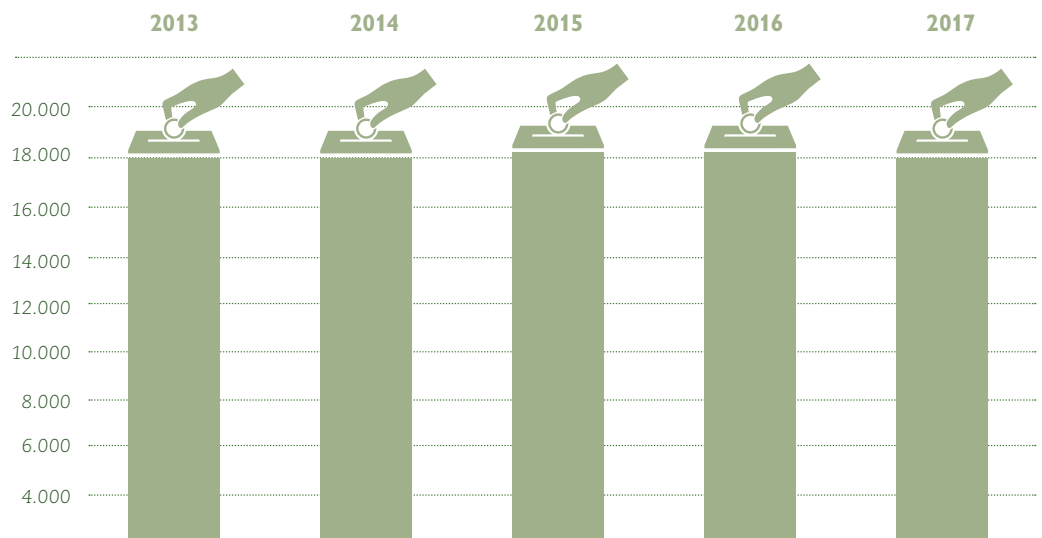
Robur is een structurele waardevolle partner. Niet alleen financieel, maar ook vanwege de persoonlijke betrokkenheid van de bedrijvenstichting bij ons werk. Robur droeg in 2017 bij aan de verwerving van het bos met de zaadeest, het restaureren van de gloriëtte op Hoogcruts en aan het vergroten van de zichtbaarheid van het werk van de Stichting via krant en televisie. In 2017 had Robur 77 bedrijven als sponsor. We hebben ook succesvol bij andere fondsen gelden kunnen werven. Het Prins Bernhard Cultuurfonds

ondersteunde zowel landelijk als via de afdeling Limburg projecten. Zo werden er aankopen van natuur gesteund, alsook de restauratie van de bijzondere Steinway-Welte vleugel op Kasteel Arcen en de inrichting van de Anstelvallei.

Naast fondsen ontvingen we diverse schenkingen en bruiklenen van objecten voor bijvoorbeeld Kasteel Arcen, de Oude Pastorie en ook al voor Nieuw-Ehrenstein.



ONTWIKKELING AANTAL DONATEURS



2.3 SAMENWERKING

Het Natuurbeschermings-overleg werd voortgezet. Windenergie en natuur-inclusieve landbouw waren onderwerpen. Over dit laatste werd samen met de LLTB vergaderd.

In het TBO (terrein-beherende organisaties)-overleg was in 2017 de uitwerking van de grondruil een gedenkwaardig traject. Het Erfgoed Platform Limburg (EPL) kwam verschillende keren bij elkaar om beleidsontwikkelingen te bespreken en acties op te zetten. Daarbij werd door een groot aantal betrokken organisaties een

intentieverklaring getekend om de samenwerking te intensiveren. Deze samenwerking zal uitmonden in het opzetten van een erfgoed-coöperatie.

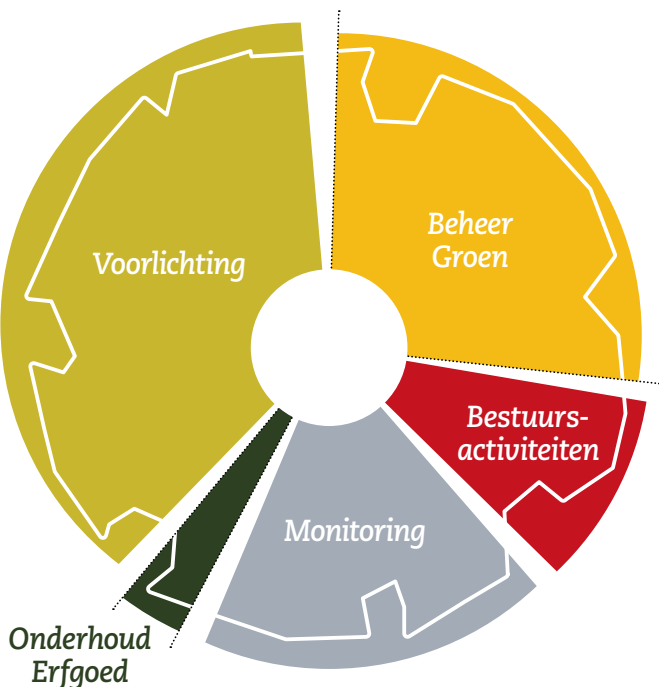
Bij diverse overlegstructuren zijn vertegenwoordigers van de provincie Limburg aanwezig om zo "korte lijnen" te behouden. Het betreft bijvoorbeeld Erfgoedplatform, Nationaal Park de Maasduinen, NB-overleg.

Samen met Staatsbosbeheer en Natuurmonumenten hebben we een groot toeristisch onderzoek

laten doen naar bezoekers-aantallen in onze natuurgebieden. Dit extern uitgevoerde onderzoek gaf aan dat er nog meer dan verwacht grote aantallen bezoekers de natuurgebieden bezoeken en daar ook geld uitgeven: de natuur als terugverdienmodel.



TAKEN VRIJWILLIGERS



VRIJWILLIGERS

Het Limburgs landschap heeft een groot aantal vrijwilligers. Daarbij zijn structurele vrijwilligers die in veel gevallen wekelijks actief zijn. Gastheren en -dames in onze monumenten, excursiegidsen, inventariseerders, beheerders, molenaars, alsook meerdere van onze bestuursleden. Dat zijn er ruim 400. Daarnaast zijn er vrijwilligers die betrokken zijn bij projecten en meerdere keren per jaar werken. Dat zijn bijvoorbeeld vrijwilligers bij beheerprojecten in natuurgebieden en onze historische tuinen. Deze groep bestaat uit ongeveer 300 vrijwilligers. Daarnaast hebben we vrijwilligers die bij incidentele projecten zoals Maasvuilruimacties of NL-Doet spontaan meedoen. Dat zijn er jaarlijks zo'n 500. In 2017 ontstond een aantal nieuwe groepen. Zo werd rondom Kasteelruine Bleijenbeek een nieuwe groep vrijwilligers actief met groenmensen, excursiegidsen en gastheren tijdens de openstellingen. Verder ontwikkelde zich een groep rond de historische tuin in Montfort. Bij de Oude Pastorie in Beek ontstond een groep rondom het bakhuis en de publieks-

activiteiten. Daarbij is ook de aanzet tot een tuingroep gegeven. Wisselende personeelssamenstellingen bij de exploitant van het Bezoekerscentrum zorgden voor vertraging bij de opzet van de vrijwilligersgroep. Er is daarom vanuit het Limburgs Landschapteam extra tijd in contacten gestopt om de constructieve sfeer te benutten. Vrijwilligers zijn verder bijvoorbeeld ook structureel actief in de Maasduinen, Kaldenbroek, Boshuizerbergen, Maascorridor, Weerterbos, Beneden-Geuldal, tuinen van Neercanne en de Cannerberg. Groepen die vaak niet als vrijwilligers worden gezien, maar het wel zijn, zijn de externe vertegenwoordigers in de beheercommissie en de in 2017 opgerichte Erfgoedcommissie van het Limburgs Landschap, en niet te vergeten het Algemeen Bestuur van onze Stichting.

EXCURSIES

Voorbeelden van excursielocaties:

LOCATIE	AANTAL EXCURSIES IN 2017
Bleijenbeek	18 en 306 deelnemers
Groote Heide	30 en 18 kinderactiviteiten
Maasduinen	91 en 22 kinderactiviteiten

In het Weerterbos zijn er in de burlperiode van de edelherten iedere dag excursies gehouden die nagenoeg allemaal volgeboekt zijn. We werken steeds meer met boekingssyste-men waardoor we betaalde excursies beter kunnen organise-ren. Het voormalig NATO-hoofdkwartier in de Cannerberg en Bleijenbeek zijn daar voorbeelden van. De techniek is voorbe-reid om met ingang van het excursieseizoen 2018 een groter aantal excursies met boekingssysteem te gaan invoeren.

Het door de vrijwilligers georganiseerde 25 jarig jubileum van de sluiting van het Navo-hoofdkwartier trok een "tsunami aan bezoekers". In twee dagen werden 1400 bezoekers rondgeleid. Dat kon alleen dankzij de enorme inzet van de vrijwilligersgroep.



2.4 BELEID EN BELEIDSBEÏNVLOEDING

HOOGWATER- BEVEILIGING

In 2017 is er een groot aandachtsgebied bijgekomen. In het kader van hoogwaterbeveiliging is er door het waterschap als trekker een groots beleidsvoorbereidingstraject ingezet met stakeholders. Omdat Limburgs Landschap op veel plekken in het Maasdal terreinen heeft liggen, vraagt dat gezien de projectopzet een onhaalbare inzet. Ondanks meerdere verzoeken is een sectoraal overleg voor alle dijktrajecten in één keer niet gehonoreerd. Noodgedwongen is daarom besloten om alleen bij een aantal zeer ingrijpende en kwetsbare trajecten zoals rondom Arcen en Venlo centrum (Meer Maas Meer Venlo) mee te doen aan de co-creatie en bij de andere trajecten slechts reactief. Dat betekent noodgedwongen dat we straks op basis van onze positie als grondeigenaar in de onderhandelingen moeten gaan zitten in plaats van als integrale projectpartner wat eigenlijk de voorkeur heeft.

NATIONAAL PARK DE MAASDUINEN

In Nationaal Park de Maasduinen werd in 2017

een doorstart gemaakt met een nieuwe voorzitter en een aangepaste begroting. Om de kwaliteit van het reeds behaalde resultaat zoveel mogelijk te behouden is een keuze binnen projecten gemaakt. Hoewel er vanuit de verschillende partners in het Overlegorgaan een stevige verlanglijst is, is de sfeer binnen het Overlegorgaan coöperatief. De provincie bleek ondanks het brede draagvlak bij terreinbeheerders, gemeenten, recreatiesector en dergelijke de aanvraag voor uitbreiding van het Nationaal Park tot aan Venlo niet doorgestuurd te hebben naar het ministerie. We rekenen er op dat van uitstel geen afstel komt. Door het Nationaal Park werd een inspiratiesessie georganiseerd. Er kwam een breed gedragen visie uit dat het Nationaal Park zelf beschermd moet blijven en dat de economische ontwikkelingen in de schil er omheen moeten plaatsvinden. Die schil lift dan mee op de identiteit aan het Nationaal park.

NATUURVRIENDE- LIJKE OEVERS

Het beleid van Rijkswaterstaat, zeker waar het natuurvriendelijke oevers

betreft, is vanwege de gelijkberechtigingsdiscussie een onpraktisch dossier geworden. Op veel plekken zijn de Rijkswaterstaatgronden die een schakel waren tussen natuurgebieden als landbouwgrond in de markt gezet. Het moge duidelijk zijn dat de nieuwe nu agrarische beheerders andere visies hebben over wat natuur is. Delen zijn al omgeploegd en geëgaliseerd. Een aantal grotere gebieden als de Baend en Eikenweerd is op dit moment niet meer bij ons in beheer. Er is voor een serie andere oevers nog overleg gaande met Rijkswaterstaat, waarbij Limburgs Landschap zich onvermoeibaar in blijft zetten voor een samenhangend beheer van Maasdalnatuur.

INFRASTRUCTUUR

In Wittem zijn er plannen voor de reconstructie van de Wittemer Allee. Plannen om de weg aan gemotoriseerd verkeer te onttrekken werden afgeblazen. Nieuwe plannen voor fietspaden aan beide zijden van de weg kwamen er voor in de plaats omdat er geen draagvlak in een aangrenzende wijk was voor een omleidingsroute. In overleg met provincie en gemeente is een nieuw plan ontwikkeld waarbij een vrij

liggend tweezijdig fietspad, cultuurhistorisch herstel van de molenvijvers en natuurontwikkeling gekoppeld zijn. Het landschap tussen Klooster Wittem, Kasteel Wittem en Wittemermolen wordt daarmee veiliger en aantrekkelijker.

De N280 tussen Roermond en Weert krijgt een impuls. Na een jarenlange overlegstructuur koos de provinciale politiek voor een voor de landbouw en natuur gunstig tracé. De detailuitwerking vraagt nog veel tijd van de provincie. Het Limburgs Landschap is daar nu nog als stakeholder bij betrokken.

Op de weg Venlo Arcen worden kruisingen aangepakt. Ons verzoek om de entree en de parkeerplaats voor de Ravenvennen te verplaatsen naar de Voort is gehonoreerd.

OVERIG

In de Kop van Noord-Limburg zijn de drie noordelijke gemeentes begonnen met een nieuwe structuurvisie. Zoals vaker begon die vanuit een idee om te verdienen met de natuur. Door deelname aan een aantal bijeenkomsten en het benutten van ons netwerk is nu ook het belang van



natuur en landschap in de plannen opgenomen. Er komt een vorm van zonering zodat verschillende doelgroepen op de best passende plek komen. Fenomenen als zonne-energie en windmolens komen steeds meer in concrete voorbereiding. Getrokken door de Milieufederatie is in breed overleg een windmolenvisie uitgewerkt. De opdracht vanuit de provincie aan iedere Limburgse gemeente om een aantal molens te plaatsen wringt vaak met onze visie. Zo werd ternauwernood een aantal windmolens aan de rand van Nationaal Park de Maasduinen tegengehouden. Consequentie is dat die nu waarschijnlijk veel zuidelijker komen. Daar komen ze

te staan bij een grote groep Duitse windmolens. Ook in Weert levert de provinciale plaatsingsopdracht problemen op omdat het enige beschikbare stuk precies in onze gordel net gerestaureerde Peelvenen ligt.

3 ORGANISATIE

Stichting Het Limburgs Landschap bestaat uit de Stichting het Limburgs Landschap en Landbouwbedrijf Limburgs Landschap B.V.

De kasteeltuinen Arcen maken deel uit van Het Limburgs Landschap. De medewerkers staan op de loonlijst van Stichting het Limburgs Landschap. Het bestuur is verantwoordelijk voor en houdt toezicht op de organisaties. De werkorganisatie wordt geleid door de directeur-rentmeester, de heer W.F.G. Alblas.

3.1 BESTUUR, COMMISSIES EN BEZOLDIGINGSBELEID

Stichting het Limburgs Landschap heeft een algemeen en een dagelijks bestuur. Het algemeen bestuur vergaderde in het verslagjaar twee keer, zoals gebruikelijk. Het bestuur heeft de volgende taken: het vaststellen van het (financiële) jaarverslag, de begroting en het beleid in hoofdlijnen. Tevens heeft zij een adviserende rol en een signaleringsfunctie richting dagelijks bestuur en directie.

Tijdens de verslagperiode zijn de heer H. Tolkamp en mevrouw O. Driessen afgetreden. De heren J. de Jong en F. Scheijmans en mevrouw E. Hanselaar zijn herbenoemd. Mevrouw M. Gerits is voor een derde termijn herbenoemd vanwege haar rol bij de veranderende beheercommissie. Nieuw benoemd werden de heren J. Schrijen, R. Mulders en T. Houtappels. Het dagelijks bestuur vergaderde in het verslagjaar vijf maal.

De directeur van Het Limburgs Landschap wordt ondersteund en geadviseerd door een viertal commissies. Deze commissies bestaan uit medewerkers, bestuursleden en/of vrijwilligers, zie

bijlage 4.5.

De personeelscommissie vergaderde drie keer. De Redactiecommissie van het kwartaalblad vergaderde als gebruikelijk viermaal. De beheercommissie is dit jaar verkleind tot 12 personen en vergaderde vier keer. Nieuw dit jaar is de erfgoedcommissie. De erfgoedcommissie heeft in 2017 één keer vergaderd.

Voor de inschaling van de directeur en medewerkers wordt gebruik gemaakt van een functiewaarderingssysteem afgestemd op de beloningsstructuur zoals vastgesteld in de Raam CAO Bos & Natuur. De Landschappen hebben in de CAO een eigen ondernemersdeel. Het bestuur heeft de hoogte van de directiebeloning en andere bezoldigingscomponenten vastgesteld. De directeur is ingeschaald in schaal 12 van deze CAO.

De medewerkers van de Kasteeltuinen vallen onder de CAO dagrecreatie.

**Ciçonne Beijer,
Medewerker bedrijfsvoering:**

“ Het afgelopen jaar zijn we inkoopfacturen digitaal gaan verwerken. Na het goed instrueren van onze collega's zien zij hiervan nu ook wel de voordelen in. Facturen zijn vele malen makkelijker terug te vinden door hen zelf. Ze hoeven daarvoor niet meer ons te vragen of een kopie exemplaar te bewaren. Daarnaast is ons papieren archief hierdoor aanzienlijk verminderd. En dat is een goede stap vooruit.”



3.2 PERSONEEL



In 2017 heeft directeur-rentmeester Ger Frenken zijn taak overgedragen aan onze nieuwe directeur-rentmeester Wilfred Alblas. De heer Frenken is van zijn pensioen aan het genieten.

Verder ging voormalig hoofd bedrijfsvoering, de heer Sjaak Remmen, na een dienstverband van ruim 40 jaar met pensioen. Zijn taken zijn overgenomen door de reeds bij Het Limburgs Landschap werkende medewerker bedrijfsvoering Cïçonne Beijer-Hermesen. De functie hoofd bedrijfsvoering is sinds 2014 de taak van Marius Grutters. Ook de heer Wiel Laarakker, medewerker natuurbeheer district Noord is, na bijna 28 jaar voor ons te hebben gewerkt, in 2017 met pensioen gegaan.

Bij de Kasteeltuinen Arcen is de heer Henk Steeghs met pensioen. Jeroen Hoeijmakers is onze nieuwe coördinator onderhoud gebouwen en installaties. Verder zijn er de gebruikelijke personeelswisselingen bij de Kasteeltuinen Arcen, met name in de horeca. Dit komt voornamelijk doordat daar gebruik gemaakt wordt van tijdelijke seizoenscontracten.

Gemiddeld over het jaar waren er 62,8 fte werkzaam bij de Stichting, waarvan 29,5 betrekking hebben op de Kasteeltuinen.

Het ziekteverzuim was in 2017 aan de hoge kant te noemen door enkele langdurig zieken, voor het merendeel niet werk-gerelateerd. Het percentage komt dit jaar uit op 4,6%.

3.3 ONDERNEMINGSRAAD



Omdat Stichting het Limburgs Landschap vanaf 2017 gemiddeld meer dan 50 medewerkers vast in dienst heeft was de Stichting verplicht een ondernemingsraad op te richten. In de DB-vergadering van 22 februari 2017 is door het bestuur ingestemd met de aanpak om tot een ondernemingsraad te komen, uiterlijk eind 2017.

Medewerkers die op 3 november 2017 langer dan een jaar in dienst waren van Stichting het Limburgs Landschap konden zich tot 12 oktober kandidaat stellen voor de ondernemingsraad binnen hun kiesgroep. Er zijn drie kiesgroepen: Kantoor SLL, Buitendienst SLL en Kasteeltuinen. De ondernemingsraad telt zes leden. Voor elke kiesgroep waren er

twee vacatures beschikbaar. Het aantal kandidaatstellingen was als volgt: Kantoor SLL vier, Buitendienst SLL vier, Kasteeltuinen twee. Binnen de kiesgroepen Kantoor SLL en buitendienst SLL zijn daarom verkiezingen uitgeschreven. Omdat er bij de Kasteeltuinen evenzoveel kandidaten als vacatures waren, hoefde daar niet gestemd te worden. De heren Juul Hollman en Twan Versteegen zullen namens de Kasteeltuinen deel uitmaken van de ondernemingsraad.

Van 23 oktober tot en met drie november vonden de OR-verkiezingen plaats. Het opkomstpercentage bij de kiesgroep SLL Buitendienst bedroeg 76,5%. Gekozen zijn Frank Ewalds en Ramon Berkers.

Het opkomstpercentage bij de kiesgroep SLL Kantoor bedroeg 90,0%. Gekozen zijn Daan Bouten en Lia Oosterwijk. Laatstgenoemde had een gelijk aantal stemmen als Mark Rovers. Middels loting conform artikel 13.1 van het OR-reglement is bepaald dat Lia zitting zal nemen in de ondernemingsraad.

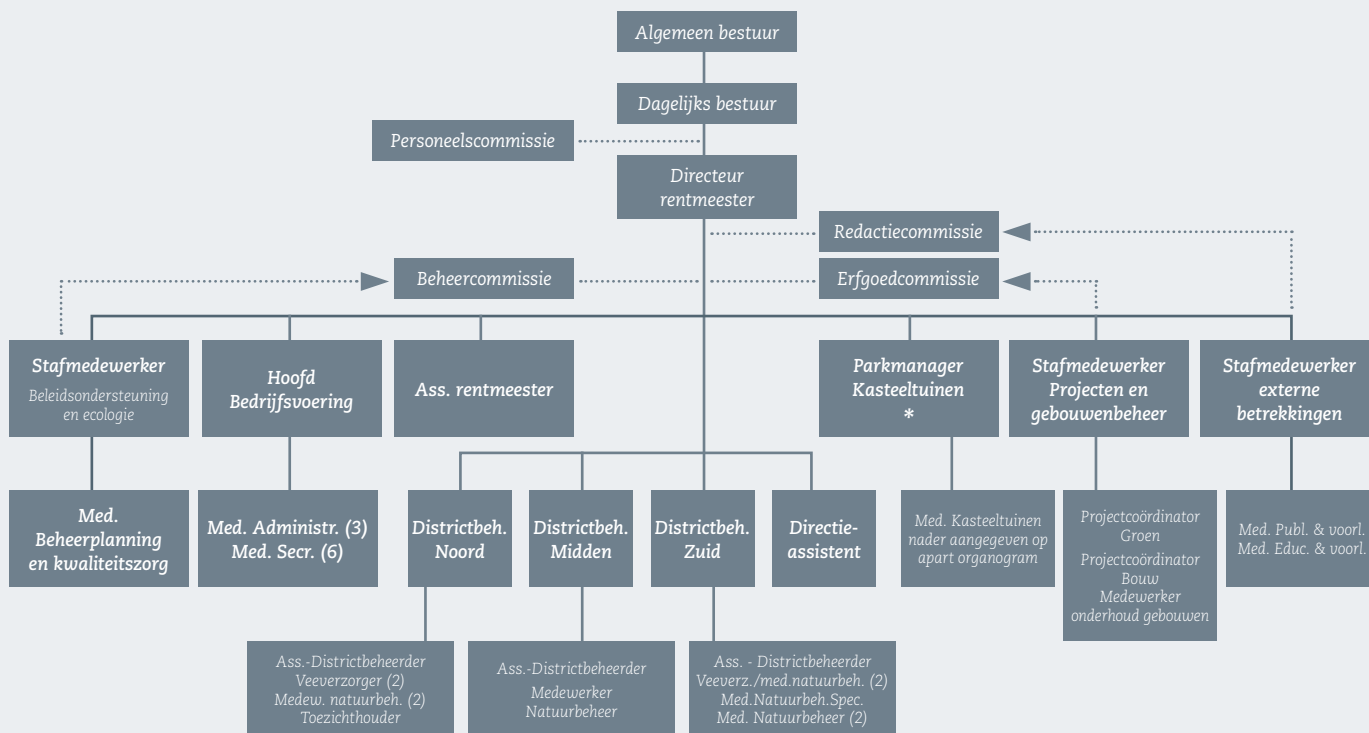
De eerste vergadering heeft plaatsgevonden op 13 december. Belangrijkste agendapunten waren het

vaststellen van het reglement en het convenant, de functieverdeling, taakverdeling secretariële ondersteuning en het 'inluiden' van de ondernemingsraad met de WOR-bestuurder. De in goed onderling overleg bepaalde functieverdeling is als volgt:

Lia Oosterwijk, Voorzitter
Frank Ewalds, Vice-voorzitter
Daan Bouten, Secretaris
Juul Hollman, Penningmeester
Ramon Berkers, Lid
Twan Verstegen, Lid

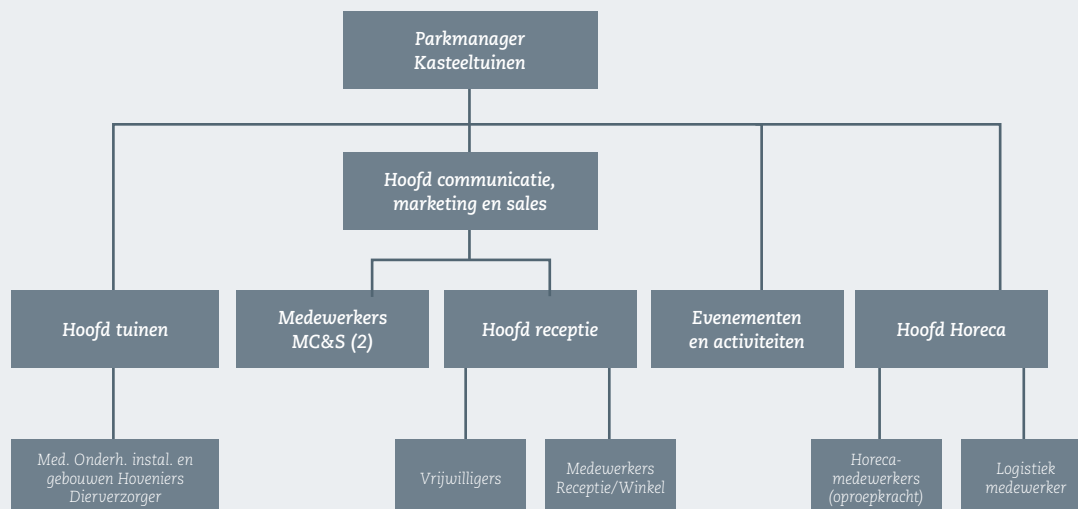
ORGANOGRAM STICHTING HET LIMBURGS LANDSCHAP

per 31-12-2017



ORGANOGRAM KASTEELTUINEN ARCEN TIJDENS HET SEIZOEN

per 31-12-2017



4 BIJLAGEN

4.1 STATUTEN STICHTING HET LIMBURGS LANDSCHAP

MISSIE

Stichting het Limburgs Landschap is opgericht in 1931. De Stichting heeft tot doel het behoud en beheer van in natuurwetenschappelijk en landschappelijk opzicht belangrijke terreinen en andere objecten in de provincie Limburg, waartoe tevens gerekend wordt het in stand houden en beheren van beschermde monumenten in eigendom.

Dit geschiedt zowel ter wille van de natuur zelf als ten behoeve van het geestelijk en lichamelijk welzijn van de mens. Haar streven is mede gericht op:

- a. het bevorderen van het behoud, het herstel en de ontwikkeling van natuur en landschap;
- b. het bevorderen van de zuiverheid van water, bodem en lucht, alsmede het beschermen van de stilte;
- c. het bevorderen van het besef dat de mens hiervoor verantwoordelijkheid draagt.

STRATEGIE

De stichting tracht haar doel te bereiken door:

- a. het in eigendom of anderszins verwerven, beheren, exploiteren, en voor zover verantwoord, toegankelijk stellen van registergoederen;
- b. het bijeenbrengen van gelden nodig ter bereiking van het doel;
- c. bemoeiingen bij- en samenwerking met de overheid en alle daartoe in aanmerking komende instellingen en particulieren;
- d. het geven van voorlichting, adviezen en het bedrijven van activiteiten op het terrein van public relations;
- e. het aanwenden van alle andere wettige middelen, welke voor het doel der stichting bevorderlijk kunnen zijn

4.2 LEDEN ALGEMEEN BESTUUR 2017

SAMENSTELLING BESTUUR

PER 31-12-2017

DAGELIJKS BESTUUR:		BENOEMD	TERMIJN EINDIGT
Mr. W.T.M. Raab	voorzitter	2014	2022
Mr. P.J.J.M. van der Tempel-Kloosterman	penningmeester	2014	2022
Ir. A.J.E.J. van Casteren		2016	2024
Drs. M.A.G. Gerits		2009	2021
Drs. F.J. Offerein		2010	2018
Mw. C.J.F. de Rijk-Bex	secretaris	2015	2023
Mr. P.J. Voncken		2010	2018

ALGEMEEN BESTUUR:		BENOEMD	TERMIJN EINDIGT
Drs. F.G.J.M. Beckers		2012	2020
Dr. P. Dassen-Housen		2014	2022
Drs. H.F.M. Evers		2012	2020
P.C.M. Freij		2015	2023
H.G.J. Gipmans		2015	2023
Drs. C.A.M. Hanselaar-van Loevezijn		2013	2021
A.L.J. Houtappels		2017	2025
Dr. J.J. de Jong		2013	2021
Dr. H.P. Jung		2011	2019
J.P.M. Kamps		2010	2018
Ir. M.A.A.M. Mulders		2017	2025
Drs. F.G.M. Scheijmans		2013	2021
Dr. J.J. Schrijen		2017	2025
Mr. R.L.J. Stevens		2012	2020
H.P. Willekens		2011	2019

4.3 RELEVANTE (NEVEN)FUNCTIES

LEDEN ALGEMEEN BESTUUR

Toine van Casteren	Managing Director BLAIS Research & Technology Global Concrete Technology Center
Mari-An Gerits	Adviseur VNG Realisatie
Fred Offerein	Directeur Faculteit Humanities & Sciences van Maastricht University Lid Stichtingsraad Omroep L1, met natuur, bos en landschap als portefeuille
Wendy Raab	Senior rechter bij de rechtbank Limburg. Lid van de Raad van Toezicht van Stichting LandschappenNL Vice-voorzitter Stichting Unie van Provinciale Landschappen Bestuur ROBUR
Chantal de Rijk	Commercieel directeur Jan Linders Supermarkten
Els van der Tempel	Senior tax counsel bij APG. Algemeen bestuurslid bij de Stichting tot behoud van kasteel Wijnandsrade Penningmeester bij de wereldwinkel Nuth
Piet Voncken	Gepensioneerd bestuursrechter Rechter-plaatsvervanger rechtbank Limburg.
Frans Beckers	-
Petra Dassen	Burgemeester gemeente Beesel Lid AB bestuur Veiligheidsregio Lid Euregioraad Lid Stuurgroep Integriteit Provincie Limburg Lid bestuur BSGW Commissaris WML Bestuurslid Coöperatie verbindend leiden (eindigt medio 2018) Voorzitter stichting Jeugdcultuurfonds Limburg Lid bestuur Stichting Wens in beweging Lid adviescommissie Kansfonds, Hilversum

Henk Evers	Burgemeester gemeente Nederweert
	Lid Stuurgroep Gebiedsontwikkeling Midden-Limburg
	Voorzitter bestuurlijke werkgroep Landbouw Natuur en Recreatie GOML
	Lid Economisch Samenwerkingsverband Hoge Dunk Land van Weert en Cranendonck
	Voorzitter Halt Limburg Noord
	Lid Algemeen Bestuur Veiligheidsregio Limburg Noord
Peter Freij	College van Bestuur Onderwijsgroep Buitengewoon
	Bestuurslid Natuur- en Milieufederatie Limburg
	Bestuurslid Carillon Venlo
	Bestuurslid VTC Casino
Erik Gipmans	Algemeen directeur Gipmans Groep BV, Venlo
	Bestuur NAKtuinbouw
	Bestuur Stichting STOP/SAF
	Bestuur Stichting Innovatie Glastuinbouw Nederland
	Bestuur EDB Greenport venlo
Ellen Hanselaar	Directeur JFK Kinderfonds te Arnhem.
	Bestuur VKK (Vrienden van Kleine Kernen) Gelderland
Twan Houtappels	Bestuurslid Molenstichting Limburg (vice-voorzitter)
	Bestuurslid Molenstichting Leudal (voorzitter)
Joop de Jong	Universitair Hoofddocent, Universiteit Maastricht
	Bestuur Maastricht Centre for Arts and Culture, Conservation and Heritage
	Bestuur Stichting Limburgse Kastelen
	Lid adviescollege cultuur Elisabeth Strouven Fonds
	Lid Erfgoedplatform Limburg
Hans Peter Jung	Huisarts
	Lid overlegorgaan Nationaal Park de Maasduinen
Sjaak Kamps	Directeur Euregio Rijn-Waal
Ron Mulders	Zelfstandig ondernemer: adviseur, interim-manager en spreker en oprichter van Pommeron b.v.

Frank Scheijmans	Veterinair adviseur (expertise en contra-expertise)
	Assistent Gouverneur Rotary District 1550
	Bestuur Vocaal Ensemble Silhouet Roermond
	Bestuur Stichting Vrienden van de Beiaard Weert
	Bestuur Beiaardcomité St. Martinus Weert
	Bestuur Stichting Dienstverlening RC Weert
	Rotaryclub Weert
	Shelterbox Nederland
Jan Schrijen	Burgemeester Valkenburg aan de Geul
	Kamerheer van Zijne Majesteit de Koning in de provincie Limburg
	Voorzitter RvT St. Limburgs Voortgezet Onderwijs
	Lid RvC Vereniging Hendrick de Keyser
Rob Stevens	Algemeen directeur L1
	Voorzitter Raad van Toezicht philharmonie zuidnederland
	Vicevoorzitter Raad van Toezicht Marres, Huis voor Hedendaagse Cultuur in Maastricht
	Vicevoorzitter Raad van Commissarissen Wonen Zuid, woningcorporatie in Roermond
Peter Willekens	Voorzitter herinrichtingscommissie Sarsven en de Banen
	Voorzitter Limburgs Openluchtmuseum Eynderhoof
	Voorzitter Dorpsraad Budschoep-Nederweert
	Deskundig lid pachtkamer Limburg
	Lid van de bezwaar en beroepencommissie Waterschap Limburg

4.4 ORGANISATIE PER 31-12-2017

Directeur-rentmeester	Drs. W.F.G. Alblas
-----------------------	--------------------

Directie-assistent	Ing. D.B. Bouten
--------------------	------------------

RENTMEESTERIJ

Assistent-rentmeester	L.J.J. Daamen Bsc.
-----------------------	--------------------

VOORLICHTING EN PUBLICATIE

Stafmedewerker externe betrekkingen	E.E.L.M. Staal
-------------------------------------	----------------

Medewerker voorlichting en publiciteit	H.W.G. Heijligers
--	-------------------

Medewerkster voorlichting en educatie	L. Oosterwijk B.
---------------------------------------	------------------

PROJECTEN EN GEBOUWENBEHEER

Stafmedewerker projecten en gebouwenbeheer	Ing. R.H.M. Gerats
--	--------------------

Medewerker projectcoördinatie groen	Ing. J.H. Leunissen
-------------------------------------	---------------------

Medewerker projectcoördinatie bouw	Ing. M. Rovers
------------------------------------	----------------

BEHEERPLANNING EN KWALITEITSZORG

Stafmedewerker beleidsondersteuning en ecologie	Ir. A.H. Ovaa
---	---------------

Medewerker beheerplanning en kwaliteitszorg	Ing. H. Bussink
---	-----------------

BEDRIJFSVOERING

Hoofd bedrijfsvoering	Ing. M.L.H.M. Grutters
-----------------------	------------------------

Medewerker bedrijfsvoering	R.W. Hermens
----------------------------	--------------

Medewerkster bedrijfsvoering	C.M. Beijer-Hermesen B.
------------------------------	-------------------------

Directiesecretaresse	C.J. van Eersel-Schraven
----------------------	--------------------------

Secretaresse	M.J.J.M. Clabbers-Seuren
--------------	--------------------------

Medewerkster bedrijfsvoering	A.L. Bos-Pauwels
------------------------------	------------------

Medewerkster secretariaat / archief	F.H.W. Hovens
Medewerkster secretariaat / bedrijfsvoering	M. Evenhuis B.
Medewerkster secretariaat / archief	M. Evenhuis-Thomson
Medewerkster secretariaat / archief	W. Simons-Schreven

BUITENDIENST

Regio noord:

Districtsbeheerder	Ing. M.I.J.T. van Roosmalen
Assistent-districtsbeheerder	Ing. L.M. van der Linden
Veeverzorger / medewerker natuurbeheer	P. van der Maden
Veeverzorger / medewerker natuurbeheer	R. Berkers
Medewerker natuurbeheer	J.H.Th. de Kievit
Boswachter / toezichthouder	R.J.A. Vossen

Regio midden:

Districtsbeheerder	G.J. Berends
Assistent-districtsbeheerder	F.G.M. Ewalds
Medewerker natuurbeheer	L. Kuijpers

Regio zuid:

Districtsbeheerder	Ing. C.A.M. van Seggelen
Assistent-districtsbeheerder	G.A.M.J. Hambeukers
Veeverzorger / medewerker natuurbeheer	F.W.J. Kroonen
Medewerker natuurbeheer specialist	M.M.J.H. Peerboom
Medewerker natuurbeheer	W.J.H. Hamers

Medewerker natuurbeheer	D. van Delft
-------------------------	--------------

Schaapsherder	L. Vossen
---------------	-----------

KASTEELTUINEN ARCEN

Parkmanager	R.G.M. Rambags
-------------	----------------

Hoofd communicatie/marketing en sales	V.E.D. Lenssen
---------------------------------------	----------------

Medewerkster communicatie/marketing	L. Bosma
-------------------------------------	----------

Medewerkster sales	N.E. Youcef-Ettoumi
--------------------	---------------------

Coördinator horeca en facilitair	H.H.M. Jeucken – Janssen
----------------------------------	--------------------------

Coördinator receptie, entree, vrijwilligers	F.M.E.J. van den Eerenbeemt – van Vugt
---	--

Assistent coördinator horeca/medew. evenementen	J. Hollman
---	------------

Medewerkster entree/receptie/sales	L.D.C. Hegger
------------------------------------	---------------

Hoofd tuinen	H.W.G.M. Lintjens
--------------	-------------------

Coördinator onderhoud/gebouwen	J.W.A.F. Hoeijmakers
--------------------------------	----------------------

Medewerker onderhoud	L.P.W.M. Janssen
----------------------	------------------

Voorman tuinen	A.J.M. Jakobs
----------------	---------------

Voorman tuinen	R.J.P. Camps
----------------	--------------

Tuinman	A.J.H. Versteegen
---------	-------------------

Tuinman	B.H.D. Smedts
---------	---------------

Tuinman	P.M.M.G. Hermans
---------	------------------

Tuinman	M.M.R. Hendriks
---------	-----------------

4.5 COMMISSIES PER 31-12-2017

BESTUURSCOMMISSIE PERSONELE AANGELEGENHEDEN:

Mr. P.J. Voncken, voorzitter

Mw. C.J. F. de Rijk-Bex

REDACTIECOMMISSIE KWARTAALBLAD:

Drs. F.J. Offerein, voorzitter

Drs. W.F.G. Alblas

H.W.G. Heijligers

Ir. A.H. Ovaa

E.E.L.M. Staal

A.A.F.M. Urlings

BEHEERCOMMISSIE:

Drs. M.A.G. Gerits, voorzitter

Drs. W.F.G. Alblas

Dr. R. Bobbink

J.T. Hermans

Dr. H. de Mars

Ir. A.H. Ovaa, secretaris

Prof. dr. J. Roelofs

Dr. Ir. N.A.C. Smits

Prof. dr. ir. M.F. Wallis de Vries

ERFGOEDCOMMISSIE:

Ir. A.J.E.J. van Casteren, voorzitter

Drs. W.F.G. Alblas

Ir. R. Brouwers

E.E.L.M. Staal

Ing. R.H.M. Gerats, secretaris

Dr. M.P.C.P. Paulissen

Drs. J. Roymans

Mr. J.L.M. van Susante

Ir. P. Verhoeff

P. Vleugels (Provincie Limburg), agendalid

4.6 STICHTING ROBUR, BEDRIJVEN VOOR HET LIMBURGS LANDSCHAP

De stichting 'Stichting Robur, bedrijven voor Het Limburgs Landschap' is statutair gevestigd te Venlo en houdt kantoor op Boerderij Kloosterhof, Rijksstraatweg 1, 5943 AA Lomm.

De stichting heeft ten doel:

- a. de ondersteuning van de stichting: Stichting het Limburgs Landschap, gevestigd te Maastricht – hierna genoemd: 'Het Limburgs Landschap' – door bedrijven en instellingen ten behoeve van concrete en herkenbare projecten en activiteiten, die niet of niet geheel uit de exploitatie-rekening van Het Limburgs Landschap worden gefinancierd;
- b. het verrichten van alle verdere handelingen, die met het vorenstaande in de ruimste zin verband houden of daartoe bevorderlijk kunnen zijn.

SAMENSTELLING BESTUUR STICHTING ROBUR PER 31-12-2017

P.M.J. Thissen - voorzitter

*H.J.G. Berden - secretaris/
penningmeester*

R. Goedmakers

J. Holtackers

Mw. Mr. W. Raab

F.J. van der Valk

4.7 SPECIFICATIE NATUURTERREINEN

OVERZICHT VAN DE TERREINEN

Per 31-12-2017

Het totale areaal aan natuurterreinen van SLL bedroeg per 31-12-2017, verdeeld over 88 natuurterreinen:	in eigendom:	8376,4 ha
	in beheer:	291,9 ha
	in erfpacht:	195,0 ha
Totaal:		8863,3 ha

REGIO NOORD

In hectaren

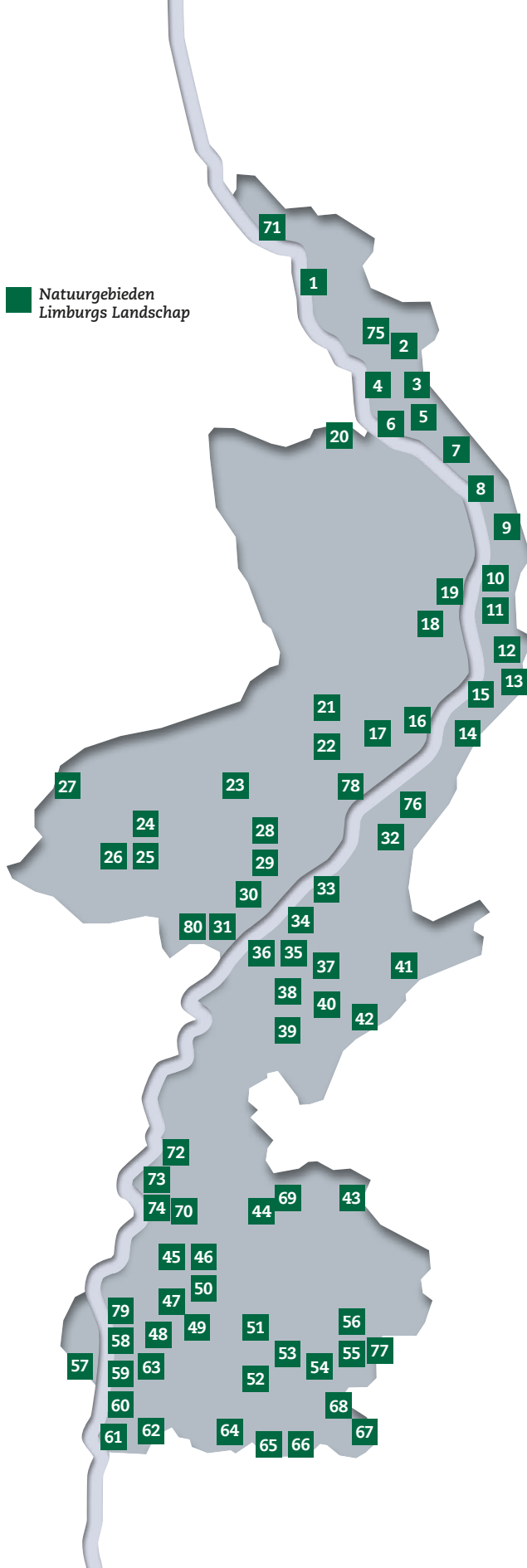
		eigendom	in beheer	in erfpacht	totaal
Zwart Water / de Weerd	Venlo/Velden	354,5			354,5
De Hamert / Stalberg / Roobeek	Wellerlooi	1093,9	0,0		1094,0
Ravenvennen / Vreewater	Lomm	488,1	1,3		489,4
Bosserheide	Well	120,2	0,8		120,9
Boshuizerbergen / Geysteren	Venray	239,1	0,1		239,2
Eckeltse Bergen / Bergerhei / Ottenskamp	Bergen	357,0			357,0
Kasteel Arcen / Barbara's Weerd	Arcen	497,4			497,4
Rode Hoek	Wellerlooi	202,9	6,4		209,3
Onderste Bovenste Molen / Jammerdal	Venlo	46,5			46,5
De Weerd	Velden	11,9			11,9
Kaldenbroek / Siebersbeek / Houthuizer molen	Grubbenvorst/Lottum	112,0	0,7		112,8
Dorperheide / Walbeckerheide	Arcen	227,5			227,5
Groote Heide	Venlo	66,8		192,0	258,8
Heulöerbroek / Heukelomse beek	Bergen	168,1			168,1
Rivierpark Venlo-Tegelen	Venlo/Tegelen	13,7	0,8		14,5
Rivierpark Blerick-Baarlo	Venlo-Blerick/Baarlo	40,2	43,9		84,1
De Baend	Wellerlooi	0,0	1,5		1,5
Rivierpark Venlo-Velden	Venlo/Velden	46,3	5,1		51,4
Hoogwatergeul Lomm	Lomm	19,9			19,9
Heezeland	Gennep	10,9			10,9
Hoogzand	Venray	9,6			9,6
Omgeving Siebengewald	Siebengewald	2,5			2,5
Sevenum Steegberg	Sevenum	0,4			0,4
In de Horsten	Maasbree	0,2			0,2
Aschbroek	Maasbree	9,9			9,9
Gennepse Hei	Gennep	49,2	13,6		62,8
Bleijenbeek	Afferden	2,2		3,0	5,2
Molenberg	Plasmolen	0,8			0,8
Dubbroek / Blericksche bergen	Baarlo	155,6			155,6
Langhout	Maasbree	17,6			17,6
Winkel	Maasbree	13,0			13,0
Totaal Noord-Limburg		4.377,9	74,2	195,0	4.647,0

REGIO MIDDEN		eigendom	in	in	totaal
In hectaren			beheer	erfpacht	
Turfkoelen / omgeving Paarlo	Vlodrop	11,1			11,1
Sarsven en Banen / Schoorkuilen	Nederweert	246,0			246,0
Weerterbos / Hugterbroek	Nederweert	754,0			754,0
Roeventerpeel	Weert	38,5			38,5
Rozendaal / Marissen	Maasbracht-Montfort	351,5	1,9		353,4
Wellenstein	Nederweert	48,6			48,6
Exaten / Haelense beekdal	Baexem	204,6			204,6
Spaanse Bos	Heythuysen	42,3			42,3
Beijlshof	Heythuysen	92,5			92,5
Tuspeel	Heel/Panheel	28,1			28,1
Beesels Broek	Beesel	32,5	3,9		36,4
Smalbroek Zuidplas	Roermond	168,2	10,0		178,2
Sint Anna's Beemd / Slaag / Polderveld	Heel	99,6	7,6		107,2
Linnerweerd	Linne	23,1	27,4		50,5
Linnerheide	Ambt Montfort	138,2			138,2
't Sweeltje / Munningsbos	Ambt Montfort	119,8	0,3		120,1
Oolerveld / Isabellegreend / Ooldergreend	Roermond	252,8	7,4		260,2
Osen / overlaat van Linne	Roermond	177,3	12,7		189,9
Aerwinkel / op de Borg / Vlootbeek	Posterholt-St.Odiliënberg	17,0	1,5		18,5
Haelensch Broek	Haelen	5,1	9,5		14,6
Molengreend	Maasbracht	0,0	1,4		1,4
Nieuw Tergouwen	Maasbracht	0,2			0,2
Kesselse bergen	Kessel	0,8			0,8
Schelkensbeek	Reuver	6,9			6,9
Neerbeekdal	Neerbeek	0,9			0,9
Grathemer Molen	Grathem	0,2			0,2
Ophovense Zandberg	Roggel	6,9			6,9
Totaal Midden-Limburg		2.866,8	83,6	0,0	2.950,4

REGIO ZUID		eigendom	in	in	totaal
In hectaren			beheer	erfpacht	
Platte Bosch	Nijswiller	6,0			6,0
De Dellen / Meerssenerbroek / Curgsgroeve	Meerssen	120,9	73,5		194,4
Kasteel Neercanne / Millenniumbos	Maastricht	58,7			58,7
Gerendalsbos	Schin op Geul	0,6			0,6
Van Tienhovenmolen	Bemelen	0,0			0,0
Bemelerberg-Schiepersberg	Bemelen	247,4			247,4
Bergse Heide / Ingendael	Berg en Terblijt	171,6	24,9		196,5
Kasteel Goedenraad / Eyserbos / Bulkemsbroek	Eys-Wittem	52,7	0,8		53,5
Cottessen / Bellethoeve	Vaals	82,1			82,1
Wittermer Molen	Wittem	27,5	2,2		29,7
Gronsveld Hoogstamboomgaard	Gronsveld	3,1			3,1
Klingeleberg	Simpelveld	0,8			0,8
Wolfhagerbos	Schinnen	9,8			9,8
Rüscher groeve	Schinveld	11,3			11,3
Eijsder Beemden	Eijsden	51,2	16,3		67,5
Kleine Weerd	Maastricht	2,5	6,5		9,1
Pietersplas	Maastricht	141,3	1,8		143,2
Platiel Mesch / Mescher plukbos	Eijsden	8,1			8,1
Kasteel Elsloo	Elsloo	16,5			16,5
Landgoederenzone Maastricht	Maastricht	10,9			10,9
Oude Pastorie Beek	Beek	1,6			1,6
Vrouwenbosch	Spaubeek	0,1			0,1
Volmolen Frankenhofmolen	Vaals	8,0			8,0
Tiende Vrij / Zinkwit	Eijsden	0,0	8,1		8,1
Hoog Cruts	Margraten	1,0			1,0
Ruïne Stein	Stein	11,2			11,2
Janssen Molen	Oirsbeek	0,1			0,1
Standerdmolen Urmond	Urmond	0,1			0,1
Anstelvallei	Kerkrade	86,6			86,6
Platsbeek	Nuth	0,1			0,1
Totaal Zuid-Limburg		1.121,8	134,2	0,0	1.265,9
Totale oppervlakte SLL in ha.		8.376,4	291,9	195,0	8.863,3

1. Gennepse Heide
2. Eckeltse Bergen
3. Berger Heide | Heereven
4. Heukelomse Beek |
Heloërbroek
5. Bosserheide
6. De Baend
7. Rode Hoek
8. Landgoed de Hamert
9. Dorperheide | Walbeckerheide
10. Landgoed Arcen
11. Ravenvennen | Vreewater
12. Zwart Water | Venkoelen |
de Weerd
13. Groote Heide
14. Onderste en Bovenste Molen |
Jammerdal
15. Rivierpark Venlo-Velden
16. Rivierpark Baarlo-Blerick
17. Dubbroek
18. Kaldenbroek
19. Houthuizer Molen |
Siebersbeek
20. Boshuizerbergen | Hoogzand
21. Winkel | Aschbroek
22. Langhout
23. Spaanse Bos
24. Sarsven en de Banen |
Schoorkuilen
25. Wellensteijn
26. Roeventerpeel | Einderbeek
27. Weerterbos
28. Landgoed Beijlshof
29. Landgoed Exaten |
Haelense Beekdal
30. Tuspeel
31. Sint Anna's Beemd |
de Slaag | het Polderveld
32. Beesels Broek
33. Zuidplas
34. Isabelle Greend |
Oolder Greend
35. Osen | Overlaat van Linne
36. Molengreend
37. Linnerheide | Mortelshof

**Natuurgebieden
Limburgs Landschap**



38. Linnerweerd | Rozendaal |
Schrevenhof
39. Marissen
40. Het Sweeltje
41. Voorsterveld | Op de Borg
42. Turfkoelen
43. Ruschergroeve
44. Wolfhagerbos
45. De Dellen | Meerssenerbroek |
Curfsgroeve
46. Bergse Heide | Ingendael
47. Bemelerberg | Schiepersberg |
Julianagroeve
48. Klinkenberghbos
49. Groeve 't Rooth
50. Van Tienhovenmolen |
Akkerreservaat Sibbe
51. Gerendal
52. Wittemer Molen
53. Eyserbos
54. Landgoed Goedenraad
55. Bulkemsbroek
56. Klingeleberg
57. Kasteel Neercanne |
Millenniumbos
58. Kleine Weerd
59. Pietersplas
60. Eijsder Beemden
61. Het Tiende Vrij
62. Mescher Plukbos
63. Torenmolen Gronsveld
64. Hoogcruts
65. Bellet | Hoeve Bervesj
66. Cottessen
67. Frankenhofmolen
68. Platte Bosch
69. Janssenmeule
70. Oude Pastorie
71. De Molenberg
72. Standerdmolen Urmond
73. Ruine Stein
74. Kasteel Elsloo
75. Bleijenbeek
76. Schelkensbeek
77. Anstelvallei
78. Kesselse Bergen
79. Landgoederenzone Maastricht
80. Grathemermolen

4.8 OVERZICHT

INRICHTINGSPROJECTEN

AFGEROND

Meerjarenovereenkomst Provincie Jaarschijf 2014

2014.005	Ravenvennen Meerkoelen inrichting gronden
2014.006	Sarven en Banen Kwegt inrichting gronden
2014.007	Inrichting nog te verwerven gronden EHS
2014.008	Dalwand Curfsgroeve
2014.009	Boshuizerbergen Effectgerichte maatregelen PAS
2014.010	Weerterbos effectgerichte maatregelen
2014.011	Sarven en Banen EGM PAS
2014.012	Bemelerberg Effectgerichte Maatregelen PAS
2014.013	Maasduinen EGM PAS
2014.014	onderzoek inrichting groeven Zuid vleermuizen
2014.015	Soortenbescherming prioritaire soorten

Provinciale subsidie

2015.011	Recreatieve inrichting goudgroene natuur
----------	--

Meerjarenovereenkomst Provincie Jaarschijf 2015

2015.023	0-meting buffering PAS
2015.024	Inrichting te verwerven EHS nieuwe natuur
2015.025	Inrichting grond kasteel Montfort - kamsalamander
2015.026	Soortenbescherming vroedmeesterpad Vaals Holset
2015.027	Soortenbescherming bruin dikkopje 't Rooth
2015.028	Soortenbescherming dodaars Brandemolen Arcen
2015.029	Soortenbescherming herintroductieprog. Maasduinen
2015.030	Soortenbescherming kamsalamander Heereven
2015.031	Soortenbescherming boomkikker Meerkoelen

IN UITVOERING

Meerjarenovereenkomst Provincie Jaarschijf 2016

2016.014 PAS	Bemelerberg & Schiepersberg
2016.015 PAS	Boshuizerberg
2016.016 PAS	Geuldal
2016.017 PAS	Maasduinen

4.9 VERANTWOORDINGSVERKLARING

STICHTING HET LIMBURGS

LANDSCHAP, CBF

Stichting het Limburgs Landschap onderschrijft de Code goed bestuur voor goede doelen, en handelt overeenkomstig. In deze verantwoordingsverklaring legt het bestuur verantwoording af over de drie algemeen geldende principes:

1. ONDERSCHIED DE FUNCTIES TOEZICHT HOUDEN, BESTUREN EN UITVOEREN

Het interne toezicht op bestuurlijke/uitvoerende taken vindt bij Het Limburgs Landschap plaats door het bestuur (DB + AB), zie bijlage 4.2 en 4.3. Het Algemeen Bestuur stelt begroting, jaarrekening en hoofdlijnen van beleid vast, en benoemt de leden van het dagelijks bestuur en de directeur-rentmeester. Het Bestuur is onbezoldigd.

Voor een optimale samenstelling van het bestuur wordt er op basis van een rooster van aftreden (zie bijlage 4.2) primair door de leden van het DB gericht gekeken naar geschikte kandidaten voor zowel AB als DB. Daarbij zijn vertegenwoordiging uit de gewenste (vak)disciplines, regionale spreiding (noord, midden en zuid), deskundigheid, maatschappelijke betrokken-

heid en affiniteit met de sector van belang. In de voorjaarsvergadering van het AB wordt het rooster van aftreden aan de orde gesteld, de zomerperiode wordt benut voor de kandidaatstelling. Benoeming vindt plaats op de najaarsvergadering van het AB, voor een zittingsperiode van vier jaar, die te verlengen is met nog eens vier jaar.

Het dagelijks bestuur houdt namens het Bestuur toezicht op de werkorganisatie. De dagelijkse bestuurlijke/uitvoerende taken zijn gedelegeerd aan de directeur-rentmeester, die wordt ondersteund door het kantoor in Lomm en de teams van de 3 districten en Kasteeltuinen Arcen.

De voorzitter en secretaris van het dagelijks bestuur houden jaarlijks een functioneringsgesprek met de directeur-rentmeester, met terugkoppeling naar het dagelijks bestuur. Mede door de invulling door DB-leden van de personeelscommissie en voorzitterschappen van de beheer-, erfgoed- en redactiecommissie is het dagelijks bestuur goed in staat om toezicht te houden op de uitvoering door de organisatie.

Het bestuur legt door middel van Jaarverslag en jaarreke-

ning verantwoording af aan donateurs en subsidiegevers. Deze documenten worden beschikbaar gemaakt via de website van de stichting.

2. OPTIMALISEER DE EFFECTIVITEIT EN EFFICIENCY VAN BESTEDINGEN

In het beleidsplan 2010-2020 heeft Het Limburgs Landschap de richtinggevende doelstellingen op de voor haar relevante gebieden en niveaus vastgelegd. Op basis van dit beleidsplan, de beheerplannen en projectplannen voor terreinen en gebouwen enerzijds en de meerjarenraming anderzijds wordt jaarlijks de begroting opgesteld.

Bij de besteding van de middelen wordt getoetst op kwaliteit en haalbaarheid en relevantie in het licht van de doelstellingen, waarbij er een zorgvuldige voorbereiding en vergelijking met eerdere bestedingen aan vooraf gaat. De belangrijkste bedrijfsprocessen zijn daartoe geïdentificeerd en beschreven.

De kwaliteit van het natuurbeheer is gecertificeerd in het kader van de Subsidieregeling Natuur en Landschap (SNL). In 2016 heeft een audit plaatsgevonden in opdracht van de Stichting Certificering

NL. Op basis hiervan, en de naar aanleiding hiervan door Limburgs Landschap doorgevoerde verbeteringen, heeft de Stichting Certificering SNL in 2017 besloten dat het kwaliteitssysteem van Limburgs Landschap op orde is, en dat het certificaat behouden kan blijven.

De kwaliteit van het erfgoed-beheer is getoetst door de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed en de Raad voor Cultuur. Op grond van het positieve advies van de Raad heeft de minister van OCW in 2017 Stichting het Limburgs Landschap aangewezen als Professionele Organisatie voor Monumentenonderhoud (POM).

Monitoring en evaluatie van de uitvoering van activiteiten en interne processen vindt plaats op basis van bespreking en verslaglegging vanuit de afdelingen, bespreking in de staf en waar relevant behandeling in de beheercommissie, erfgoedcommissie, redactiecommissie en personeelscommissie met terugmelding in het bestuur. Een en ander is een continue proces met globaal onderstaande frequenties:

Werkoverleggen directeur-rentmeester met staf, districtshoofden en kasteel-

tuinen 1x per 2 weken

Maandrapportages

begroting-realisatie

Dagelijks bestuur

5x per jaar

Beheercommissie

3x per jaar

Erfgoedcommissie

3x per jaar

Redactiecommissie

4x per jaar

Personeelscommissie

2x per jaar

Algemeen bestuur

2x per jaar

Begroting, jaarverslag en

jaarrekening

De leerpunten worden zo met elkaar gedeeld en kunnen zo worden benut of mede aanleiding geven tot aanpassing van werkwijzen en procedures.

Het beleggingsbeleid is door het Algemeen Bestuur vastgelegd in het Treasury Statuut. Uitgangspunten zijn een laag risico- profiel, beleggen met het oog op de lange termijn en het leveren van een bijdrage aan de exploitatie. Na hernieuwde weging van deze aspecten is in 2017 in het Treasury Statuut vastgelegd dat maximaal 25% van het beschikbare vermogen belegd mag zijn in aandelen. Dit gebeurt door te participeren in een duurzaam

beleggingsfonds.

De totale besteding aan de doelstelling bedraagt 96,8% van de totale baten.

De wervingskosten bedragen 2,7% van de geworven baten.

3. OPTIMALISEER DE OMGANG MET BELANGHEBBENDEN

Stichting het Limburgs Landschap staat dagelijks in contact met een zeer grote en diverse groep van mensen, organisaties en overheden. Iedere doelgroep vraagt zijn eigen benadering. De inhoud, kwaliteit en wijze van de te verstrekken informatie wordt daar voortdurend op afgestemd, waarbij er steeds naar gestreefd wordt de communicatie zodanig in te richten dat de verstrekte informatie relevant, eenduidig en toegankelijk is.

Communicatiemiddelen die worden ingezet zijn het Kwartaalblad, de website en de facebookpagina. Daarnaast zijn verschillende medewerkers actief op sociale media zoals Twitter. Met name bij de uitvoering van projecten of bosbeheer is het van belang dat bezoekers uitleg krijgen over het wat en waarom van de werkzaamheden, en bij wie ze terecht kunnen voor informatie. Daartoe worden info-bordjes opgehangen.

Bijzondere aandacht gaat hierbij uit naar de landbouwsector waarmee bij de realisatie van de doelstellingen heel direct en op meerdere wijze wordt samengewerkt. Bij de aankoop van grond, bij het beheer van terreinen middels pacht of inscharing of als groenaannemer. Maar ook in talrijke overlegsituaties inzake gebiedsontwikkeling, waarbij de belangen ook regelmatig tegengesteld kunnen zijn. Onze insteek is dan steeds een constructieve opstelling opkomend voor het eigen belang met oog voor dat van de anderen.

Ideeën, opmerkingen, wensen en klachten komen via vele sporen binnen bij Het Limburgs Landschap, vanwege haar brede maatschappelijke verankering. De organisatie is goed bereikbaar via één algemeen e-mailadres, en één algemeen telefoonnummer. De organisatie heeft staat open voor alle reacties en ideeën vanuit de overtuiging dat een sterke achterban voor het bereiken van de doelstellingen van Het Limburgs Landschap onontbeerlijk is en alleen behouden en uitgebouwd kan worden in interactie met deze achterban. Een klacht is een kans op verbetering. Een idee is een kans op een nieuw project.

Namens het bestuur van de Stichting Het Limburgs Landschap

Het Dagelijks Bestuur

DEEL II

FINANCIËEL VERSLAG OVER 2017

STICHTING
HET LIMBURGS LANDSCHAP

GECONSOLIDEERDE JAARREKENING

2017

ALGEMEEN

De jaarrekening van de Stichting het Limburgs Landschap (SLL) is geconsolideerd met de jaarrekening van Stichting Robur en het Landbouwbedrijf Limburgs Landschap BV gezien de organisatorische verbondenheid van beide stichtingen. SLL wordt in dit kader gezien als de verslaggevende organisatie.

Financiële verantwoording

Stichting het Limburgs Landschap (SLL) is keurmerkhouders van het CBF-Keur. De jaarrekening 2017 is ingericht conform de in de Richtlijn Verslaggeving Fondsenwervende Instellingen (RJ650) opgenomen richtlijnen. Per 1 januari 2017 is de nieuwe richtlijn RJ650 in werking getreden. De richtlijn maakt onderdeel uit van de Richtlijnen voor de Jaarverslaggeving, opgesteld door de Raad voor de Jaarverslaggeving. Het model voor de balans is niet gewijzigd in de herziene richtlijnen. Het model voor de staat van baten en lasten is wel op een aantal punten gewijzigd. Met name met betrekking tot de geworven baten is er een indeling van baten naar herkomst. De wervingskosten worden niet meer nader geïdentificeerd naar de kosten eigen fondsenwerving etc., maar worden nu als een post verantwoord. De financiële baten en lasten worden apart verantwoord na de som van de lasten.

Landbouwbedrijf Limburgs Landschap

Op 4 april 2016 heeft de Stichting Het Limburgs Landschap een landbouwbedrijf opgericht, genaamd Landbouwbedrijf Limburg Landschap B.V. Het Landbouwbedrijf is statutair gevestigd in de gemeente Venlo. Bij de oprichting zijn 1.400 aandelen geplaatst die een waarde vertegenwoordigen van €140.000. De geplaatste aandelen zijn door de oprichter, Stichting het Limburgs Landschap, volgestort. Het bestuur van de vennootschap bestaat uit één bestuurder, zijnde de directeur-rentmeester van de oprichter de Stichting Het Limburgs Landschap.

Alle niet verpachte akkers en graslanden van de Stichting zijn in gebruik gegeven aan de BV. Het beheer inclusief de baten en lasten betreffende de akkers en de grote grazers (runderen en paarden) zijn geheel en het beheer van de niet verpachte graslanden zijn voor een deel in deze BV ondergebracht.

De jaarrekening 2017 bestaat uit:

- De balans per 31 december 2017 met toelichting daarop;
- De staat van baten en lasten over het boekjaar 2017 met toelichting daarop.
In deze toelichting is mede begrepen het overzicht "Specificatie en verdeling kosten naar bestemming";
- De bestemming van het resultaat;
- De overige gegevens;

Financieringsstructuur.

De opbouw van het resultaat (overschot / tekort) dient gezien te worden tegen de achtergrond van de financieringsstructuur van SLL. Hierbij worden zeven belangrijke geldstromen onderscheiden, namelijk:

- het structurele deel van het beheer;
- het verwerven van natuurterreinen;
- het uitvoeren van projecten;
- de bijzondere inkomsten;

- het resultaat op beleggingen;
- de verhuur van vakantiewoningen;
- het resultaat van de Kasteeltuinen Arcen

Het resultaat van deze afzonderlijke geldstromen geeft het volgende beeld en kan als volgt worden toegelicht (de cijfers worden hier op een iets andere wijze gepresenteerd dan in de staat van baten en lasten):

	2017	2016
<i>Structureel deel beheer</i>	1.082.315	1.006.519
<i>Verwerven van natuurterreinen</i>	-2.260.054	-1.651.045
<i>Projecten</i>	-542.988	-1.060.419
<i>Bijzondere inkomsten en uitgaven</i>	884.012	882.202
<i>Resultaat beleggingen</i>	172.893	216.850
	-663.822	-605.893
 <i>Resultaat verhuur vakantiewoningen</i>	 287.573	 316.164
<i>Resultaat Kasteeltuinen Arcen</i>	271.134	258.252
 Totaal	 -105.116	 -31.477

Het structurele deel van het beheer

In het structurele deel van het beheer worden alle baten en lasten ten behoeve van de eigen organisatie verantwoord, die nodig zijn om de bedrijfsvoering naar behoren te kunnen laten functioneren. Dit onderdeel van de exploitatie wordt gefinancierd met structurele inkomsten zoals beheersubsidies, exploitatiesubsidies, bijdragen van beschermers en inkomsten uit terreinen.

Het verwerven van natuurterreinen

De verwervingskosten van natuurterreinen worden deels gefinancierd uit ontvangen subsidies van overheden. In dit verband is relevant op te merken dat de problematiek rond de gelijkberechtiging in een nieuwe fase is gekomen.

Een risico voor de Stichting is de juridische procedure over Grondaankoop en staatsteun.

In 2011 heeft de Europese Commissie goedkeuring verleend aan een nieuwe subsidieregeling voor natuurbeschermingsorganisaties, waaronder de Landschappen. Deze nieuwe regeling kwam in de plaats van de oude subsidieregeling, de zogenaamde PNB-regeling. Naar aanleiding van een door de Vereniging Gelijkberechtiging Grondbezitters (VGG) ingediende klacht oordeelde de Commissie eind 2015, dat de Staat de maatregel onterecht niet van tevoren heeft aangemeld bij de Commissie, maar dat de steun (nu achteraf) alsnog is goedgekeurd. De klacht is daarmee ongegrond verklaard.

Zowel de VGG als Het Limburgs Landschap samen met de overige Landschappen en de vereniging Natuurmonumenten) hebben in 2016 tegen dit besluit van de Europese Commissie beroep aangetekend. Wij hebben beroep aangetekend omdat we in tegenstelling tot de Commissie van mening zijn dat natuurbeschermings-

organisaties als Het Limburgs Landschap niet kwalificeren als 'onderneming'.

In 2017 zijn wederzijds zienswijzen op de beroepen ingediend en heeft het Gerecht alle partijen nog een aanvullende vraag gesteld. Het wachten is nu op de beslissing van het Gerecht: wanneer die uitspraak komt is onbekend, verwacht wordt dat dit in de loop van 2018 zal zijn. Wat er daarna gaat gebeuren zal allereerst afhankelijk zijn van de uitspraak.

Het uitvoeren van projecten

Hieronder vallen naast het uitvoeren van projecten natuurterreinen ook de projecten voor restauratie en groot onderhoud van onze gebouwen, evenals de projecten voor verbetering van het draagvlak. De kosten van projecten natuurterreinen worden voor het grootste deel gefinancierd uit hiervoor ontvangen subsidies van overheden en particuliere fondsen.

De restauratieprojecten of projecten groot onderhoud gebouwen worden vaak maar voor 50% of minder gesubsidieerd.

Voor de Projecten in uitvoering is een voorziening gevormd voor de eigen bijdrage die het Limburgs Landschap moet leveren. Het betreft projecten die meerdere jaren lopen en waarvan jaarlijks een gelijk deel van de eigen bijdrage aan de voorziening toegevoegd wordt (Zie Voorzieningen op blz. 61).

Afhankelijk van het verkrijgen van de NPL bijdrage en/of andere bijdragen zoals giften wordt jaarlijks bepaald welke projecten in welk tempo ter hand kunnen worden genomen.

De bijzondere inkomsten en uitgaven

De bijzondere inkomsten bestaan uit de inkomsten uit bijzondere baten, giften, legaten, nalatenschappen en bijdragen van de NPL en andere sponsors. Deze inkomsten, welke uit oogpunt van continuïteit een onzeker karakter hebben worden bij besluit van het bestuur bestemd. Het resultaat op de deelneming in het Landbouwbedrijf LL is als bijzondere uitgave opgenomen.

Resultaat op beleggingen

Conform het in het treasurystatuut omschreven beleid wordt er op risicomijdende wijze belegd, gericht op de instandhouding van het vermogen.

Het resultaat op beleggingen draagt bij aan de dekking van onze exploitatiekosten.

Resultaat verhuur vakantiewoningen

Een deel van de monumentale panden is gerenoveerd of gerestaureerd en wordt verhuurd als vakantiewoningen. De inkomsten die de stichting hiermee genereert worden aangewend om de restauratie van de panden te kunnen financieren en de monumenten ook voor de toekomst te kunnen behouden. Voor de verhuur wordt gebruik gemaakt van de diensten van een bemiddelingsbureau.

Resultaat Kasteeltuinen Arcen

De Kasteeltuinen zijn sinds eind 2012 volledig in eigen beheer van de Stichting. Tot december 2012 waren de Kasteeltuinen in erfpacht uitgegeven. Het resultaat heeft uitsluitend betrekking op de exploitatie van de Kasteeltuinen in enge zin.

RESERVES

De volgende reserves worden onderscheiden:

- de continuïteitsreserve;
- reserve instandhouding en restauratie gebouwen;
- reserve instandhouding en omvorming natuurterreinen;
- reserve aankoop natuurterreinen.

De uitkomst van de staat van baten en lasten wordt bij besluit van het bestuur over de reserves verdeeld.

Continuïteitsreserve

De continuïteitsreserve is bestemd voor dekking van risico's op korte termijn. De na te streven omvang van de continuïteitsreserve is door het bestuur bepaald, in lijn met de CBF-norm, op maximaal 1,5 maal de jaarlijkse personeelskosten van de werkorganisatie.

Wanneer onverhoeds bijdragen wegvallen, zullen er tijdig maatregelen getroffen moeten worden om het exploitatietekort zodanig te verminderen, dat de continuïteit van de organisatie gewaarborgd blijft. De reserve functioneert dan tijdelijk als buffer.

Bij de berekening over 2016 werden de personeelskosten van de Kasteeltuinen (€ 1.126.406) nog buiten beschouwing gelaten, bij de berekening over 2017 worden deze kosten wel meegenomen (€ 1.265.704).

Voor 2017 bedragen de totale jaarlijkse personeelskosten maal 1,5 = € 5.337.555 (2016 = € 3.481.941). Dit zou een toevoeging van € 1.855.614 betekenen. Omdat de Stichting over 2017 een negatief resultaat heeft, vindt geen toevoeging c.q. onttrekking plaats.

Reserve Instandhouding en restauratie gebouwen

De reserve instandhouding en restauratie gebouwen dient ter dekking van:

- Kosten optredende calamiteiten of niet verzekerbare risico's
- Terugkoopverplichting in pacht of in erfpacht uitgegeven gebouwen

De omvang van deze Reserve moet toereikend zijn om optredende calamiteiten te kunnen opvangen, alsmede bij mogelijke terugkoopverplichtingen een buffer te hebben. Indien in de toekomst door omstandigheden de dotatie aan de Voorziening Projecten i.u. niet meer mogelijk is, kunnen de reeds opgestarte projecten afgerond worden middels een onttrekking uit deze reserve.

Reserve Instandhouding en omvorming natuurterreinen

SLL heeft de verantwoordelijkheid voor een groot areaal natuurgebieden. Voor het beheer van een deel hiervan krijgt de Stichting beheersubsidie, een deel van de gronden valt hier niet onder. Daarmee is een goed beheer op korte termijn geborgd. De Stichting wil het beheer ook op lange termijn garanderen m.b.v. deze reserve.

Reserve Aankoop natuurterreinen

Deze reserve dient ter dekking van bijzondere aankopen. De reserve is van belang om strategisch te kunnen handelen indien dit vereist is, zoals indertijd bij de verwerving van Bleijenbeek (Eckeltse Bergen) en van de Maasplassen en ook bij de Volmolen Vaals en Huys Kaldenbroek. Daarom is de na te streven omvang van deze reserve door het bestuur bepaald op circa 2 miljoen euro. Deze reserve wordt gevoed door een dotatie bij besluit van het bestuur.

Bestemmingsreserve Robur

De bestemmingsreserve Stichting Robur is uitsluitend bestemd voor materiële ondersteuning van Stichting het Limburgs Landschap. Op aanvraag zijn deze gelden beschikbaar voor projecten of aankoop natuurterreinen bij bestuursbesluit van Stichting Robur.

Samenvattend

De hiervoor aangegeven wijze van financiering waarborgt de continuïteit in de uitvoering van de doelstellingen van de stichting en garandeert een slagvaardige en doeltreffende inzet van beschikbare middelen. Bossen, natuurterreinen en monumenten kunnen zo adequaat worden veiliggesteld, ingericht en onderhouden en vrije toegankelijkheid is blijvend gewaarborgd.

VOORZIENINGEN

Voorziening Projecten i.u.

Voor de Projecten in uitvoering is een voorziening gevormd voor de eigen bijdrage die het Limburgs Landschap moet leveren. Het betreft projecten die meerdere jaren lopen en waarvan jaarlijks een gelijk deel van de eigen bijdrage aan de voorziening toegevoegd wordt ten laste van de 'Projecten natuurterreinen/ gebouwen' in de Staat van baten en lasten (zie de toelichting daarop op blz. 80). In het jaar van de afrekening van het project wordt de totale eigen bijdrage aan de voorziening onttrokken. Het saldo in de Staat van Baten en Lasten van deze eigen bijdrage samen met subsidie minus de uitvoeringskosten uit het "Onderhanden werk projecten" is nihil. Door het hanteren van deze wijze van administreren worden de jaarlijkse grote schommelingen en onevenwichtigheden in de Staat van Baten en Lasten voorkomen.

Bestedingspercentage

Het bestedingspercentage is de verhouding van de totale bestedingen aan de doelstellingen in relatie tot de totale baten procentueel weergegeven.

Het beleid van de stichting is er op gericht om een zo hoog mogelijk percentage van de totale baten te besteden aan de doelstelling. Dit percentage kan echter van jaar tot jaar sterk fluctueren. Het is afhankelijk van een aantal maar beperkt te beïnvloeden factoren. Het opnemen van een vast percentage per jaar in het beleid is derhalve niet zinvol. Het bestedingspercentage wordt namelijk sterk beïnvloed door het al dan niet afrekenen van projecten en de hoogte van het aankoopbedrag van gebouwen en natuurterreinen.

Onderstaand is de verhouding van de totale bestedingen aan de doelstellingen in relatie met de totale baten procentueel weergegeven voor de jaren 2013 t/m 2017 en het gemiddelde over deze reeks van jaren:

2013	2014	2015	2016	2017	Gemiddeld
95,4%	96,8%	94,3%	95,6%	97,7%	96.0%

Kostenpercentage Beheer en Administratie

Het kostenpercentage Beheer en Administratie is de verhouding van de kosten voor Beheer en Administratie in relatie tot de totale lasten procentueel weergegeven.

De kosten voor Beheer en Administratie zijn kosten die niet toe te rekenen zijn aan de doelstelling of werving van baten. Deze kosten zijn geen kostencategorie op zich, maar ontstaan na toerekening van de kosten aan de bepaalde bestemmingen. Deze toerekening vindt plaats op basis van de Specificatie en verdeling kosten naar bestemming op blz. 78 en 79.

Het beleid van de stichting is er op gericht om de kosten voor Beheer en Administratie zo laag mogelijk te houden met een streefpercentage van maximaal 5%. Maar kostenbeperking mag geen doel op zich zijn want dit kan ten koste gaan van de kwaliteit van het beheer en de bedrijfsvoering. Dit kostenpercentage kan echter van jaar tot jaar fluctueren. Het is afhankelijk van een aantal maar beperkt te beïnvloeden factoren.

De kosten voor Beheer en Administratie worden net als het bovenomschreven Bestedingspercentage sterk beïnvloed door het al dan niet afrekenen van projecten en grondaankopen. Worden in enig jaar veel projecten afgerond en afgerekend en/of veel natuurterreinen aangekocht (zie kostenpercentage 2014), dan is het Kostenpercentage Beheer en Administratie laag in verhouding tot de totale lasten.

In jaren dat weinig projecten afgerond worden en/of weinig natuurterreinen aangekocht worden is het Kostenpercentage Beheer en Administratie relatief hoog en kan zelf boven 5% uitkomen. Ter illustratie: het kopen van een natuurgebied van € 5.000 geeft bijna evenveel kosten voor beheer en administratie als het aankopen van een natuurterrein van € 500.000. Hetzelfde geldt voor de hoogte van de uitvoeringskosten van projecten. Dus de hoogte van de grondaankopen en projecten hebben grote invloed op het kostenpercentage.

Onderstaand zijn de kosten voor Beheer en Administratie en het Kostenpercentage Beheer en Administratie weergegeven voor de jaren 2014 t/m 2017 en het gemiddelde over deze reeks van jaren:

	2014	2015	2016	2017	Gemiddeld
Kosten B&A	€ 318.454	€ 346.889	€ 384.311	€ 365.645	€ 353.825
%	1,63%	2,94%	2,52%	2,86%	2,49%

Percentage wervingskosten

Het percentage wervingskosten is de verhouding van de wervingskosten in relatie tot de som van de geworven baten.

Het beleid van de stichting is erop gericht dat het percentage maximaal 5% mag bedragen. Dit percentage kan echter van jaar tot jaar sterk fluctueren door incidenteel hoge baten uit aankoop- en projectsubsidies, nalatenschappen en giften.

Dit percentage werd in 2017 voor het eerst berekend conform de herziene richtlijn RJ650 voor de jaren 2016 en 2017.

	2016	2017
Som van de geworven baten	8.816.483	7.220.898
Wervingskosten	296.971	195.179
Percentage wervingskosten	3,37%	2,86%

BALANS**31 DECEMBER 2017****31 DECEMBER 2016****ACTIVA****MATERIËLE VASTE ACTIVA**

. natuurterreinen	0		0	
. bedrijfsmiddelen	21.855		40.883	
. kantoorinventaris	6.600		7.800	
. overige inventaris	117.736		130.272	

146.191

178.955

Veestapel

93.350

112.775

Voorraden

32.989

20.226

VORDERINGEN EN OVERLOPENDE ACTIVA

. subsidies	2.474.888		2.295.033	
. overige debiteuren	546.125		406.683	
. projecten in uitvoering	1.783.170		0	

4.804.183

2.701.716

EFFECTEN

4.154.393

2.938.881

LIQUIDE MIDDELEN

8.467.607

11.518.409

17.698.713

17.470.962

PASSIVA**RESERVES**

Continuïteitsreserve		3.481.941		3.481.941
----------------------	--	-----------	--	-----------

BESTEMMINGSRESERVES

. reserve instandhouding en restauratie gebouwen	2.777.988		2.777.988	
. reserve instandhouding en omvorming natuurterreinen	1.875.343		1.875.343	
. reserve aankoop natuurterreinen	1.840.296		1.941.243	
. bestemmingsreserve Robur	86.107		72.753	
. activa doelstelling	21.855		40.883	
. activa bedrijfsvoering	6.600		7.800	

6.608.189

6.716.010

VOORZIENINGEN

. Voorziening projecten in uitvoering		3.875.013		
		3.361.677		

KORTLOPENDE SCHULDEN

. niet opgenomen vakantiedagen	152.818		201.883	
. opgebouwd vakantietoelag	90.222		84.272	
. projecten in uitvoering	0		929.863	
. overige kortlopende schulden	3.490.529		2.695.316	

3.733.570

3.911.334

17.698.713

17.470.962

STAAT VAN BATEN EN LASTEN

	2017 Werkelijk	2017 Begroot	2016 Werkelijk
BATEN:			
- Baten van Particulieren	457.090	399.000	489.204
- Baten van Bedrijven	86.600	80.000	83.400
- Baten van loterijorganisaties	937.500	937.500	937.500
- Baten van subsidies van overheden	5.739.707	7.936.058	7.306.379
- Baten van verbonden organisaties	0	0	0
- Baten van andere organisaties zonder winststreven	4.730	32.989	52.491
Som van de geworven baten	7.225.628	9.352.558	10.253.127
 Baten als tegenprestatie voor de levering van			
- producten en diensten	5.248.276	4.236.800	5.970.136
 Overige baten en lasten	15.841	0	174.793
 Som der baten	12.489.745	13.589.358	15.013.903
 LASTEN:			
Besteed aan doelstellingen			
- Aankoop natuurterreinen	3.025.907	2.215.160	4.265.451
- Projecten natuurterreinen/gebouwen	3.064.863	4.915.205	4.790.897
- Beheer natuurterreinen/gebouwen	5.480.858	5.255.757	4.873.631
- Voorlichting en belangenbehartiging	633.101	706.395	647.885
	12.204.730	13.092.517	14.577.863
 Wervingskosten			
- Wervingskosten	195.179	308.836	296.971
 Beheer en administratie			
- Kosten beheer en administratie	365.645	393.191	384.311
 Som der lasten	12.765.554	13.794.544	15.259.145
 Saldo voor financiële baten en lasten	-275.809	-205.186	-245.242
 Saldo financiële baten en lasten	170.693	210.786	213.765
 Saldo van baten en lasten	-105.116	5.600	-31.477

RESULTAATBESTEMMING 2017

Toevoeging/onttrekking aan:

- Continuïteitsreserve	0
- Reserve instandhouding en restauratie gebouwen	0
- Reserve aankopen natuurterreinen	0
- Reserve instandhouding en omvorming natuurterreinen	-100.947
- Activa doelstelling	-19.028
- Activa bedrijfsvoering	-1.200

Door het bestuur van Stichting Robur bestemd voor:

Bestemmingsreserve Stichting Robur	16.059
	
	-105.116

TOELICHTING OP DE BALANS EN DE STAAT VAN BATEN EN LASTEN

De jaarrekening 2017 is opgesteld overeenkomstig de aangepaste Richtlijn Verslaggeving Fondsenwervende Instellingen (RJ650).

WAARDERINGSGRONDSLAGEN

Algemeen

Voor zover niet nader toegelicht, zijn activa en passiva gewaardeerd tegen nominale waarde. Alle bedragen zijn in euro's tenzij anders aangegeven.

MATERIËLE VASTE ACTIVA

Natuurterreinen

De natuurterreinen worden met het oog op de instandhoudingsverplichting in het kader van onze doelstellingen, geheel afgeschreven door op de verwervingskosten de subsidies in mindering te brengen.

Bedrijfsmiddelen

Voor een gedetailleerd overzicht van geactiveerde bedrijfsmiddelen en afschrijvingssystematiek wordt verwezen naar bijlage B van deze jaarrekening

De aanschaffingen ten behoeve van de terreinen vinden plaats in het kader van de doelstelling, de kantoorinventaris in het kader van de bedrijfsvoering.

Vorraden

De voorraden zijn gewaardeerd tegen kostprijs.

Vorderingen

De vorderingen worden nominaal gewaardeerd.

Effecten

De aandelenportefeuille wordt gewaardeerd tegen de beurswaarde per ultimo boekjaar. De obligaties worden gewaardeerd tegen de aflossingswaarde.

Grondslagen voor resultatenbepaling

De baten, waaronder begrepen de opbrengst van de NPL, worden verantwoord in het boekjaar waarop ze betrekking hebben. Voor giften en nalatenschappen betekent dit dat ze in aanmerking worden genomen in het jaar waarin de omvang met een redelijke mate van zekerheid kan worden vastgesteld.

De bestedingen worden verantwoord in het jaar waarin de verplichting is aangegaan. Bestedingen, subsidies en particuliere bijdragen met betrekking tot projecten worden verantwoord in het jaar waarin het project of een projectfase definitief is opgeleverd.

TOELICHTING OP DE BALANS

ACTIVA Materiële vaste activa

Natuurterreinen

Natuurterreinen gesubsidieerd door overheid

Aankopen t/m 2016	65.565.131
Aankopen 2017	774.878
Totale verwervingskosten	66.340.009
Subsidies en eigen bijdragen t/m 2016	-65.565.131
Subsidies en eigen bijdragen 2017	-774.878

Balans per 31 december 2017 0

Natuurterreinen niet gesubsidieerd

Aankopen t/m 2016	20.412.899
Aankopen 2017	2.150.159
Totale verwervingskosten	22.563.058
Bijdragen derden en directe afschrijvingen t/m 2016	-20.412.899
Bijdragen derden en directe afschrijvingen 2017	-2.150.159

Balans per 31 december 2017 0

Voor een specificatie van de aankopen van gesubsidieerde natuurterreinen en niet-gesubsidieerde natuurterreinen 2017 verwijzen wij u naar bijlage A.

Inventaris en bedrijfsmiddelen

	Buitendienst	Kantoor
Balans per 01 januari 2017	40.883	7.800
Investerings 2017	0	0
Afschrijvingen 2017	-19.028	-1.200
Balans per 31 december 2017	21.855	6.600

De inventaris en bedrijfsmiddelen t.b.v. de buitendienst zijn direct in gebruik voor de doelstelling (zie bijlage C-2). De kantoorinventaris is direct in gebruik voor de bedrijfsvoering. Voor een specificatie zie bijlage B.

Overige inventaris, niet in eigen gebruik

In 2016 kocht de Stichting de inventaris t.b.v. de inrichting van het horecadeel van de Oude Pastorie Beek voor een bedrag van € 134.330. Ten behoeve van het gebruik van deze inventaris werd een huurkoopovereenkomst afgesloten met de huurder van het pand. De huurkoopsom wordt door de koper voldaan in gelijke maandtermijnen op basis van een annuïteit over 10 jaren waarin een bedrag voor aflossing opgenomen is. De balanswaarde per 31-12-2017 bedraagt € 117.736. De inventaris gaat in eigendom over na het voldoen van de laatste huurtermijn.

Veestapel

De veestapel van het Landbouwbedrijf, bestaande uit het rundvee en de paarden, is gewaardeerd tegen de waarde per ultimo boekjaar. De waardebepaling wordt gebaseerd op de inzet van de grote grazers voor het beheer van natuurgebieden.

Voorraden

De voorraden per 31-12-2017 ter waarde van € 32.989 betreft de voorraden drukwerk en voorraden t.b.v. de horeca van de Kasteeltuinen.

Vorderingen en overlopende activa

	Werkelijk 2017	Werkelijk 2016
Subsidie exploitatiekosten	2.087.260	1.953.699
Subsidies afgeronde projecten	387.627	341.334
Belastingen	121.957	181.364
Rente	43.094	64.026
Huren en pachten	192.799	97.420
Diversen	188.276	63.873
Projecten in uitvoering	1.783.170	0
Totaal	4.804.183	2.701.716

Subsidie exploitatiekosten

Het te vorderen bedrag aan Subsidies exploitatiekosten overheid betreft de te ontvangen subsidie uit hoofde van de Subsidieregeling Natuur- en Landschap (SNL). Deze subsidie wordt na afloop van het subsidiejaar uitgekeerd. Daarnaast had het Landbouwbedrijf een vordering van € 260.000 op de RVO (Rijksdienst voor Ondernemend Nederland) inzake betalingsrechten.

Subsidies afgeronde projecten

De te vorderen bedragen van de subsidies van afgeronde projecten betreft onder meer de nog te ontvangen subsidie van de Provincie Limburg, Rijkswaterstaat, de gemeente Roerdalen en de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed.

Projecten in uitvoering

	Werkelijk 2017	Werkelijk 2016
Uitvoeringskosten	16.839.099	14.920.744
Vooruit ontvangen subsidies/bijdragen	-15.055.929	-15.850.607
Totaal	1.783.170	-929.863

In 2017 overtreffen de uitvoeringskosten de vooruit ontvangen subsidies en bijdragen. In 2016 overtroffen de ontvangen c.q. de voorschotten subsidies/bijdragen nog de uitvoeringskosten. Voor een overzicht van de projecten in uitvoering verwijzen wij u naar bijlage C-1.

De activiteiten van bovenvermelde projecten strekken zich uit over meerdere jaren.

De kosten van uitgevoerde en nog uit te voeren werkzaamheden zijn gedekt door ontvangen en toegezegde subsidies of gereserveerde eigen middelen.

Van de Provincie Limburg is een voorschot ontvangen van € 6.844.483 voor het uitvoeringsprogramma Provinciaal Meerjarenprogramma (PMJP) jaarschijf 2015, dit betreft projecten en aankopen die in 2014 t/m 2017 uitgevoerd zijn, en voor het uitvoeren van PAS-maatregelen (Programmatistische Aanpak Stikstof). De totale begroting van de uitvoeringskosten voor de projecten natuurterreinen en gebouwen in uitvoering bedraagt € 19.329.702. Deze projecten worden voor een totaalbedrag van € 11.643.782 gefinancierd met subsidies en bijdragen van derden. De eigen bijdrage die SLL in de toekomst moet leveren bedraagt derhalve € 7.685.920. Ten behoeve van deze eigen bijdrage is een Voorziening gevormd waaraan jaarlijks een deel van de eigen bijdrage toegevoegd wordt.

Effecten

	Aandelen	Obligaties	Totaal
Balans per 1 januari 2017	1.438.881	1.500.000	2.938.881
Aankopen/ontvangen	1.500.000	-	1.500.000
Verkopen/eindlossing	-	-400.000	-400.000
Gerealiseerd koersresultaat	-	-	-
Niet-gerealiseerde waardeverandering	115.512	-	115.512
Balans per 31 december 2017	3.054.393	1.100.000	4.154.393

Conform het in het treasury statuut omschreven beleid wordt er op risicomijdende wijze belegd, gericht op de instandhouding van het vermogen op lange termijn. Het beleid van de obligaties is 'buy en hold', dus erop gericht te wachten op aflossing.

Er wordt belegd in obligaties, zijnde minimaal 'A-fondsen' met een laag risico profiel.

De aandelen zijn belegd in een aandelenfonds dat belegt in kwaliteitsondernemingen die voorop lopen op gebied van duurzaamheid. Het aandelenfonds is beursgenoteerd en gewaardeerd op basis van de koersen per 31 december 2017.

De obligaties zijn alle beursgenoteerd, niet converteerbaar en gewaardeerd tegen aflossingswaarde.

De beurswaarde van de obligaties per 31-12-2017 bedraagt € 1.109.285.

Liquide middelen

	Werkelijk 2017	Werkelijk 2016
Banken rekening-courant saldi	235.526	76.453
Banken spaarrekeningen	8.193.544	11.423.264
Kassen	38.537	18.692
Totaal	8.467.607	11.518.409

De spaarrekeningen staan onmiddellijk, zonder boeterente, ter beschikking.

PASSIVA Reserves

Continuïteitsreserve

De bestemming van de Continuïteitsreserve is toegelicht onder 'Reserves' op blz. 60 en 61.
Het verloop over 2017 is als volgt:

	<i>stand per</i> 01-01-2017	<i>toegevoegd</i>	<i>onttrokken</i>	<i>stand per</i> 31-12-2017
Continuïteitsreserve	3.481.941	0	0	3.481.941

Bestemmingsreserves en overige reserves

Het verloop over 2017 is als volgt:

	<i>stand per</i> 01-01-2017	<i>toegevoegd</i>	<i>onttrokken</i>	<i>stand per</i> 31-12-2017
Instandhouding en restauratie gebouwen	2.777.988	0	0	2.777.988
Instandhouding en omvorming natuurterreinen	1.875.343	0	0	1.875.353
Aankoop natuurterreinen	1.941.243	0	100.947	1.840.296
Activa doelstelling	40.883	0	19.028	21.855
Activa bedrijfsvoering	7.800	0	1.200	6.600
Bestemmingsreserve Stg. Robur	72.753	13.354		86.107
Totaal	6.716.010	13.354	121.175	6.608.189

De aanwending van de Bestemmingsreserves door het bestuur is toegelicht onder 'Reserves' op blz. 60 en 61.
Hierop rusten geen verplichtingen aan derden. De beperkte bestedingsmogelijkheid is aangebracht door het bestuur.

Onder activa doelstelling wordt verstaan het vastgelegd vermogen in bedrijfsmiddelen en voorraden. Deze bedrijfsmiddelen en voorraden zijn direct beschikbaar voor de doelstelling. Activa bedrijfsvoering is het vastgelegd vermogen in de kantoorinventaris.

Voorzieningen

Voorziening projecten in uitvoering

Voor de financiering van Projecten in uitvoering is een voorziening gevormd voor de eigen bijdrage die het Limburgs Landschap moet leveren. Het betreft projecten die meerdere jaren lopen en waarvan jaarlijks een gelijk deel van de eigen bijdrage aan de voorziening toegevoegd wordt ten laste van de 'Projectkosten natuurterreinen/ gebouwen' (Tabel Uitbesteed werk op blz. 80) in de Staat van baten en lasten. In het jaar van de afrekening van het project wordt de totale eigen bijdrage aan de voorziening onttrokken. Door het hanteren van deze wijze van administreren worden de jaarlijkse grote schommelingen en onevenwichtigheden in de Staat van Baten en Lasten voorkomen.

Kortlopende schulden

Het verloop over 2017 is als volgt:

Niet opgenomen vakantiedagen

Werkelijk 2017	Werkelijk 2016
152.818	201.883

Deze balanspost is opgenomen ter dekking van de verplichtingen wegens niet opgenomen verlofdagen. De omvang van de niet opgenomen verlofuren 2017 is vastgesteld op 4.098 uur (2016: 5.384), een aanzienlijke afname (ca. 25%) in 2017 van het aantal niet opgenomen vakantiedagen. Bij de waardering van deze verplichting over 2017 is een gemiddeld uurtarief van € 37,30 gehanteerd. De afname (€ 49.065) is geboekt ten gunste van "Overige personeelskosten".

Opgebouwd vakantietoeslag

Werkelijk 2017	Werkelijk 2016
90.222	84.272

Projecten in uitvoering

In 2017 overtreffen de uitvoeringskosten de vooruit ontvangen subsidies en bijdragen. In 2016 overtroffen de ontvangen c.q. de voorschotten subsidies/bijdragen nog de uitvoeringskosten. De projecten in uitvoering worden per 31-12-2017 op de Activazijde van de balans verantwoord.

Overige kortlopende schulden

Het verloop over 2017 is als volgt

	Werkelijk 2017	Werkelijk 2016
Belastingen, heffingen en sociale premies	165.667	219.338
Overige crediteuren	3.324.862	2.475.978
Totaal	3.490.529	2.695.316

Overige crediteuren:

De post Overige crediteuren betreft o.a. de aankoopbedragen van gronden voor € 2.371.125 waarvoor de Stichting in 2016 en 2017 de verplichtingen is aangegaan.

TOELICHTING OP DE STAAT VAN BATEN EN LASTEN

BATEN

Baten van particulieren

	Werkelijk 2017	Begroting 2017	Werkelijk 2016
Donaties van Beschermers	382.754	375.000	377.078
Giften en schenkingen	74.336	24.000	77.138
Nalatenschappen en legaten	0	0	34.987
Totaal	457.090	399.000	489.204

Het aantal beschermers van SLL per ultimo 2017 bedroeg € 18.006 Dit aantal is 284 lager dan het aantal op 31-12-2016 (€ 18.290).

Baten van Bedrijven

De Stichting Robur is een initiatief van het bedrijfsleven in Limburg om de Stichting het Limburgs Landschap in financiële zin te ondersteunen bij projecten en activiteiten die niet of niet geheel uit de (reguliere) exploitatie van het Limburgs Landschap kunnen worden gefinancierd. Een groep van 72 bedrijven levert een structurele bijdrage goed voor een bedrag van € 86.600 in 2017.

Baten van Loterijorganisaties

Sinds 1997 deelt LandschappenNL als beneficiënt in de opbrengsten van de NPL. LandschappenNL verdeelt deze opbrengst paritair over de 12 provinciale landschappen. In 2015 is dit contract verlengd tot 31 december 2020. In het verslagjaar ontving de Stichting een bedrag van € 937.500 (€937.500 in 2016). De bijdrage wordt aangewend voor projecten ten behoeve van natuur & landschap en cultuurhistorie, projecten voor voorlichting en versterking positie en de verwerving van niet-subsidiabele terreinen.

Baten van subsidies van overheden

	Werkelijk 2017	Begroting 2017	Werkelijk 2016
Overheidssubsidies waardevermindering	585.380	1.449.250	2.384.159
Waardevermindering bosaanleg	61.879	61.000	71.721
Projectsubsidies gebouwen en terreinen	2.131.168	3.599.558	2.036.981
Subsidieregeling Natuur en Landschap	1.827.260	1.700.000	1.697.715
Exploitatiesubsidie Provincie Limburg	901.254	901.250	887.935
Exploitatiesubsidie gemeenten	232.766	225.000	227.868
Totaal	5.739.707	7.936.058	7.306.379

Overheidssubsidies waardevermindering

De provincie Limburg subsidieert de waardevermindering van grond als deze wordt omgezet van landbouwgrond naar natuur, voor realisatie van de provinciale beleidscategorieën “gouden- en zilveren natuur”.

De subsidiebeschikking wordt afgegeven op basis van jaarschijven. Het maximale subsidiebedrag van de jaarschijf 2015 is bepaald op ca. € 3.830.000. Met behulp van een deel van deze subsidie zijn vanaf 2015 natuurgronden aangekocht. In de begroting werd ervan uitgegaan dat de stichting op basis van de jaarschijf 2015 in 2017 voor een bedrag van ca. € 1.821.600 natuurgronden aan zou kopen. Dit is maar ten dele gelukt. In 2017 werd voor een bedrag van € 774.878 terreinen aangekocht. De Provincie subsidieert voor gouden natuur 85% en voor zilveren natuur 42,5% van de getaxeerde agrarische waarde wat neerkomt op een subsidie over 2017 van ca. € 585.380.

Van de Stichting wordt dus een eigen bijdrage verlangd van 15% c.q. 57,5%. SLL ontvangt de waardevermindering na de definitieve subsidievaststelling, waarschijnlijk in 2018.

Daarnaast krijgt SLL nog jaarlijks een uitkering op basis van een niet meer bestaande regeling voor waardevermindering van gronden waarop SLL in het verleden bos heeft aangelegd. De waardevermindering werd indertijd gespreid over 30 jaar toegekend en uitbetaald. De regeling kan gezien worden als een voorloper van de regeling die nu voor de verdere EHS realisatie gebruikt wordt.

Het betreft hier ontvangen subsidies van projecten natuurterreinen en restauratie gebouwen. Projectensubsidies worden in het jaar van afronding van het project in de staat van baten en lasten opgenomen (zie ook onder Lasten, Projecten natuurterreinen/gebouwen en bijlage C-2 Projecten afgerond in 2017).

Het grote verschil ten opzichte van de begroting 2017 betreffende de Subsidies/bijdragen gebouwen wordt

verklaard doordat het project Investerings Kasteeltuinen met begrote projectsubsidie van € 1.262.730 niet in 2017 maar in 2018 afgerekend wordt.

Baten van andere organisaties zonder winststreven

De Stichting ontving € 4.730 van het Prins Bernhard Cultuurfonds als bijdrage in de verwervingskosten van natuurterreinen.

Baten als tegenprestatie voor de levering van producten en diensten

	Werkelijk 2017	Begroting 2017	Werkelijk 2016
<i>Projectfinanciering door derden</i>	277.006	0	1.457.537
<i>Huren en pachten</i>	725.212	660.000	632.820
<i>Houtverkoop</i>	304.907	121.000	266.594
<i>Opbrengst verkoop vee</i>	8.885	6.500	124.191
<i>Overige inkomsten terreinbeheer</i>	94.964	10.500	16.085
<i>Verhuur vakantiewoningen</i>	600.636	591.800	626.387
<i>Baten Kasteeltuinen Arcen</i>	2.848.268	2.527.000	2.548.638
<i>Baten Landbouwbedrijf</i>	388.398	320.000	297.884
Totaal	5.248.276	4.236.800	5.970.136

Projectfinanciering door derden

Dit betreft de financiering van projecten door voornamelijk bedrijven waarvoor de Stichting als tegenprestatie bijvoorbeeld de herplantverplichting overneemt of werkzaamheden uitvoert. In 2017 werd een project afgerond waarbij de Stichting de vrijkomende grond aan een bedrijf kon leveren.

Huren en pachten

De stijging van de inkomsten in vergelijking met de begroting betreft de tijdelijke verpachting van ruilgronden.

Houtverkoop

In 2017 werd meer hout geoogst en verkocht dan begroot.

Opbrengst verkoop vee

De opbrengst in 2017 betrof de verkoop van schapen. De runderen en de paarden zijn in 2016 verkocht aan het Landbouwbedrijf voor een bedrag van € 123.900, de getaxeerde waarde van deze veestapel.

Verhuur vakantiewoningen

De bezettingsgraad van de vakantiewoningen was in 2017 lager dan in 2016. In 2016 betrof het incidentele extra verhuringen. Met deze ontwikkeling was in de begroting 2017 te weinig rekening gehouden.

Baten Kasteeltuinen Arcen

De baten van de Kasteeltuinen Arcen bestonden uit de entreegelden, parkeeromzet, horecaomzet en overige inkomsten. De positieve ontwikkeling van de cijfers t.o.v. 2016 en de begroting is het gevolg van hogere bezoekersaantallen waardoor de entreegelden, parkeeromzet en horecaomzet stegen.

Baten Landbouwbedrijf

De baten van het Landbouwbedrijf bestonden uit de inkomsten terreinbeheer, met name de opbrengsten van gras- en bouwlanden en verkoop van vee, en de betalingsrechten.

Overige baten en lasten

De overige baten en lasten over 2017 betreft o.a. een correctie van de SNL subsidie over 2016. In 2016 werden nabetalingsontvangsten van de RVO over de jaren 2012 en 2015 en zijn teveel betaalde waterschapsheffingen over 2013 t/m 2015 gerestitueerd.

Bestedingspercentage

Onderstaand is de verhouding van de totale bestedingen aan de doelstellingen in relatie met de totale baten procentueel weergegeven voor de jaren:

	Werkelijk 2017	Begroting 2017	Werkelijk 2016
<i>Totaal bestedingen aan de doelstelling</i>	12.204.730	13.092.517	14.577.863
<i>Totaal baten</i>	12.489.745	13.589.358	15.013.903
Bestedingspercentage	97,7%	96,3%	97,1%

Het beleid van de stichting is erop gericht om een zo hoog mogelijk percentage van de totale baten te besteden aan de doelstelling. Dit percentage kan echter van jaar tot jaar sterk fluctueren (zie Bestedingspercentage blz. 62). Het gemiddeld percentage over 2013 t/m 2017 bedraagt 96,0%.

Specificatie en verdeling kosten naar bestemming

Bestemming	Doelstelling				Wervings kosten	Beheer en Administratie
	Aankoop	Projecten	Beheer	Voorlichting en Belangenbehartiging		
Lasten						
Subsidies en bijdragen						
Afdrachten						
Aankopen en verwervingen	2.933.642					
Uitbesteed werk		2.926.162	2.869.973			
Organisatiekosten terreinbeheer		11.921	93.158	2.991	3.760	
Heffingen en verzekeringen			121.361			
Publiciteit en communicatie				185.749	27.076	
Personeelskosten	85.635	87.690	2.303.116	397.541	131.494	288.768
Huisvestingskosten	928	2.592	12.494	4.341	1.199	4.572
Kantoor en algemene kosten	5.702	36.498	80.756	39.479	31.650	67.711
Bestuurskosten						4.593
Totaal	3.025.907	3.064.863	5.480.858	633.101	195.179	365.645

LASTEN

TOELICHTING OP LASTEN VERDELING

Op basis van de tabel 'Specificatie en verdeling naar bestemming'

Algemeen

De toerekening van de kosten naar bestemming geschiedt op bedrijfseconomische basis, waarbij rekening gehouden wordt met de besteding van tijd en middelen aan de onderdelen. Deze onderdelen zijn: de bestedingen aan de doelstellingen, werving van baten en de kosten beheer en administratie. Onderstaand zijn de kostenposten gespecificeerd en toegelicht.

Totaal 2017	Begroot 2017	Totaal 2016
2.933.642	2.112.700	4.169.432
5.796.135	7.206.908	7.189.641
114.830	125.000	110.369
121.361	122.000	134.764
212.825	344.000	316.796
3.294.244	3.549.946	3.017.729
26.127	31.629	29.218
261.797	294.861	284.443
4.593	7.500	6.753
12.765.554	13.794.544	15.259.145

Aankopen en verwervingen

In 2017 werden natuurterreinen aangekocht of werden verplichtingen aangegaan voor de aankoop van natuurterreinen voor een bedrag van totaal € 2.925.037 (zie bijlage A, 2016 = € 4.169.432) waarvan € 774.878 met waardeverminderingssubsidie van de Provincie Limburg met een eigen bijdrage en € 2.150.159 zonder subsidie. Daarnaast werden t.b.v. advies en bemiddeling € 8.605 kosten in rekening gebracht.

Voor een toelichting betreffende de subsidie en bijdragen zie “overheidssubsidies waardevermindering” en “baten van andere organisaties zonder winststreven” op blz. 75 en 76.

Uitbesteed werk

Deze kosten zijn als volgt te specificeren

	Werkelijk 2017	Begroting 2017	Werkelijk 2016
Projectkosten natuurterreinen en gebouwen	2.926.162	4.524.558	4.574.938
Beheerkosten algemeen	36.041	50.000	30.049
Beheerkosten bossen	157.429	155.000	158.417
Beheerkosten graslanden	205.159	239.500	175.673
Beheerkosten grote grazers	60.126	30.000	40.828
Beheerkosten kleine grazers	28.334	14.500	18.120
Beheer tuinen en parken	44.782	26.500	6.516
Beheerkosten bouwlanden	123.976	110.000	131.007
Beheer overige natuurterreinen	211.820	217.500	190.620
Beheer landschapselementen	54.671	61.000	48.349
Beheerkosten grotten	8.267	12.500	9.247
Beheerkosten recreatie	118.318	165.770	127.849
Beheerkosten toezicht	8.226	10.050	8.646
Onderhoudskosten gebouwen	169.256	165.600	169.296
Huur gebouwen (Kasteelruïne Bleijenbeek)	7.200	0	0
Beheer wegen en waterlopen	9.509	12.000	25.882
Beheerkosten vakantiewoningen	193.485	174.680	182.922
Bemiddelingskosten vakantiewoningen	121.944	122.750	127.302
Beheerkosten Kasteeltuinen	1.311.430	1.115.000	1.163.980
Totaal	5.796.135	7.206.908	7.189.641

Projectkosten natuurterreinen en gebouwen

Voor een toelichting zie bijlage C-2 en “subsidies projecten”

Het uitbesteed werk in projecten natuurterreinen omvat naast de kosten van derden tevens de doorbereken- de kosten van eigen medewerkers. Deze kosten zijn gewaardeerd tegen de uurloonkosten incl. overhead. De kosten van de projecten natuurterreinen die in 2017 zijn afgerond, bedroegen € 2.084.488, de kosten van de afgeronde projecten gebouwen bedroegen € 293.338 (zie bijlage C-2).

Daarnaast is voor de financiering van Projecten in uitvoering een voorziening gevormd voor de eigen bijdrage die het Limburgs Landschap moet leveren. Het betreft projecten die meerdere jaren lopen en waarvan jaarlijks een gelijk deel van de eigen bijdrage aan de voorziening toegevoegd wordt. In het jaar van de afrekening van het project wordt de totale eigen bijdrage aan de voorziening onttrokken. In 2017 werd hiervoor € 513.336 aan de Voorziening toegevoegd.

Het grote verschil van 2017 t.o.v. de begroting 2017 betreft het uitstellen van de afrekening van het project Investerings Kasteeltuinen groot € 2.579.330 welke gepland was voor 2017.

Beheerkosten graslanden:

De beheerkosten van de niet verpachte graslanden zijn vanaf 2016 voor rekening van het Landbouwbedrijf. Alleen de kosten van het opruimen van oude rasters en de aanleg van nieuwe raster zijn voor rekening van SLL. De overige kosten zijn voor rekening van het Landbouwbedrijf

Beheerkosten grote grazers

De beheerkosten van de grote grazers zijn vanaf 2016 voor rekening van het Landbouwbedrijf.

Beheerkosten kleine grazers

Wegens werkzaamheden rondom de schaapskooi te Bemelen waren de werkelijke kosten hoger dan de begroting.

Beheerkosten bouwlanden

De beheerkosten van de bouwlanden zijn vanaf 2016 voor rekening van het Landbouwbedrijf. Bij het opstellen van de begroting werd nog uitgegaan van een lager kostenniveau. Hierbij werd nog geen rekening gehouden met de extra aandacht voor de akkerflora door beheersmaatregelen o.a. extra grondbe-
werking en onkruidbestrijding middels maaien en afvoeren.

Beheerkosten recreatie

De werkelijke kosten 2017 zijn aanmerkelijk lager dan de begroting. De begroting 2017 was gebaseerd op de werkelijke kosten van eerdere jaren.

Beheerkosten Kasteeltuinen Arcen

De beheerkosten van de Kasteeltuinen Arcen bestonden uit de kosten voor marketing en evenementen, de inkoop en kosten van de horeca, de kosten van tuinen en gebouwen en overige kosten. Wegens de stijging van het bezoekersaantal werden er in 2017 meer kosten gemaakt dan begroot voor marketing en sales (+ € 12.000) en evenementen (+ € 63.000). Wegens de gerealiseerde hogere omzet van de horeca waren de inkoopkosten van de horeca eveneens hoger (+ € 26.000). De kosten van tuinen en gebouwen (+ € 52.000) en de overige (exploitatie)kosten (+ € 43.000) waren ook hoger dan begroot.

Organisatiekosten terreinbeheer

	Werkelijk 2017	Begroting 2017	Werkelijk 2016
Exploitatiekosten auto's	65.999	85.000	70.090
Kosten tractoren/machines	48.831	40.000	40.279
Totaal	114.830	125.000	110.369

Heffingen en verzekeringen

	Werkelijk 2017	Begroting 2017	Werkelijk 2016
Waterschapslasten + OZB	58.103	67.000	68.533
Assurantiekosten en-premies	56.714	50.000	59.580
Heffingen	6.544	5.000	6.651
Totaal	121.361	122.000	134.764

Publiciteit en communicatie

	Werkelijk 2017	Begroting 2017	Werkelijk 2016
Kosten periodiek	85.641	90.000	82.963
Ov. kosten voorlichting en belangenbehartiging	67.184	194.000	173.833
Projecten voorlichting en versterking positie	60.000	60.000	60.000
Totaal	212.825	344.000	316.796

Overige kosten voorlichting en belangenbehartiging

Een aantal posten viel in 2017 lager uit dan begroot. Het betrof o.a. de kosten ledenadministratie (- € 9.000), de kosten Infocentra (- € 13.000) en de overige voorlichtingskosten (- € 93.000). Het verschil overige voorlichtingskosten werd veroorzaakt doordat er bij de begroting een post voor Mediaprodukties (€ 45.000) per abuis zowel bij Projecten voorlichting als bij Overige kosten voorlichting begroot werd en diezelfde kostenpost veel lager uitviel dan begroot door een forse korting. Ook de overige voorlichtingskosten (- € 23.000) waren lager dan begroot.

Personeelskosten

Om de Personeelskosten te kunnen vergelijken met de begroting 2017 en de cijfers van 2016 zijn de personeelskosten van het Limburgs Landschap excl. Kasteeltuinen en de personeelskosten van de Kasteeltuinen in aparte tabellen weergegeven. De gezamenlijke personeelskosten zijn daarnaast in een tabel opgenomen

Personeelskosten excl. Kasteeltuinen

De kosten zijn als volgt te specificeren:

	Werkelijk 2017	Begroting 2017	Werkelijk 2016
Lonen en salarissen	1.657.950	1.660.820	1.645.382
Werknemersverzekeringen	342.305	337.267	342.406
Pensioenverzekeringen	237.854	239.913	240.022
Ontvangen ziekengeld	-55.054	-	-106.877
Reiskosten	74.055	90.000	79.515
Overige personeelskosten	35.556	63.946	58.400
	2.292.666	2.391.946	2.258.848
Doorberekende personeelskosten	-264.126	-55.000	-367.524
Totaal	2.028.540	2.336.946	1.891.324

Lonen en salarissen/Werknemersverzekeringen/pensioenverzekeringen

De kosten van Lonen en salarissen, werknemersverzekeringen en pensioenverzekeringen stegen t.o.v. 2016 door de algemene loonstijging van 1,25% volgens de nieuwe CAO, individuele loonstijgingen.

Doorberekende personeelskosten

De doorberekende personeelskosten betreft de vergoeding van de kosten door de subsidiegevers voor de inzet van eigen medewerkers in projecten (€ 260.926) en overige doorbelaste personeelskosten (€ 3.200).

Personeelskosten Kasteeltuinen

De kosten zijn als volgt te specificeren:

	Werkelijk 2017	Begroting 2017	Werkelijk 2016
Lonen en salarissen	899.014	884.503	771.170
Werknemersverzekeringen	185.520	179.251	182.564
Pensioenverzekeringen	91.393	77.246	81.188
Ontvangen ziekengeld	-19.642	-	-13.216
Reiskosten	40.779	38.000	39.253
Overige personeelskosten	68.640	34.000	65.447
Totaal	1.265.704	1.213.000	1.126.406

Lonen en salarissen en werknemers- en pensioenverzekeringen

De personeelskosten o.a. van de oproepkrachten t.b.v. de entree en horeca stegen door het gerealiseerde hogere bezoekersaantal en hogere horecaomzet. Deze kostenstijging, als gevolg van een uitbreiding van het personeelsbestand, was maar gedeeltelijk begroot. Tevens kon er in 2017 € 86.000 minder personeelskosten worden doorbelast aan projecten dan in 2016.

Overige personeelskosten

Bij het opstellen van de begroting 2017 is geen rekening gehouden met de kosten van het ingehuurd personeel ten bedrage van ca. € 32.000.

Personeelskosten totaal

De kosten zijn als volgt te specificeren:

	Werkelijk 2017	Begroting 2017	Werkelijk 2016
Lonen en salarissen	2.556.964	2.545.323	2.416.552
Werknemersverzekeringen	527.825	516.518	524.970
Pensioenverzekeringen	329.247	317.159	321.210
Ontvangen ziekengeld	-74.696	-	-120.093
Reiskosten	114.834	128.000	118.768
Overige personeelskosten	104.196	97.946	123.845
	3.558.370	3.604.946	3.385.252
Doorberekende personeelskosten	-264.126	-55.000	-367.524
Totaal	3.294.244	3.549.946	3.017.728

Personeelsbestand

Over 2017 bedroeg het gemiddeld aantal personeelsleden (fte) 62,8. Het gemiddeld aantal fte excl. Kasteeltuinen was 33,3 (over 2016 bedroeg dit 32,4). Het gemiddeld aantal fte van de Kasteeltuinen steeg met 4,1 fte tot 29,5 (2016 = 29,3 fte).

Deze medewerkers zijn als volgt verdeeld over de verschillende afdelingen:

Directie	1,4 fte
Directie-assistent	1,0 fte
Afdeling kwaliteitszorg/ecologie	1,6 fte
Afdeling bedrijfsvoering	7,6 fte
Afdeling projecten en gebouwenbeheer	3,0 fte
Afdeling voorlichting/externe betrekkingen	3,0 fte
Afdeling rentmeesterij	1,0 fte
Afdeling terreinbeheer	14,7 fte
Afdeling Kasteeltuinen	29,5 fte
Totaal Personeelsbestand	62,8 fte

Huisvestingskosten

Deze kosten betreft de onderhoudslasten, schoonmaakkosten, kosten voor energie en overige huisvestingskosten van het kantoor de Kloosterhof te Lomm.

Kantoor- en algemene kosten

De kosten zijn als volgt te specificeren:

	Werkelijk 2017	Begroting 2017	Werkelijk 2016
Automatisering	60.812	75.000	54.031
Porto- kopieer- en telefoonkosten	32.593	33.000	34.525
Accountantskosten	27.476	21.000	27.460
Overige kantoorkosten	26.467	31.500	30.895
Advieskosten	9.165	10.000	47.965
Bijdrage LandschappenNL	55.342	75.000	43.000
Overige algemene kosten	18.253	17.828	22.638
Kantoorkosten werkschuren	18.257	13.333	11.270
Algemene kosten Robur en Landbouwbedrijf	13.432	18.200	12.660
Totaal	261.797	294.861	284.444

Advieskosten

De advieskosten over 2017 waren beduidend lager t.o.v. 2016. De kosten over 2016 hadden betrekking op het uitbesteden van vragen of opdrachten waarvoor specialistisch kennis of advies noodzakelijk is en doorgaans een eenmalig karakter hebben.

Bestuurskosten

De bestuurskosten ten bedrage van € 4.593 bestaan voornamelijk uit reiskostenvergoedingen, kosten bestuurdersaansprakelijkheidsverzekering en vergaderkosten. Er vindt geen bezoldiging van bestuurders plaats. Ook zijn aan hen geen leningen, voorschotten en garanties verstrekt.

Beloning Directie

Stichting Het Limburgs Landschap wordt geleid door één directeur. De beloning van de directeur geschiedt conform de CAO bosbouw, ondernemingsdeel De Landschappen. Er wordt aan de directeur geen leaseauto beschikbaar gesteld, tevens worden er aan de directeur geen leningen, voorschotten of garanties verstrekt.

Naam	G.W.P. Frenken	W. Alblas
Functie	directeur-rentmeester	directeur-rentmeester
Dienstverband:		
Aard (looptijd)	Tot 31-06-2017	Vanaf 01-01-2017
uren	32	40
parttime percentage	80-90*	100
periode	01/01 – 30/06	01/01 – 31/12
Bezoldiging		
Jaarinkomen		
bruto loon/salaris	40.925	89.846
vakantiegeld	6.940	2.987
eindejaarsuitk., 13e/14e mnd.		
variabel jaarinkomen		
Totaal jaarinkomen	47.865	92.833
SV lasten (werkgeversdeel)	7.196	14.302
Belastbare vergoedingen/bijtellingsen		
Pensioenlasten (werkgeversdeel)	11.604	13.050
Overige beloningen op termijn		
Uitkeringen beëindiging dienstverband		
Totaal lasten en vergoedingen		
Totaal bezoldiging 2017	66.665	120.185
Totaal bezoldiging 2016	113.952	-

Algemene kosten beheer en administratie

De kosten voor beheer en administratie (zie Specificatie en verdeling kosten naar bestemming op blz. 78 en 79) zijn die kosten die de stichting maakt in het kader van de (interne) beheersing en administratievoering en niet worden toegerekend aan de doelstelling of de werving van baten.

De toerekening van deze kosten geschiedt op bedrijfseconomische basis, waarbij rekening gehouden wordt met de besteding van tijd en middelen.

Het beleid van de stichting is er op gericht om de kosten voor beheer en administratie binnen de perken te houden met een streefpercentage van maximaal van 5% van de totale lasten. Maar kostenbeperking mag geen doel op zich zijn want dit kan ten koste gaan van de kwaliteit van het beheer en de bedrijfsvoering. Dit percentage kan echter van jaar tot jaar fluctueren (zie kostenpercentage beheer en administratie blz. 62). Het gemiddeld percentage over 2014 t/m 2017 bedraagt 2,47%.

Onderstaand zijn de kosten beheer en administratie en de verhouding van deze kosten in relatie met de totale lasten procentueel weergegeven voor de jaren:

	Werkelijk 2017	Begroting 2017	Werkelijk 2016
Kosten Beheer en administratie	€365.645	€393.191	€384.311
Kostenpercentage	2,86%	2,85%	2,52%

Percentage wervingskosten

Onderstaand is de verhouding van de wervingskosten in relatie met de som van de geworven baten procentueel weergegeven voor de jaren:

	Werkelijk 2017	Begroting 2017	Werkelijk 2016
Som van de geworven baten	7.220.898	9.352.558	8.816.483
Wervingskosten	195.179	308.836	296.971
Percentage wervingskosten	2,70%	3,30%	3,37%

Saldo financiële baten en lasten

Het saldo van de financiële baten en lasten kan als volgt worden gespecificeerd:

	Werkelijk 2017	Begroting 2017	Werkelijk 2016
Rente (bank)tegoeden	11.095	25.300	36.682
Aandelen:			
Niet-gerealiseerde waardeveranderingen	115.514	131.000	80.898
Obligaties:			
Rente obligaties	49.894	63.750	106.520
Totaal baten	176.503	220.050	224.100
Kosten beleggingen	-5.810	-9.264	-10.335
Saldo financiële baten en lasten	170.683	210.786	213.765

Rente

Door een lagere rentevergoeding (gemiddeld ca. 0,10%) was het resultaat van banktegoeden over 2017 € 14.205 lager dan begroot (0,25% begroot).

Aandelen

In november 2014 werd belegd in een aandelenfonds. In november 2017 werd voor een bedrag van € 1.500.000 bijgekocht. Dit fonds keert geen dividend uit, de opbrengsten worden in het fonds herbelegd. Het rendement over 2017 (6,5%) was lager dan begroot (8%). Op dit aandelenfonds werd een positieve niet-gerealiseerde waardeverandering van € 115.513 geboekt.

Obligaties

Vanaf 2010 is het beleid met betrekking tot de obligaties erop gericht deze aan te houden tot de aflossingsdatum ('buy en hold') en ze op de balans te waarderen tegen aflossingswaarde (zie ook de toelichting bij de balanspost 'Effecten' op pagina 12). Hierdoor wordt geen niet-gerealiseerde waardeverandering of gerealiseerd koersresultaat meer geboekt. De couponrente van de obligaties bedraagt gemiddeld 4,25%. In 2017 werd voor € 400.000 afgelost. Bij het opstellen van de begroting was onvoldoende rekening gehouden met het tijdstip van deze aflossing.

Saldo van baten en lasten

Het negatieve saldo van baten en lasten is groter dan afgelopen jaren. Over 2017 bedroeg het tekort € 105.116 tegenover een tekort van € 31.477 over 2016 en een overschot van € 25.215 over 2015.

Het negatief resultaat is tot stand gekomen door de bijzondere uitbreiding van natuurterreinen die het gevolg is van de TBO-ruil. De kosten van deze uitbreiding zijn nu volledig afgeschreven t.l.v. 2017. Dit is conform ons eigen beleid om aankopen altijd volledig direct af te schrijven.

Bijlage A: Mutatie-overzicht natuurterreinen 2017

NATUURGEBIED AANKOPEN 2017 Verwervingskosten 2017

Zwart Water	814.055
de Hamert	56.070
Ravenvennen	140.742
Kasteel Arcen	28.857
Kaldenbroek	6.684
Dorperheide	156.271
Boshuizerbergen	11.873
Gennepse Hei	118.787
Sarsven en de Banen	51.695
Weerterbos	749.199
Roeventer Peel	83.427
Rozendaal Marissen	113.883
Exaten Haelense beekdal	194.605
Spaanse Bos	17.703
Beylshof	26.625
Dubbroek	841
Linnerheide	60.021
Langhout	4.182
Wellenstein	11.395
Sweeltje Munningsbos	14.070
Aerwinkel op de Borg Vlootbeek	55.715
Grathemer Molen	1.022
Ophovense Zandberg	101.009
Bemelerberg Schiepersberg	39.623
Kasteel Goedenraad	143.790
Cottessen Bellet	37.730
Wittermer Molen	34.916
Klingelegeberg	50.590
Platiel Mesch Mescher plukbos	5.700
Frankenhofmolen	87.655
Anstelvallei	848

VERKOPEN / RUILING 2017

Ravenvennen Vreewater	-244.192
Bleijenbeek	-21.740
Wolfhagerbos	-215
Kasteel Elsloo	-27.640
Vrouwenbosch	-760

Totaal	2.925.037
---------------	------------------

Bijlage B: Afschrijvingen 2017

Omschrijving	Gekocht in	Afschr. termijn in jaren	Aanschaf- prijs	Afschr. t/m 2016	Afschr. 2017	Boekwaarde per 31-12-'17
KANTOORINVENTARIS (ACTIVA BEDRIJFSVOERING)						
Lundia wandmeubel	1994	5	2.333	2.333	0	0
Pc-netwerk secretariaat/werkschuren	1998	3	35.348	35.348	0	0
Meubilairst secretariaat	1999	5	4.756	4.756	0	0
Uitbreiding/vervanging pc-netwerk 2002	2002	3	30.767	30.767	0	0
Software Globe 2000 fin. administratie	2001	1	15.309	15.309	0	0
Software IF Aware ledenadministratie	2002	1	55.752	55.752	0	0
Telefooncentrale Panasonic TDA100	2008	5	10.869	10.869	0	0
Fileserver HP ML350	2009	3	25.890	25.890	0	0
Kantoormeubilairst	2010	5	12.892	12.892	0	0
Software CRS2/Arcview	2010	3	52.116	52.116	0	0
Inventaris watermolen en domeinnaam IJsvogel	2014	10	11.000	3.200	1.200	6.600
Vernieuwing CRS2	2014	3	10.322	10.322	0	0
Server HP ML350P incl. software	2014	3	24.376	24.376	0	0
subtotaal			291.731	283.931	1.200	6.600
BEDRIJFSMIDDELEN (ACTIVA DOELSTELLING)						
Kipwagen Miedema HS-45	1993	5	3.866	3.866	0	0
Motormaaier Agria 5500	1995	5	7.251	7.251	0	0
Veetransportwagen tandemas	1997	5	3.839	3.839	0	0
Klepmaaiers ESM 70H	2000	5	3.993	3.993	0	0
Cultivator Rabe Blue Bird Gruber GH7 3000	2000	5	5.332	5.332	0	0
Aanhangwagen Atec B1 WD-JN-70	2001	5	2.852	2.852	0	0
Tractor Valtra 6750 Ecopower incl. frontlader	2002	10	55.374	55.374	0	0
Tractor Valmet 900-4	2002	10	38.839	38.839	0	0
Motormaaier BSC type 630	2003	5	3.850	3.850	0	0
Aanhangwagen IFOR Williams WJ-PS-31	2004	3	2.176	2.176	0	0
Toyota Hi-lux 06-BP-FJ	2004	4	15.000	15.000	0	0
Aanhangwagen Orbons G02 WS-BR-61	2005	3	2.773	2.773	0	0
Humbaur plateauwagen incl. hekwerk	2006	5	7.878	7.878	0	0
Böckmann veetrailer	2007	5	13.501	13.501	0	0
Toyota Hi-lux 72-VPN-4	2008	5	43.932	43.932	0	0
Schijveneg Lemken Rubin 9/300	2008	5	12.500	12.500	0	0
Aanhangwagen Henra PL27B 91-WD-KH	2009	1	3.492	3.492	0	0
Mercedes 310D VT-BT-63	2009	3	9.200	9.200	0	0
AS-maaier 28/4 KAT	2009	1	2.814	2.814	0	0
Aanhangwagen Henra PL2 89-WD-RJ	2009	1	1.900	1.900	0	0
Citroën Berlingo 07-VFH-1	2010	5	8.460	8.460	0	0
Nissan KingCab NP300 8-VVS-30	2012	5	28.250	28.250	0	0
VW Caddy 4-VXN-01	2012	5	20.500	20.500	0	0
Suzuki 8-SPD-03	2013	5	12.500	10.000	2.500	0
Nissan Navara VH-629-H	2014	5	29.273	17.559	5.859	5.855
Mitsubishi L200 VT-561-D	2016	5	20.400	4.400	4.000	12.000
Renault Kangoo 1,9 DCI 78-BL-KH	2016	1	1.539	1.539	0	0
subtotaal			361.283	331.068	12.359	17.855

Omschrijving	Gekocht in	Afschr. termijn in jaren	Aanschaf- prijs	Afschr. t/m 2016	Afschr. 2017	Boekwaarde per 31-12-'17
WERKTUIGEN						
Weidebloter VOTEX PT-3/270	1992	5	2.309	2.309	0	0
Weidebloter VOTEX PT-3/270	1992	5	2.309	2.309	0	0
Schijvenmaaier Moertel	1992	5	3.600	3.600	0	0
Palenzetter Yamigav HRD3	1993	5	4.171	4.171	0	0
Bosbouwlier Farmi JL650T	1995	5	4.533	4.533	0	0
Palenzetter HRD 3	1997	5	5.168	5.168	0	0
Weidebloter Perfect 275	2001	5	2.376	2.376	0	0
Klepelmaaier Votex Roadmaster PM1906	2002	5	5.570	5.570	0	0
Lasapparaat Miller/Genset MG 5000 generator	2006	3	2.856	2.856	0	0
Houtkachel	2013	5	17.122	13.747	3.375	0
Klepelmaaier Votex RM1907	2013	5	7.805	6.305	1.500	0
Ruwterrein maaier AS-MOTOR AS65/2T-KAT	2014	5	3.503	2.109	694	700
Motormaaier Ferrari 530S	2016	5	5.929	1.529	1.100	3.300
subtotaal			67.250	56.581	6.669	4.000
INVENTARIS KASTEELTUINEN						
	2012	1	95.000	95.000	0	0
Totaal-generaal			815.264	766.581	20.228	28.455
IN 2017 BUITEN GEBRUIK GESTELDEN BEDRIJFSMIDDELEN						
Tractor J.Deere 2030 MFWD	1978	10	23.193	23.193	0	0
Veewagen	1995	5	4.306	4.306	0	0
Houtkloofmachine	1995	5	5.081	5.081	0	0

Bijlage C-1: Afschrijvingen 2017

Projectnummer	Project omschrijving	Uitv.kosten	Subsidies bijdragen	Saldo
NATUURTERREINEN				
2010.027	Verzorging paarden fam. Jansen	2.228	15.000	12.773
2011.058	Bleijenbeek Groenonderhoud	16.088	6.000	-10.088
2011.059	Edelhertenproject	46.084	203.228	157.144
2012.002	Kleine landschapselementen WM	93.473	4.000	-89.473
2012.009	Extra investering nat.recr.cult. vm gem. Arcen	138.511	159.453	20.942
2013.017	Anstel Vallei Natuurgebied	51.485	381.518	330.033
2013.023	Inrichting Lus van Linne	-	300.000	300.000
2014.019	Kwaliteitsimpuls NP Maasduinen 2014	410.918	361.016	-49.902
2015.022	Kasteel Arcen Doolgaard	7.475	350	-7.125
2016.007	Beheer Eys Doeveberg	-	5.225	5.225
2016.012	Inrichting Vilt 2e fase	3.296	6.483	3.187
2016.013	Intereg V.A. Natuur- en Bosbrandpreventie	4.091	-	-4.091
2016.025	Inrichting AZC-terrein Venlo	29.128	76.146	47.017
2017.010	Natuurontwikkeling Reigersbroek	3.049	-	-3.049
2017.019	NP de Maasduinen Kwaliteitsimpuls 2016-2017	56.188	62.617	6.429
2017.020	Boek Artistiek Heuvelland	17.825	13.076	-4.749
2017.028	Monitoring bekalkingsproeven Maasduinen	10.793	42.454	31.661
2017.029	Inrichting en beheer Marienwaard	-	84.847	84.847
		890.633	1.721.413	830.779
MEERJARENOVEREENKOMST PROVINCIE JAARSCHIJF 2015				
2015.023	0-meting buffering PAS	13.740	-	-13.740
2015.024	Inrichting te verwerven EHS nieuwe natuur	91.909	-	-91.909
2015.025	Inrichting grond kasteel Montfort - kamsalamander	24.069	-	-24.069
2015.026	Soortenbescherming vroedmeesterpad Vaals Holset	9.319	-	-9.319
2015.027	Soortenbescherming bruin dikkopje 't Rooth	767	-	-767
2015.028	Soortenbescherming dodaars Brandemolen Arcen	76.871	-	-76.871
2015.029	Soortenbescherming herintroductieprog. Maasduinen	9.578	-	-9.578
2015.030	Soortenbescherming kamsalamander Heereven	12.135	-	-12.135
2015.031	Soortenbescherming boomkikker Meerkoeien	25.643	-	-25.643
	Voorschot Subsidie provincie	-	299.108	299.108
		264.031	299.108	35.077
MEERJARENOVEREENKOMST PROVINCIE JAARSCHIJF 2016				
2016.014	PAS Bemelerberg & Schiepersberg	104.247	-	-104.247
2016.015	PAS Boshuizerberg	64.051	-	-64.051
2016.016	PAS Geuldal	63.169	-	-63.169
2016.017	PAS Maasduinen	456.831	-	-456.831
2016.018	PAS Roerdal	6.426	-	-6.426
2016.019	PAS Sarsven en De Banen	571.888	-	-571.888
2016.020	PAS Weerterbos	158.633	-	-158.633
	Voorschot Subsidie provincie	-	1.559.611	1.559.611
		1.425.247	1.559.611	134.365
GEBOUWEN				
2010.002	Hoogcruts	2.366.364	1.293.855	-1.072.510
2011.052	PIP Schrevenhof	41.630	25.248	-16.382
2011.055	Oude pastorie Beek-L.	2.368.114	2.247.185	-120.929
2012.004	Wymarsche watermolen BRIM	47.132	25.369	-21.763
2012.005	Janssenmolen Oirsbeek BRIM	90.588	60.750	-29.838
2012.007	Historische buitenplaats Neercanne	258.932	170.724	-88.208

2012.020	Historische buitenplaats Arcen (BRIM)(2015.001)	3.506	-	-3.506
2013.001	Kasteel Arcen BRIM 2013-2018	255.609	68.869	-186.740
2013.002	Van Tienhovenmolen BRIM 2013-2018	18.275	22.392	4.116
2013.005	Kaldenbroek BRIM	25.684	19.210	-6.473
2013.006	Cottessen 3 BRIM	27.587	9.288	-18.299
2013.007	Cottessen 9 BRIM 2013-2018	14.354	7.840	-6.514
2013.009	Nieuw Ehrenstein Anstelvallei	453.326	385.000	-68.326
2013.025	Sub. Project Nieuw Ehrenstein	719.758	-	-719.758
2013.016	Klaren Anstel Anstel Vallei	11.928	100.000	88.072
2013.021	Investerings Kasteeltuinen 2014	1.037.234	989.328	-47.906
2014.016	Kasteel Arcen Welten Vleugel (piano)	16.424	11.750	-4.674
2014.017	Archeologische monumenten Noord BRIM	11.077	9.474	-1.603
2015.001	Groene Brim2013 Hist. tuin-en parkaanleg KA	27.000	56.150	29.150
2015.002	Frankenhof 2015-2020 BRIM	5.660	25.500	19.840
2015.003	Puthuis Gloriëtte Hoogcruts BRIM	770.360	221.588	-548.772
2015.004	Wittermolen BRIM	23.178	25.500	2.322
2015.005	Restauratie Terrasmuren Neercanne BRIM	8.247	17.822	9.575
2015.006	Tuin- en parkaanleg Neercanne BRIM	-	18.536	18.536
2015.008	Hoofdgebouw Kasteel Elsloo BRIM	106.270	35.910	-70.361
2015.012	Elsloo Historische Buitenplaats IKL	10.807	12.837	2.030
2015.016	Torenmolen Gronsvelt BRIM 2013-2018	59.242	32.500	-26.742
2015.019	Kasteel Arcen brug en kademuren binnengracht	303.204	-	-303.204
2015.020	Kasteel Arcen Hoofdgebouw	446.282	10.000	-436.282
2015.021	Frankenhofmolen ketelhuis	57.534	500	-57.034
2016.002	Bezoekerscentrum Kasteel Elsloo	8.455	-	-8.455
2016.006	Investerings Kasteeltuinen Arcen 2016-2018	97.942	2.500	-95.442
2016.029	Kasteel Arcen Tiendschuur	170	1.881	1.711
2016.028	Urmondermolen	590	16.500	15.910
2016.031	Ruïne Stein	7.011	7.411	400
2016.033	Hoeve Nieuw Ehrenstein	-	5.740	5.740
2016.027	Theekoepel Inaborg Brim 2016	205	1.081	876
2016.032	Fort Hazepoot en Landweer Grote Heide	1.411	1.324	-87
2016.030	Historische tuin Elsloo BRIM 2017-2022	110.845	29.587	-81.259
2017.023	Grathermolen Brim 2013-2018	215	-	-215
2016.003	Archiefonderzoek Kasteel Arcen	-	1.000	1.000
2017.001	Overige investeringen Kasteeltuinen 2017	115.394	-	-115.394
2018.001	Overige investeringen Kasteeltuinen 2018	2.760	-	-2.760
2017.024	Kaldenbroek schuur verbouwen	2.000	-	-2.000
2017.021	Kloosterhof verbouwing kantoor	26.246	-	-26.246
2017.022	Grottenbrand Neercanne	332.027	335.882	3.855
		10.290.578	6.306.029	-3.984.549
		12.870.488	9.886.160	-2.984.328
	Projecten BTW reserve Gebouwen	-	100.000	100.000
	Projecten opstartfase	1.505	-	-1.505
	Project aankopen Maascorridor	-	84.004	84.004
	Meerjarenovereenkomst aankopen Provincie Jaarschijf 2014	1.321.235	1.538.730	217.495
	Meerjarenovereenkomst aankopen Provincie Jaarschijf 2015	2.645.871	3.447.034	801.163
	Totaal Projecten	16.839.099	15.055.929	-1.783.170

Bijlage C-2: Projecten afgerond in 2017

Projectnr.	Project omschrijving	Uitv. kosten	Subs. overheid	Subs./bijdr. derden	Eigen bijdrage
NATUURTERREINEN					
2007.005	Linnerheide akkers	4.882	273.005		-268.124
2007.013	Heel - boscompensatie	20.783	0	123.315	-102.532
2008.029	Ingendaal parochie St. Gerlach	36.825	35.319		1.507
2010.019	Natuurcompensatie Vilgert	19.308	0		19.308
2011.060	Eindafrekening groeven Walbeckerheide	35.097	88.840		-53.742
2015.011	Recreatieve inrichting goudgroene natuur	106.519	77.242		29.276
2015.015	Kwaliteitsverbetering terreininrichting	113.749	5.246	65.000	43.503
2016.004	Pleegakkers 2016-2017	30.926	0	25.000	5.926
			479.652		-324.879
JAARSCHIJJ 2014					
2014.005	Ravenvennen Meerkoelen inrichting gronden	101.886	86.603		15.283
2014.006	Sarven en Banen Kwegt inrichting gronden	52.657	44.759		7.899
2014.007	Inrichting nog te verwerven gronden EHS	115.154	97.881		17.273
2014.008	Dalwand Curfsgroeve	159.728	159.728		0
2014.009	Boshuizerbergen Effectgerichte maatregelen PAS	142.817	142.817		0
2014.010	Weerterbos effectgerichte maatregelen	55.855	55.855		0
2014.011	Sarven en Banen EGM PAS	466.384	466.384		0
2014.012	Bemelerberg Effectgerichte Maatregelen PAS	41.447	41.447		0
2014.013	Maasduinen EGM PAS	336.182	336.182		0
2014.015	Soortenbescherming prioritaire soorten	244.289	219.861	2.500	21.929
			1.651.516		62.383
	Totaal Natuurterreinen	2.084.488	2.131.168	215.815	-262.495
GEBOUWEN / BUITENPLAATSEN					
2008.028	Boswachterwoning Hamert	10.184			10.184
2009.018	Ool Ontvangstlocatie	103.375			103.375
2016.008	Huisje Merum schuur	31.322			31.322
2016.009	Boerderij Kloosterhof, schilderwerk en kozijnen	44.354			44.354
2016.010	Kasteel Elsloo dak en dakkapel	42.895			42.895
2016.026	Kasteel Elsloo schade bakhuis	61.208		61.191	18
	Totaal Gebouwen / buitenplaatsen	293.338		61.191	232.147
Totaal		2.377.826	2.131.168	277.006	-30.348

CONTROLEVERKLARING VAN DE ONAFHANKELIJKE ACCOUNTANT

Ons oordeel

Wij hebben de geconsolideerde jaarrekening 2017 van Stichting Het Limburgs Landschap te Arcen gecontroleerd.

Naar ons oordeel geeft de in dit jaarverslag opgenomen geconsolideerde jaarrekening een getrouw beeld van de grootte en de samenstelling van het vermogen van Stichting Het Limburgs Landschap per 31 december 2017 en van het resultaat over 2017 in overeenstemming met de in Nederland geldende RJ-Richtlijn 650 'fondsenwervende instellingen' en de bepalingen krachtens de WNT.

De jaarrekening bestaat uit:

- de geconsolideerde balans per 31 december 2017 met een balanstotaal van € 17.698.713;
- de geconsolideerde staat van baten en lasten over 2017 met een resultaat van -/- € 105.116; en
- de toelichting met een overzicht van de gehanteerde grondslagen voor financiële verslaggeving en andere toelichtingen.

Op grond van onderstaande werkzaamheden zijn wij van mening dat de andere informatie met de jaarrekening verenigbaar is en geen materiële afwijkingen bevat.

Wij hebben de andere informatie gelezen en hebben op basis van onze kennis en ons begrip, verkregen vanuit de controle of anderszins, overwogen of de andere informatie materiële afwijkingen bevat. Met onze werkzaamheden hebben wij voldaan aan de vereisten in de Nederlandse Standaard 720. Deze werkzaamheden hebben niet dezelfde diepgang als onze controlewerkzaamheden bij de jaarrekening. Het bestuur is verantwoordelijk voor het opstellen van de andere informatie.

De basis voor ons oordeel

Wij hebben onze controle uitgevoerd volgens het Nederlands recht, waaronder ook de Nederlandse controlestandaarden en het Controleprotocol WNT vallen. Onze verantwoordelijkheden op grond hiervan zijn beschreven in de sectie 'Onze verantwoordelijkheden voor de controle van de jaarrekening'.

Wij zijn onafhankelijk van Stichting Het Limburgs Landschap zoals vereist in de Verordening inzake de onafhankelijkheid van accountants bij assurance-opdrachten (ViO) en andere voor de opdracht relevante onafhankelijkheidsregels in Nederland. Verder hebben wij voldaan aan de Verordening gedrags- en beroepsregels accountants (VGBA). Wij vinden dat de door ons verkregen controle-informatie voldoende en geschikt is als basis voor ons oordeel.

Beschrijving van verantwoordelijkheden met betrekking tot de jaarrekening

Verantwoordelijkheden van het bestuur voor de jaarrekening

Het bestuur is verantwoordelijk voor het opmaken en getrouw weergeven van de jaarrekening in overeenstemming met de in Nederland geldende RJ-Richtlijn 650 'fondsenwervende instellingen' en de bepalingen krachtens de WNT. In dit kader is het bestuur verantwoordelijk voor een zodanige interne beheersing die het bestuur noodzakelijk acht om het opmaken van de jaarrekening mogelijk te maken zonder afwijkingen van materieel belang als gevolg van fouten of fraude.

Onze verantwoordelijkheden voor de controle van de jaarrekening

Onze verantwoordelijkheid is het zodanig plannen en uitvoeren van een controleopdracht dat wij daarmee voldoende en geschikte controle-informatie verkrijgen voor het door ons af te geven oordeel.

Onze controle is uitgevoerd met een hoge mate maar geen absolute mate van zekerheid waardoor het mogelijk is dat wij tijdens onze controle niet alle materiële fouten en fraude ontdekken.

Afwijkingen kunnen ontstaan als gevolg van fraude of fouten en zijn materieel indien redelijkerwijs kan worden verwacht dat deze, afzonderlijk of gezamenlijk, van invloed kunnen zijn op de economische beslissingen die gebruikers op basis van deze jaarrekening nemen. De materialiteit beïnvloedt de aard, timing en omvang van onze controlewerkzaamheden en de evaluatie van het effect van onderkende afwijkingen op ons oordeel.

Wij hebben deze accountantscontrole professioneel kritisch uitgevoerd en hebben waar relevant professionele oordeelsvorming toegepast in overeenstemming met de Nederlandse controlestandaarden, de bepalingen krachtens de WNT, ethische voorschriften en de onafhankelijkheidseisen. Onze controle bestond onder andere uit:

- het identificeren en inschatten van de risico's dat de jaarrekening afwijkingen van materieel belang bevat als gevolg van fouten of fraude, het in reactie op deze risico's bepalen en uitvoeren van controlewerkzaamheden en het verkrijgen van controle-informatie die voldoende en geschikt is als basis voor ons oordeel. Bij fraude is het risico dat een afwijking van materieel belang niet ontdekt wordt groter dan bij fouten. Bij fraude kan sprake zijn van samenspanning, valsheid in geschrifte, het opzettelijk nalaten transacties vast te leggen, het opzettelijk verkeerd voorstellen van zaken of het doorbreken van de interne beheersing;
- het verkrijgen van inzicht in de interne beheersing die relevant is voor de controle met als doel controlewerkzaamheden te selecteren die passend zijn in de omstandigheden. Deze werkzaamheden hebben niet als doel om een oordeel uit te spreken over de effectiviteit van de interne beheersing van de entiteit;
- het evalueren van de geschiktheid van de gebruikte grondslagen voor financiële verslaggeving en het evalueren van de redelijkheid van schattingen door het bestuur en de toelichtingen die daarover in de jaarrekening staan;
- het evalueren van de presentatie, structuur en inhoud van de jaarrekening en de daarin opgenomen toelichtingen; en
- het evalueren of de jaarrekening een getrouw beeld geeft van de onderliggende transacties en gebeurtenissen.

Gegeven onze eindverantwoordelijkheid voor het oordeel zijn wij verantwoordelijk voor de aansturing van, het toezicht op en de uitvoering van de groepscontrole. In dit kader hebben wij de aard en omvang bepaald van de uit te voeren werkzaamheden voor de groepsonderdelen. Bepalend hierbij zijn de omvang en/of het risicoprofiel van de groepsonderdelen of de activiteiten. Op grond hiervan hebben wij de groepsonderdelen geselecteerd waarbij een controle of beoordeling van de volledige financiële informatie of specifieke posten noodzakelijk was.

Wij communiceren met de met governance belaste personen onder andere over de geplande reikwijdte en timing van de controle en over de significante bevindingen die uit onze controle naar voren zijn gekomen, waaronder eventuele significante tekortkomingen in de interne beheersing.

Venray, 16 mei 2018

CONTOUR

w.g.
B.J.M. Janssen MSc
Registeraccountant

Begroting 2018

Staat van baten en lasten

Begroot

BATEN

- Baten van Particulieren	450.000
- Baten van Bedrijven	87.700
- Baten van loterijorganisaties	937.500
- Baten van subsidies van overheden	8.702.648
- Baten van verbonden organisaties	0
- Baten van andere organisaties zonder winststreven	0

Som van de geworven baten	10.177.848
----------------------------------	-------------------

Baten als tegenprestatie voor de levering van	
- producten en diensten	4.675.000

Overige baten en lasten	0
-------------------------	---

Som der baten	14.852.848
----------------------	-------------------

LASTEN

Besteed aan doelstellingen

- Aankoop natuurterreinen	2.192.124
- Projecten natuurterreinen/gebouwen	5.794.582
- Beheer natuurterreinen/gebouwen	5.643.801
- Voorlichting en belangenbehartiging	766.096

14.396.603

Wervingskosten

- Wervingskosten	239.814
------------------	---------

Beheer en administratie

- Kosten beheer en administratie	424.767
----------------------------------	---------

Som der lasten	15.061.184
-----------------------	-------------------

Saldo voor financiële baten en lasten	-208.336
--	-----------------

Saldo financiële baten en lasten	218.550
---	----------------

Saldo van baten en lasten	10.214
----------------------------------	---------------





Stichting
het Limburgs
Landschap

Rijksstraatweg 1, Lomm
Postbus 4301
5944 ZG Arcen